

204276
SAYI : 46

2002 / 4
FIYATI: 2.500.000 TL

ISSN 1301 - 6784
EKİM - ARALIK 2002

გარეკნული
გამომცემი

Çveneburi

KÜLTÜREL DERGI

ჩვენებური

კულტურული კრებული

AKDENİZ DÜĞÜN SALONU

Merkez Cd. No:35 (Akbank karşı) Sefaköy-İST.

Tel. : (0212) 624 56 58 - (0212) 540 52 99

Faks: (0212) 580 61 12

- * Salonumuz 1200 kişiliktir.
- * Salonumuzda yemekli programlar da yapılmaktadır.
- * Salonumuzda çocuk kulübü mevcuttur.
- * Salonun bitişiği otoparktır.
- * Salonumuz birinci kattadır.

KLAS DÜĞÜN SALONU

E-5 Karayolu, LADA Servisi Üstü Sefaköy/İST.

Tel. : (0212) 579 36 38

Faks: (0212) 541 30 44

- * Salonumuz 1000 kişiliktir.
- * Salonumuzda yemekli programlar da yapılmaktadır.
- * Salonumuzun otopark sorunu yoktur.
- * Salonumuz birinci kattadır.

Cengiz Başpehlivan

SALON AKDENİZ : (0212) 624 56 58-540 52 99
SALON KLAS : (0212) 579 36 38-541 30 44
EBRU DÜĞÜN SALONU : (0212) 579 01 35-425 13 12
SEFA DÜĞÜN SALONU : (0212) 580 40 45-592 52 82
Cep Tel : (0542) 216 64 77

Ben Cengiz BAŞPEHLİVAN;

1959 Artvin doğumluyum, Düğün salonları işletmekteyim, Salonlarımız birinci sınıf olup, hemşerilerimize özel indirim yapılmaktadır. Bütün hemşerilerimize esenlikler dilerim.

çveneburi

Kültürel Dergi

ISSN 1301-6784

Ekim - Aralık 2002 Sayı 46
(Üç Ayda Bir Yayımlanır)

TOTAL

Müşavirlik ve Mümessillik Ltd. Şti Adına

Sahibi ve Sorumlu Müdürü
Osman Nuri MERCAN

Yayın Kurulu

Davut KAPTAN, Erdal KÜÇÜK (TSİVNARİDZE)
Osman Nuri MERCAN, İberya ÖZKAN,
Uğur TANIYAN (ZUBİENTİ), Mustafa YAKUT,
Abdullah ZORLU (ZOIDZE)

Bu Sayıda Katkıda Bulunanlar

Kamil AĞACAN, Ali ALTUN,
Mevlüt ARTVINLİ, Ayşe COŞKUN
Fahrettin ÇILOĞLU, Miheil GELİAŞVİLİ,
İbrahim GÜMÜŞ, Hayri HAYRIOĞLU
(MALAKMADZE) Özbey İMAMOĞLU,
Nana KAÇARAVA, Deniz KAHYA,
Arzu KAMACI, Davut KAPTAN,
Erdal KÜÇÜK (TSİVNARİDZE),
Tamila LOMATİDZE, Oğuz MEDETOĞLU
Osman Nuri MERCAN, İberya ÖZKAN,
Şuşana PUTKARADZE,
Nodar ŞENGELİA, Anzor SULLAURİ,
Marina ŞONİA Mehmet Bülent ULUDAĞ
(HMALADZE), İbrahim USTA, Tufan Şafak
YÜKSEL, Tea ZAKARADZE,
Uğur ZUBİENTİ

Yazışma Adresi

Halaskargazi Caddesi Singe Apt. No: 59
Kat: 6 D.5 Harbiye-İstanbul
Tel: (0212) 231 79 28-233 56 82
Faks: (0212) 246 02 27
İnternet: <http://www.chveneburi.net>
e-mail: chveneburi@chveneburi.cjb.net

Fiyatı

2.500.000 TL (KDV Dahil)

Dağıtım

DDP ve Dünya

Abone

ABONET

e-mail: abonet@abonet.net
(0212) 222 83 32 - 222 72 06 - 210 01 10
Faks: (212) 246 02 27

Dizgi ve Sayfa Düzeni

Şerife Uyur

Ofset Hazırlık

Livane (0212) 501 88 54

Baskı

Kitap Matbaacılık

Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazara aittir. Gönderilecek yazılar daktilo edilmiş olmalı; derleme ve çevirilerde kaynak belirtilmeli; çeviri yazılar orijinaliyle birlikte gönderilmelidir.

içindekiler

Noe'S Kidobani 2

GÖRÜŞ-DÜŞÜNCE

ABD'nin Gürcistan'a Asker Göndermesi: 5
Kamil AĞACAN
1995 Gürcistan Anayasası ve Abhazya Sorununun Çözümüne Olası Etkileri 10
Dr. Mehmet Bülent ULUDAĞ (Miheil HMALADZE)

SÖYLEŞİ

Iza Gigoşvili ile Gürcistan Tiyatrosu Üzerine 13
Osman Nuri MERCAN

TARİH

1574 Tarihli "Defteri Mufassal Vilayet-i Gürcistan" 14
Nodar ŞENGELİA

ETNOGRAFYA-FOLKLOR

Gürcü Atasözleri ve Deyişleri 18
Giorgi ZUMBADZE

Ra Gvari Har? 19
Uğur ZUBİENTİ

Acara'da Ekim-Sürüm Adetleri 20
Tamila LOMTATİDZE

Mtsheta-Mtianeti Bölgesi 23
Anzor SULLAURİ-Miheil GELİAŞVİLİ

Akyazı-Karapürçek Cıvırı Gürcü Köyleri 25
İbrahim USTA

Gürcülerde Halk Dansları - 8 28
Oğuz MEDETOĞLU

Türkiye'de Gürcü Köyleri - 23 29
İberya ÖZKAN

EDEBİYAT-SANAT

Pridon Halvaşi'den Şiirler 30

Abhazya Öyküleri - Düş ve Gerçek 31
Guram ODİŞARİA

Gf Sanatevi'nde Gürcü Ressamlar 33
Ayşe COŞKUN

YAŞAM-KÜLTÜR

İstanbul Gürcü Kilisesi Akaki Tzereteli Kütüphanesi 35
Şuşana PUTKARADZE

İnternet Dünyası - www.dutxe.com. 37
Erdal KÜÇÜK (TSİVNARİDZE)

Dünya Macaheli'yi Ayakta Alkışladı 38
Deniz KAHYA-İbrahim GÜMÜŞ

Macaheli Çoksesli Halk Korosu Dünyaya Açıldı 40
Mevlüt ARTVINLİ

Lazca-Megrelce-Gürcüce-Türkçe Sözlük 41

Bulbulis Yubile 8 41

Tilki ile Taktaka Değirmenci 42

HABERLER-BASINDAN 45

Noe's Kidobani

(ნოეს კიდობანი)

Fahrettin ÇİLOĞLU

Noe's Kidobani

Sanırım, her sözcüğün belleğimizde bıraktığı silinmez izler var. Belki de bu izlerin çoğu çocukluğumuz kaynaklı. Batum ya da Batumi denince, pek çoğumuzun aklına önce "göç"ün gelmesi gibi. Gidip görenler, "Batum" denince, kuşkusuz Batum kenti ve çevresini de anımsar. Ama gene de belleğimizin gerilerinde, bize anlatılanlardan, o çocukluğumuzdan kalan izler daha önemli bir yer tutar sanki. En azından bu benim için böyle ve böyle kalmaya, Batum'u görmüş olmama karşın, devam ediyor.

Bu girişi, sözü "kidobani"ye (კიდობანი) getirmek için yaptım. "Kidobani"nin belleğimin ta gerilerinde ya da derinlerinde bıraktığı bir iz var. Benim için "kidobani", çocukluğumda köyde içine mısır unu koyduğumuz tahtadan bir sandıktı. Bir tarihe kadar, "kidobani" başka bir şey değildi. Şimdi belleğimde daha geniş bir anlamı ve biçimi var, ama o çocukluğumun "kidobani"si, her şeye rağmen yerli yerinde duruyor.

"Kidobani"nin belleğimde yerleşmiş biçimi, ilk kez Tiflis'te altüst oldu. Eski Tiflis'te, Sioni Kilisesi yakınında, "Noe's Kidobani" (ნოეს კიდობანი) yazan bir tabelayı okuyunca. Şaşkınlığım hâlâ taze, hiçbir anlam verememişim. Burası bir bardı ve gündüz olduğu için kapalıydı. Bu olduğunu öğrenme muradına, daha sonra erdim. "Nuh'un Gemisi" demektir.

Bu köşeye "Noe's Kidobani" adını vermemin nedeni, elbette tek başına bu değil. Ama belli ki bunun da etkisi var. Anlaşılan "Noe's Kidobani" de belleğimde iz bırakmış. Bildiğiniz gibi Nuh'un Gemisi, Tufan'da içine her şeyin alındığı bir gemi. Benim niyetim de, bu köşeye "her şeyi almak", burada her şeyden söz etmek. Bu adı seçmemin nedeni bu.

Öte yandan bu köşeyi, siz *çveneburi* okurlarıyla da paylaşmak istiyorum. Bana yazarsanız, yazdıklarınıza yanıt vererek ya da yazdıklarınızı bu köşede yayımlayarak, bu "paylaşma"yı gerçekleştirebiliriz.

Deutsche Malerei in Georgien

"Almanya Federal Cumhuriyeti Başkonsolosu Dr. Herbert Hoffmann-Loss ve Bayan Hoffmann-Loss", İstanbul Kitap Fuarı münasebetiyle 31 Ekim 2002 tarihinde bir resepsiyon verdiler. Davetilerden biriydim. Bu resepsiyon için gelen davetiye bana kitaplığım-daki bir kitabı hatırlattı. Ne zaman başka bir kitabı arasam, elime ilk geçen kitaplardan olurdu. Aldığım yere koyardım. Ona ihtiyacım yoktu, bir başkasına vardı. Bu kitabı daha dikkatlice karıştırmam meğer bugünü bekliyormuş. Kitap 1996'da, Kafkas Evi tarafından Tiflis'te yayımlanmış. Yayımlına Tiflis'teki Goethe Enstitüsü destek vermiş. Kitabın adı, გერმანული მხატვრობა საქართველოში ya da *Deutsche Malerei in Georgien*. Yani "Gürcüstan'da Alman Resmi".

Gürcüstan'ın ve özellikle başkent Tiflis'in ondokuzuncu yüzyılın ilk yarısında kültür ve eğitim merkezi olduğu belirtilerek kitaba bir giriş yapılmış. Gürcüstan'ı mekân tutan bilim adamları, ressamlar, müzisyenler, yazarlar arasında Almanların da olduğu belirtilmiş. Alman ressamlardan Gürcüstan'a ilk olarak Theodor Wehle (1777-1805) gitmiş. Ölümünden üç yıl önce, 1802'de. Bir dizi Tiflis resmi yapmış. Sonra grafik sanatçısı Theodor Horschelt (1829-1871). Beş yıl çalışmış Gürcüstan'da, 1858-1863 arasında. 1860'larda Paul Franken (1829-1894) ve karısı Helene Franken (1825-?) Gürcüstan'da birlikte bulunmuşlar. Bütün Gürcüstan'ı dolaşarak çok sayıda manzara ve portre resmi yapmışlar. Paul Franken daha romantik bir ressamıymış ve onun resimlerinin etnografik özellikleri daha fazlaymış. Helene ise portre resmi ustasıymış. Gürcü kadınlarının portrelerini yapmış.

Zamanla Gürcüstan'da Alman kolonisi oluşmuş. Karışık evlilikler de yapılmış. Gürcüstan doğumlu Alman ressamlar yetişmiş. Alexander Salzmann, Richard Karl Sommer, Boris Vogel, Oskar Schmerling, Joseph Scharlemann gibi. Schmerling, Tiflis Sanat Akademisi'nin de kurucularındanmış. Richard Sommer "Svan kadını", "Guryalılar" gibi et-

nografik açıdan önemli resimler yapmış. Alexander Salzmann 1917-1921 arasında Tiflis Opera ve Bale Tiyatrosu'nun ressamıymış. 1991'de, Gürcüstan'da yaşayan Almanlar "Ei-nung" (Birlik) adı altında bir dernek kurmuş-lar. Bu derneğin üyelerinden Nika Heine (doğum tarihi 1976), Beso Schönhart (doğum ta-rihi 1972) gibi ressamlar da varmış.

Benim özetle aktardığım bütün bilgileri İzolda Kurdadze derlemiş. *Deutsche Malerei in Georgien*'de bu Alman ressamların çalış-malarından örnekler yer alıyor. İki de İstan-bul resmi var. Biri Paul Franken'in, "İstan-bul" adını taşıyor. Diğeri Boris Vogel'in, adı "Boğaziçi".

Bu yazıyı, yazılmasına vesile olan "Al-manya Federal Cumhuriyeti Başkonsolosu Dr. Herbert Hoffmann-Loss ve Bayan Hoffmann-Loss'a ithaf ediyorum.

Çalíkva ve Hatuna'nın yemekleri

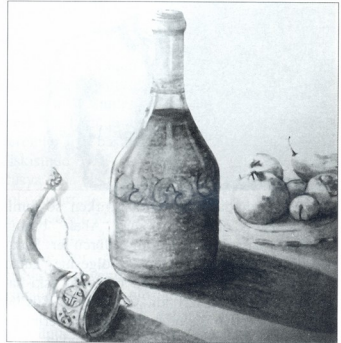
Yaşam, zaman zaman dönüp baktığımız "geçmiş" değil mi? Geleceği bilmiyoruz çün-kü. Bu durumda yaşam, yaşadıklarımızın top-lamıdır dersek, yanlış mı olur. Eğer doğup yetiştiğiniz yerde sürürsünya yaşamınız, geçmi-şiniz bir zincirin halkaları gibi birbirini izli-yor demektir. Yaşamınızın bir döneminden kopmuşsanız, bu zincirin bir, belki de daha çok halkası kopmuş olabilir. O zaman, "geç-miş" de parçalardan oluşur. Bu parçalar, oku-la gittiğiniz bir yol, bir arkadaşı, bir sevgili, bir şarkı, bir ev, evin bir bölümü, bir eşya, bir tat olabilir. Yıllar sonra bir yerde yediği-niz üzümün kokusu, bir yemeğin içindeki kiş-nişin ya da kinzinin (ქახალი) bildik tadı, sizi o parçalardan birine götürebilir.

Bir yemeğin tadının beni geçmişin dağıl-mış parçalarından birine götürdüğü çok ol-muştur. (Geçenlerde gene böyle oldu. Beyoğ-lu'nda bir restoranda yediğim Gürcü yemek-leri beni geçmişteki tatlara götürdü.) Bu geç-mişe yolculuğumda, karşıma daima bir mut-fak eşyası çıkıyor: "Çalíkva" (ჭაღიკვა). Size burada hem "çalíkva"dan, hem de Gürcü yemelerini yediğim yerden söz edeceğim. Böy-lece sizi, geçmişinizdeki "tat"lardan birine gö-türmek ya da gelecekte anımsamanız için bir "tat" oluşturmak istiyorum.

"Çalíkva"nın sizin için anlamı nedir bilmi-yorum. Benim için, yaklaşık yumruk büyü-küğünde oval, kapkara bir taş "çalíkva". Ben çocukluğumdan anımsıyorum bu "çalíkva"yı. Ama taş başından beri siyah bir taş mıydı, yoksa kullanıldıkça mı siyahlaşmıştı, Tanrı bilir! Şimdi "çalíkva", neredeyse kendi hali-

ne bırakılmış, kestane ağacı kerestesinden o ahşap evde hâlâ duruyor mudur, bilmiyorum. Sanırım, göçle gelen eşyalardan biriydi çalík-va, gene de emin değilim. Ama göçle geldiğinden emin olduğum ve sakladığım tek eş-ya var, o da metal bir kaşık. Sapına iki Ki-ril harfi oyulmuş: L ve B. "Çalíkva"yla, bir tür havan olan küçük ahşap teknede ceviz, sarmsak vs dövülürdü. Ne var ki "çalíkva" dendiğinde ceviz yerine "kakali" (კაკალი), sarmsak yerine "niori" (ხაორი) sözcükleri ge-liyor aklıma. Çünkü, "çalíkva" ile birlikte belleğimde yer eden sözcükler bunlar.

Bütün bunları anımsamamın nedeni, bir restoranda yediğim Gürcü yemekleri oldu. Bu restoran İstanbul'da Beyoğlu'nda bulunuyor. İstiklal Caddesi Mis Sokakta. "Fermentasyon" adlı kafe-barın üçüncü katı burası. Buradaki muhteşem yemekleri Tiflisli Hatuna yapıyor. Burada yediğim yemeklerde, çocukluğumun o unuttuğum tatlarını bir bir buldum. Yemekle-rin çoğu belki adlarını bilmediğimiz, ama tat-larını bildiğimiz yemekler. Neler mi? İşte si-ze bazılarının adları: Ostri (ოსტრი), harço (ხარჩო), çakapuli (ჩაქაპული), nikala (ნიკალა), haçapuri (ჩაქაპური), hinkali (ხინკალი). Kendi damak zevkinizle tatlarını keşfetmek size ka-lıyor. Yolunuz düşerse ya da mutlaka yolu-nuzu düşürün ve Hatuna'nın yemeklerini ta-dın.

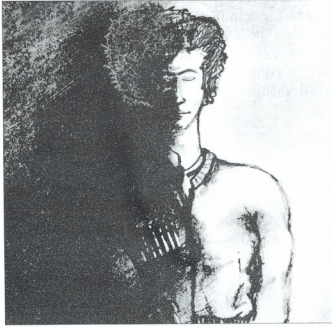

Bir kitap

Gürcüler ve Gürcüstan üzerine yayımlan-mış çok az Türkçe kitap var. Burada, bunun nedenlerinden değil, ama zaman zaman ya-yımlanmış kitaplardan söz edeceğim. İlk ki-tap, "Güneysel Kafkas Federasyonu" serisin-

den bir kitap. Adı *Gürcüstan*. 1936'da basılmış. Yazarı askeri liselerde coğrafya öğretmenliği yapan Hakkı Raif Ayyıldız. Kitapta, yer yer bugünkünden farklı sözcükler kullanılmış; "güneysel", "kötürge" gibi. Öte yandan çok fazla bilgi yanlışı var. Gürcülerin resmi dinlerinin "Rum katolik" olduğu söyleniyor örneğin. Kitabın içeriğine örnek oluşturması için "Ahali" başlığı altında bilgileri aktarmak istiyorum: "Gürcüler Karadeniz kıyısında orta kura bölgesine kadar olan alanda bulunurlar. Boyları uzun, yakışıklı ve yapıları kuvvetli insanlardır. Beyaz ırkdandırlar. Pek eski zamanlardan beri buralara yerleşmişlerdir. Halim ve kanaatkârdırlar. Ailede kadınların önemli mevki vardır. Ana, babadan ziyade saygı görür. Her türlü ev işleri bahsinde ilk önce kadının fikri sorulur. Gürcü pek şen ve şatırdır. (Kadınları yurtlarının havası gibi latifdir). Misafiri çok severler." Ve böyle devam ediyor.

Kitap 1946'da yeniden yayımlanmış. Bu kez adı *Gürcistan*. Kitap elden geçirilmiş, bazı bilgiler çıkarılmış, yeni bilgiler eklenmiş. Dikkat çekici olan, kitabın İkinci Dünya Sa-

vaş'ının ardından yeniden basılırken söyleminin değişmiş olmasıdır. Gene "Ahali" başlığı altında yazılanlara bakalım. "Gürcü'ler Karadeniz kıyısında orta Kura bölgesine kadar uzanan alanda otururlar. Bu bölgenin eski sakinleri Hitit Türk'leri idi. Gürcü'lerle Rus'lar buraya sonradan gelmişlerdir. Gürcü'lerin bu topraklara güneyden Irak dolaylarından Asuri'lerin sıkıştırması sonucunda sürülüp geldikleri anlaşılmaktadır. Bu sebeple Turani zümresinden sayılırlar. Antropolojik ölçüleri de bunu gösteriyor. Gürcü bilgini Marr'ın dediğine göre; dilleri, diğer Turani milletlere akrabadır. Rus'larla hiç bir suretle - ırk, dil

bakımlarından - ilgileri yoktur."

Görüldüğü gibi ilk cümle birinci baskıya la aynı. Sonraki cümleler yeni. Bu yeni cümlelerin ardından birinci baskıdaki bilgiler gene aynen verilmiş. İki kitapta da harita ve fotoğraflar var. Kitabın 1936 baskısı 24 sayfa, 1946 baskısı ise 30 sayfa.

Bir şair, bir şiir

Şota Nişnianidze, sevdiğim şairlerden biri. 1929 doğumlu. Daha önce şiirlerini çevirdim ve yayımlandı. Türkçeye çevrilen ilk şiirleriydi bunlar. Bu şiirlerden birini, sizinle yeniden paylaşmak istiyorum. Çok etkileyici bir şiir. Yaşanmışlığı, insanın ruhunda yeniden test ediyor. Hayata karşı kıskırtıyor insanı. Üzerini örtüklerimizi deşmemize yol açıyor. Güzel şiir kısacası.

Öyle biri karşıma çıksa,
Bir saniyede uyandırsa ümitlerimi,
Yaşamımdaki ilkbaharların
Hiç değilse nisanlarından birini tuttuğursa,

Aptallaştırsa, yolumu şaşırtsa,
Gözlerinin sessiz emriyle
Köpek gibi azsa uluyarak
Benim aslanı haylazlığım.

Utanmazdım, gerçeği söylersem,
Hayır, hayır, utanmazdım,
Yeter ki seveyim,
Gerçekten seveyim
Kıskırtılmışlığı...
Kendimi unutmamacasına...

Hiç değilse, tanırm, geçip giden gençliğimin
Yeniden tattır yabansı afyonunu.
O kutsal ayartıcı sarhoşluğu,
Korku, ürperti ve telaşı.

Kıssadan hisse

Sanırım, İakob Gogebaşvili'yi (iakob gogebaşvili) tanımayanınız yoktur. Biz ona kısaca, Gürcü pedagojisinin "babası" diyelim. 1840-1912 arasında yaşamış. Çocuk kitapları yazmış... "Define" anlamına gelen Sagandzuri'den (saganZuri) bir mesel aktarıyorum. Adı, Çocuk Gözlüğü.

- Babacığım, bana da bir gözlük al.
- Gözlüğü ne yapacaksın?
- Senin gibi kitap okumak istiyorum.
- Peki, demiş babası ve bir "Alfabe" kitabı almış.

Bu meseli neden mi aktardım. Şundan. Yıllardır Gürcüce okuma-yazma öğrenmek isteyip de hâlâ öğrenememiş olanlara kıssadan hisse!

ABD'nin Gürcüstan'a Asker Göndermesi: Terörle Mücadelede Üçüncü Cephe mi, Köprübaşının Tutulması mı?

Kamil AĞACAN

ABD'nin terörle mücadele kapsamında ilk aşamada 200 kişilik asker/danışmanı Gürcüstan'a göndereceğini duyurulması gözlerin Orta Asya'dan sonra Güney Kafkasya'ya çevrilmesine yol açmıştır. Bugüne kadarki Gürcüstan-ABD ilişkileri üzerine inşa edilmesi gereken bu girişime, 11 Eylül sonrası başlayan terörle mücadele çerçevesinde meşruluk sağlanmaktadır. Oysa bu girişim, kökleri daha derinde olan küresel hegemonya mücadelesinden beslenmektedir. Gürcüstan coğrafi konumu sebebiyle bu mücadelede, Kafkasya, Orta Asya ve Karadeniz ekseninde köşetaşı rolünü oynamaktadır. Dolayısıyla ABD'nin Gürcüstan'a asker/danışman göndermesi askeri olmanın öte Rusya Federasyonu'na karşı jeopolitik adımdır.

Giriş

Rusya Federasyonu (RF) politik, askeri ve ekonomik olarak ağır bedel ödediği Çeçenistan Savaşı'nda meşruluğunu sağlamak için, konjoktürden yararlanarak yoğunlaştırdığı "radikal İslamcı terör" ve "El-Kaide" propagandasının, olağan koşullarda tahammül edemeyeceği, Amerikan askerinin Kafkasya'ya gelişinin meşruluk kaynağına dönüşeceğini asla tahmin etmemişti. İkinci Çeçenistan Savaşı'nın başlamasından itibaren Çeçen direnişçileri için önemli lojistik merkez haline gelen Pankisi Vadisi'nde ortak operasyon önerisinin geri çevrilmesini hazmedemeyen RF'nin baskıları karşısında Gürcüstan, müttefiki olarak gördüğü, bütün yönleriyle bütünleşmeye çalıştığı ve El Kaide'yi kendi meselesi olarak gören ABD'nin bölgeye asker göndermesinde bir mahzur görmemiş, bilakis istekli olmuştur. Terörle mücadelede "yeni cephe" çerçevesinde sayıca küçük bir askeri birliğin Gürcüstan'a gönderilmesi olayı, bugüne kadarki ABD-Gürcüstan politik, ekonomik ve askeri ilişkiler altyapısı üzerine inşa edildiğinde amacı sınırlı sayıda El-Kaide üyesi, Taliban ve Bin Ladin bağılantılı teröristle mücadeleyi

aşan, çok boyutlu bölgesel etkileri olabilecek olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Hatta Güney Kafkasya'nın geleceği açısından dönüm noktası sayılabileceği düşünülebilir. Bütün alt etkileri ve sonuçları göz ardı edileksizin ilk akla gelen Güney Kafkasya'nın ABD'nin nüfuz alanı olarak RF tarafından kabul edilmesi ve Güney Kafkasya'daki jeopolitik rekabette RF'nin tali oyuncululuğa gerilemesidir.

Bu makalede bu olayın sebepleri ortaya koyulmaya çalışılacak ve buna bağlı olarak da muhtemel bölgesel etkileri üzerinde durulacaktır.

A. Global Amerikan Politikasının Kafkasya'ya Yansımaları

Orta Asya Ekseni. SSCB'nin çöküşü ile ABD uluslararası sistemde tek kutup olarak kaldı. Yenilmiş RF'ye ve Moskova'nın vesayetinden kurtulmuş yeni ülkelere karşı izlenecek politika Avrasya'nın geleceğini belirleyecekti. Amerikan stratejistlerinin yokluğu iktidara gelen Clinton yönetiminde yaşanan tartışmalardan anlaşılmalıdır. Pekçok konuda rastlanan "şahinler" ve "güvercinler" bölünmesi bu konuda da ortaya çıkmıştır. "...Güvercinler'in başlıca kaygısı, Moskova-Batı ilişkisinde yeni gerilimlerden kaçınmak, yeni Rusya'nın dünya güçleriyle bütünleşmesini kolaylaştırmak idi. Şahinler denilen öteki taraf ise, önceliği Moskova'nın vesayetinden kurtulan ülkelerin Atlantik İttifakı'na ilhak edilmesine veriyor, potansiyel düşman, büyük güç Rusya'ya güvenilmemesini istiyordu." Bu tartışmalar zamanla uluslararası ilişkiler literatürüne iki kitap olarak yansdı: Şahinler'in sözcülüğünü yapan ünlü Amerikan stratejisti Zbigniew Brzezinski'nin "Büyük Satranç Tahtası" ve güvercinlerin görüşlerini savunan eski Savunma Bakanı William Perry ve Clinton'un birinci döneminde Savunma Bakan Yardımcılığı yapan Ashton Carter'in birlikte yazdıkları *Preventive Defense: a New Security Strategy for America*. Bu tartışmalar içinde

şahinler zamanla görüşlerini kabul ettirebilmiş ve özellikle 1996 sonrası, Çeçen Savaşı'nda RF'nin askeri yeteneğinin anlaşılması üzerine, şahinlerin önerdiği stratejinin tartışmasız bir biçimde uygulanmaya başladığı gözlemlenmiştir.

Büyük Satranç Tahtası'nda Amerika'nın bütün potansiyel siyasi ve/veya ekonomik meydan okuyucularının Avrasyalı olduğunu belirten yazar, Amerikan hegemonyasının devamı için belli başlı oyunculara kimi görevler verir. Bu stratejide Amerikan çakarına uygun RF'ye "Avrupa'ya sıkıca bağlı, demokratik bir Rusya" rolü biçilmiştir. Fakat RF bu rolü oynamakta pek hevesli değildir. Dahası, Amerikan hegemonyasına karşı koyacak "çok kutupluluk" arayışlarına girecek, küresel politikada kendisine daha büyük bir rol biçme sevdasına tutulmuştur. Brzezinski, Batı'yı reddederek iddialı tekil oyuncu haline gelen RF'nin iki durumda Amerika'nın Avrasya'daki önceliğini sınırlayacağını ileri sürer: Kafkasya'nın da içinde yer aldığı "güney" üzerinde kontrol elde etmesi ve büyük Doğulu oyuncularla bir ittifak kurmasıdır. RF'nin büyük Doğulu oyuncularla bir ittifak kurması "barbarların bir araya gelmesi" olarak da tanımlanabilir. Oysa yazar yayımlacı jeostratejilerin üç büyük önköşulundan birisinin "barbarların bir araya gelmesini önlemek" olduğunu da açıkça söylüyor.

Bu görüşte, RF'den Amerika'nın hegemonyasına ilişkin gelebilecek tehlikelerin önlenmesi açısından Kafkasya ve Orta Asya jeopolitik açıdan öne çıkmaktadır. Orta Asya, Kafkasya ile birlikte Brzezinski'nin ifade ettiği Avrasya'nın "güney" kısmında yer almakla beraber büyük Doğulu oyuncular olarak ifade ettiği devletlerin ortasında yer almaktadır. Orta Asya'nın komşuları RF, Çin, Afganistan ve İran'dır. Fakat Pakistan ve Hindistan da komşu sayılacak kadar yakındır. Böylece "...Orta Asya dördü nükleer güce sahip gelecek yüz yılın muhtemel bölgesel güçleri ile çevrilidir". Tablonun daha iyi anlaşılması için buna İran'ın nükleer çalışmalarını da eklemek gerekir. Böylece, hegemonyasını dünyaya devam ettirmekte iddialı ABD'nin, bu veya diğer derecede Amerikan karşıtı, nükleer güce sahip ülkelerin arasında bulunan coğrafyada var olmasının zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Nitekim 11 Eylül saldırılarının ardından oluşan konjunktürden yararlanan ABD, olağan koşullarda yerleşmesinin adeta imkânsız olduğu Orta Asya'ya gelmiştir. Saldırıdan geçen 180

gün sonra ABD'nin Orta Asya'daki askeri varlığı hatırı sayılır ölçüye varmıştır. Özbekistan'da 3000, Tacikistan'da 3000 olmak üzere 6000 Amerikan askeri var iken Kırgızistan'la yapılan anlaşma sonrası 3000 Amerikan askerinin daha Manas üssüne yerleştirileceği duyurulmuştur.

Bu durum Kafkasya'yı, RF'nin kontrol etmesi halinde Amerikan önceliğini sınırlayacağı "güney" içinde coğrafi konumundan ileri gelen jeopolitik, zengin enerji kaynakları açısından ekonomik önemini yanı sıra, Orta Asya'da bulunan askeri varlığı ile ulaşımın sağlanması açısından da ABD için önemli hale getirmiştir. "ABD uçaklarının Avrupa'dan Orta Asya'ya ve Afganistan'a gitmek için kullandığı tek hava koridoru Gürcüstan ve Azerbaycan üzerinden geçiyor. ABD Orta Asya'daki askeri üslerini RF, Çin ya da İran üzerinden beslemeyeceği için bu ya Pakistan-Afganistan ya da Türkiye-Gürcüstan-Azerbaycan koridoru olmak zorundadır. Her iki bölgenin de istikrarsız karakteri düşüldüğünde, ABD sadece tek bir koridora bağımlı olmaktan kaçınmak istiyor."

Daha önce "Doğu-Batı Enerji Koridoru" olarak literatürümüze giren Türkiye-Gürcüstan-Azerbaycan çizgisi bu defa güvenli koridoru olarak uluslararası siyasette yerini almıştır. Gürcüstan, ülkesinde Rus askeri üslerinin varlığı, aktif ve potansiyel çatışma noktaları ile bu zincirin en zayıf halkası konumundadır. Çeşitli etnik, siyasi ve ekonomik araçlarla RF'nin Gürcüstan'da istikrarsızlık yaratma girişimleri bilinmektedir. İkinci Çeçen Savaşı'nın başlamasından itibaren geçen sürede Pankisi Vadisi'ndeki durum RF açısından böyle bir araçtı. RF sürekli olarak bölgenin Gürcüstan'ın merkezi yönetiminin kontrolü dışına çıktığını ileri sürerek ileride muhtemel Pankisi operasyonuna meşruluk kaynağı oluşturmaya çalışmıştır. Zaman zaman bölgenin RF tarafından bombalandığına da tanık olunmuştur. RF'nin, Gürcüstan'la beraber Pankisi Vadisi'nde ortak operasyon düzenlemeye yönelik baskılarının artması, önerisi kabul edilmeyen RF'nin böyle bir şeye bizzat kalkışması riskini taşımaktaydı. Bu ise zincirleme olarak beklenmeyen pek çok olaya sebebiyet verebilir ve zayıf halkanın kırılmasına yol açabilirdi. ABD'nin Gürcüstan'a asker göndermesi söz konusu seçeneği RF'nin elinden almış olmakla beraber Washington yönetiminin küresel hegemonyasını devam ettirebilmek için

jeopolitik öneme sahip coğrafyaya - Kafkasya'ya - asker gönderebilmesine olanak tanımıştır.

Kafkasya Eksenini. Zengin petrol ve doğal gaz kaynakları sebebiyle ekonomik, Doğu-Batı ulaşımı sebebiyle jeopolitik açıdan önemli olan Kafkasya'nın dış dünya ile bağlantısını büyük ölçüde, Gürcüstan üstlenmiş durumdadır. Oysa Z. Brzezinski, bu görevi Orta Asya ülkeleri için Azerbaycan'a verir. Azerbaycan'ı Hazar Denizi dibindeki, Orta Asya'daki zenginlikleri içine alan bir şipenin manta-ri olarak tanımlar: "Orta Asya cumhuriyetlerinin bağımsızlığı, Azerbaycan'ın tamamen Moskova'nın kontrolü altına girmesi durumunda hiçbir anlam taşımaz."

İran'la ilişkilerin gelişeceği varsayımına dayanan bu görüş, İran'ın özel olarak Ermenistan ve RF ile yürüttüğü politika, genel olarak ise uluslararası sistemdeki rolü sebebiyle eksik kalmıştır. Ermenistan'ın Azerbaycan'a saldırısı gözönünde bulundurulduğunda denebilir ki, Azerbaycan'ın bağımsızlığı, Gürcüstan'ın tamamen Moskova'nın kontrolü altına girmesi durumunda hiçbir anlam taşımaz. Dolayısıyla "Gürcüstan da Azerbaycan'la beraber 'jeopolitik mihver' olarak isimlendirilmeyi hak etmektedir." Dahası "jeopolitik mihver" in yalnız Gürcüstan veya Azerbaycan olmasından çok Gürcüstan-Azerbaycan ittifakının olduğu daha açık ve anlaşılırdır. Karşılıklı ekonomik (Hazar Havzası doğal kaynaklarının uluslararası piyasalara taşınması) ve siyasi (RF, BDT ve Batı karşısındaki ortak durum) çıkarlara dayanan Azerbaycan-Gürcüstan ittifakı daha büyük ve geniş yapılanmalara kuvvetli bir zemin hazırlamaktadır. Kuzeybatıda bu ittifaka Ukrayna'nın ve Moldova'nın, Orta Asya'dan ise Özbekistan'ın katılması ile Rus etkisini eski Sovyet cumhuriyetlerinde sınırlandıracak olan GUUAM zinciri ortaya çıkmaktadır. Gürcüstan-Azerbaycan ittifakının güneybatıda Türkiye'ye eklenmesi ile ise Türkiye-Gürcüstan-Azerbaycan zinciri ortaya çıkmaktadır. Sonuçta zincir bölgede jeopolitik çoğulculuğu sağlanmasına açılan kapı olmakla beraber hem Kafkasya hem de Orta Asya cumhuriyetlerinin ekonomik kalkınması için vazgeçilmez olan Hazar Havzası enerji kaynaklarının taşınma güzergâhıdır. Buradan, Gürcüstan'ın, Gürcüstan-Azerbaycan jeopolitik mihveri etrafında oluşan her iki zincirin en zayıf halkası olması nedeniyle desteklenmesi zorunluluğu doğar. Bu destek eski SSCB Av

rupa seçeneğini -ki, Amerikan çıkarına en uygun Rusya olarak da okunabilir- uygulamaya geçirmesi hedefleyen politikanın parçasıdır.

Karadeniz Eksenini. Karadeniz Gürcüstan'ın jeopolitiğini güçlendirici etkiye sahiptir. Bu özellik onun diğer iki Güney Kafkasya ve Orta Asya cumhuriyetlerinden ayrımla beraber daha bağımsız davranabilme yetisi tanımakta ve ulaştırma alanında önemli olanaklar sunmaktadır.

Soğuk Savaş döneminde Rus deniz gücünün Akdeniz'e inmesini engellemek için Batı bloğu için oldukça önemli olan Karadeniz, RF hariç çevre ülkelerin NATO ve ABD ile yürüttükleri yakın politikaları sebebiyle adeta bir NATO gölüne dönüşmektedir. SSCB'nin Karadeniz sahil şeridinin RF, Ukrayna ve Gürcüstan arasında paylaşılması ve Ukrayna ile Gürcüstan'ın ABD ve NATO yörlünesine girmesi Rus Karadeniz Filosunun operasyonel yeteneğinin azalmasına yol açmıştır. Karadeniz Filosu 1990 yılından itibaren sayıca iki defa küçülmeye maruz kalmıştır. Böylece Karadeniz Filosu stratejik lokomotif rolünü oynayamaz ve RF Akdeniz, Atlantik ve Hint okyanuslarını "kontrol altında" tutamaz olmuştur. Karadeniz'in adeta NATO gölü haline gelmesi Akdeniz'in güvenliği açısından olumlu rol oynamaktadır. Orta Asya ve Azerbaycan petrollerinin Türkiye üzerinden Akdeniz'e açılması, Irak petrolleri tekrar uluslararası piyasalara çıkarıldığında Kuzey Afrika'dan dış piyasalara ihraç edilen doğal gazla birlikte düşüldüğünde, Akdeniz'in ikinci bir Basra Körfezi olma durumu ortaya çıkmaktadır.

Orta Asya, Kafkasya ve Karadeniz eksenlerinde yaşanan gelişmeler karşısında Gürcüstan sahip olduğu coğrafi konumu itibarıyla hayati önem taşıyan bir ülkedir. Bu konumdan kaynaklanan adeta bütün yapıyı birbirine bağlayan köşetaşı rolündedir. Bu köşetaşı olma durumu Amerikan askerlerinin Gürcüstan'a gelişinin sebebidir. Ulusal güvenliğini sağlama kapasitesinin zayıf oluşu onu dış desteğe muhtaç bırakmıştır. Bu çerçevede Gürcüstan'ın ihtiyaç duyduğu askeri kapasitesinin geliştirilmesi Türkiye ve ABD tarafından üstlenilmiştir. Mart 2001'de ABD'ye yaptığı ziyareti değerlendiren Gürcüstan Savunma Bakanı David Tevzadze ilk aşamada ABD ve Türkiye'nin askeri yardımlarının koordinasyonunun sağlanacağını, daha sonra yardım etmek isteyen diğer ülkeler grubu oluşturulacağını açıklamıştır. Nitekim ABD, Gürcüstan'a gönderecek askeri danışmanları bu anlaşma çerçevesinde sunmuştur.

B. Bir Dönemin Sonu, Yeni Dönemin Başlangıcı

Amerika'nın artan etkisinin Kafkasya'daki sorunlar üzerinde etkisi olacağı ilk bakışta tahmin edilebilir. İlk akla gelen Güney Kafkasya'nın ABD'nin nüfuz alanı olarak RF tarafından kabul edilmesi ve Güney Kafkasya'daki jeopolitik rekabette RF'nin tali oyun-culuğa gerilemesidir. RF, bugüne kadar eski SSCB cumhuriyetlerini en azından hukuki olarak kendisi ile eşit görmek istememiştir. Bu durum dağılma süreci ile gelişen Rus karşıt-lığını had safhaya çıkarmış ve bölge halkla-rının RF'nin gücünü dengeleyecek başka güç-ler arayışına itmiştir. Azerbaycan ve Gücüs-tan'da ayrılıkçı eğilimleri destekleyen RF, kendi içindeki ayrılıkçı eğilimlerin varlığını en azından Çeçenistan örneğinde göz ardı et-miştir ki, bu durum RF açısından ciddi bir meşruluk sorunu yaratmakla beraber Güney ve Kuzey Kafkasya'da yaşanan gelişmelerin birbirlerini etkileyeceğini hesaba katmamıştır.

SSCB'nin dağılma sürecinde merkez ile cumhuriyetler arasında yaşanan sorunları miras alan Rusya sorunları çözmeye yönelik araçlarında hiçbir değişiklik yoluna gitmemiş-tir. Eski SSCB cumhuriyetleri ile ilişkilerde "daima 'haklı olmak' şeklinde bir uygulamaya devam etmenin ve her fırsatta münhasıran "güçlü ordu" iddialarına başvurmanın artık mantığı olmayacaktır. Çünkü RF bugüne ka-dar bölgede bir nevi nüfuz araçları olarak aske-ri kuvvetler, sınır birlikleri ve askerî yar-dımlar kullanmıştır. Birkaç istisna ile (Erme-nistan, Tacikistan gibi boru hattından mahrum kalan ülkeler) bu durum Kafkas ötesi ile Orta Asya'da RF'ye güvensizliğe ve üstü kapalı ifadelerle öfkeye yol açmıştır." RF'nin bun-ların farkında olarak içsel bir değişim süreci-ne girdiği varsayımı üzerine tahminler yürü-tülecektir. RF'nin yeniden bölgeyi istikrarsız-laştırıcı eylemlerde bulunabile ihtimali orta-dan kalkmış değildir. Fakat söz konusu eylem-lerin maliyetinin RF ekonomisi için mar-jinal etkisi, RF'nin bu eylemlerini etkisizleş-tirmek için Batılı devletlerin ödeyeceği mali-yetin bu ülkelerin ekonomisine marjinal etki-sinden çok daha fazla olacaktır. RF'nin, ABD'nin hem Orta Asya hem de Güney Kaf-kasya'ya yerleşme girişimlerine karşı koyama-dığı için mi, yoksa içsel değişim sürecine ih-tiyaç duyduğu için mi geri çekildiğinin veya bu geri çekilme gibi gözükken davranışın tak-tik olduğunun en önemli göstergesi bölgede yaşanan etnik çatışmalarda ortaya çıkacak de-ğişiklikler olacaktır.

Bir diğer bölgesel güç olan İran da Ame-rika'nın bölgede nüfuzunun artmasından tedir-gindir. Güney Kafkasya'nın Amerikan nüfuz

alanına girmesiyle İran, Türkiye-Kafkasya-Af-ghanistan dahil olmakla Orta Asya çizgisinde Amerika'nın etkin olduğu ülkelerle çevelen-miş olacaktır. Bu durum hassas İran'ın iç ya-pısını etkileyebilir.

Güney Kafkasya'da barış ve istikrarın sağ-lanması ve bölge ülkelerinin bağımsızlıklarını desteklenmesi açısından Türkiye'nin ger-çekleştirdiği çalışmalar bölgenin geleceği açı-sından hayati önem taşımaktadır. Amerika hem Güney Kafkasya'da, hem de Orta Asya'da etkinliğini Türkiye'nin desteği ve iş-birliği ile kalıcılığını sağlayabilir. Bu olgu ar-tan Amerikan etkisinin kendi beraberinde Tür-kiye etkisinin de artmasına yol açacaktır.

Etnik Çatışmalardaki Muhtemel Gelişmeler

Güney Kafkasya'da yaşanan etnik çatışma-ların ortaya çıkmasında ve gelişmesinde RF'nin önemli rol oynadığı Gürcüstan ve Azerbaycan yöneticilerince pek çok defa dile getirilmiştir. Bu RF açısından yüzyılın başın-da denenmiş bir yöntem idi. Uluslararası sist-emin yapısında yaşanan değişimler aynı yön-temin aynı başarıyla uygulanmasına olanak tanımamıştır. Ayrıca süre uzayınca RF'nin aleyhine işlemeye başlamıştır. Amerika'nın bölgede nüfuzunu arttırmasıyla ve buna paralel olarak RF'nin gerilemesiyle birlikte bölge-de yaşanan etnik sorunların çözüm sürecinin hızlanacağı tahmin edilebilir. Bu ihtilafların bölgenin yapısını daha kırılganlaştırdığı, poli-tik istikrarsızlığı artırdığı ve ekonomik kalkın-ma önünde ciddi engel olarak durduğu bilin-mektedir. Dolayısıyla bölgede etkinliği artır-mak ve varlığını devam ettirmek isteyen ABD Abhazya, Güney Osetya ve Dağlık Karabağ gibi etnik sorunların çözümünde ısrarcı ola-caktır.

Bölgede ve bu bölgenin ötesinde etkileri olan Azerbaycan ve Ermenistan çatışmasının Ermenistan lehine şekillenmesinin temeli-de RF'nin askerî ve ekonomik, İran'ın ulaştırma ve ekonomik alanda desteği yatmaktadır. Ermenistan, Dağlık Karabağ'la beraber Azerbay-can topraklarının yüzde 20'sini işgal etmek suretiyle aslında bölgede RF'nin taşeronu rolünü ifade etmektedir.

Kendi topraklarındaki Rus askerî üslerinin çekilmesini isteyen ve NATO ile entegrasyon çalışmalarını yürüten Gürcüstan'ın kendi hava sahasını RF'ye kapatması halinde Ermenis-tan'da bulunan Rus askerî üsleri anlamını kaybedecektir. Dolayısıyla RF'nin bunun far-kında olarak Ermenistan'la ilişkilerini gözden geçirme sürecine gireceği tahmin edilebilir.

Buna ilaveten Ermenistan'ın yakın ilişkiler geliştirdiği bir diğer bölge ülkesi İran'dır.

ABD'nin İran'ı şer eksenini oluşturan üç ülkeden birisi olarak görmesi ve enerji alanında İran-Ermenistan ilişkilerini desteklemediğini açıklamaması, Ermenistan'ı gelecek için politik tercih yapmaya zorlamaktadır. Ermenistan ya ısrarlı bir biçimde İran'la ilişkilerini devam ettirecek veya bölgede giderek artan Amerikan nüfuzunu kabul edecektir. Amerika'nın bölgede en önemli mütefiki Türkiye'nin de Güney Kafkasya'da etkinliğinin artacağına bilincinde olan Ermenistan, sonuncu tercihin saimiyet derecesinin işgal edilmiş arazilerden çekilme ve asılsız "soykırım" iddialarından vazgeçmekle belirleneceğinin farkındadır. Güçlü Ermeni lobbiesinin bulunduğu ABD'nin Güney Kafkasya'da Azerbaycan ve Türkiye'ye rağmen Ermeni yanlısı bir politika izlemesi Amerikan stratejisinin bölgedeki sonu olur. Bütün bunlar Ermeni sorununda son dönemde ciddi değişikliklerin olabileceği ihtimalini akla getirmektedir.

Kuzey Kafkasya'ya ve Çeçen Sorununa Etkileri

Bölgede yaşanan gelişmeler Kuzey ve Güney Kafkasya çizgisinde Rus ve Amerikan nüfuz alanlarının ayrılması şeklinde de görülebilir. Şimdiki aşamada Kuzey Kafkasya Rusya Federasyonu'nun bir parçası olarak görülmektedir. Ama Güney Kafkasya'nın Amerikan nüfuz alanına girmesinin Kuzey Kafkasya'yı etkilememesi mümkündür. Kuzey Kafkasya'da mevcut olan etnik gerilim ve ayrılıkçılık eğilimleri artabilir. Bunu önlemek için RF'nin bölgeye daha fazla ilgi göstermesi ve kaynak aktarması gerekecektir.

Ayrıca Pankisi Vadisi'nde, El-Kaide üyelerinin varlığından hareketle bölgede operasyon dile getiren ABD'li yetkililer vermiş oldukları demeçlerde, Çeçenleri terörist olarak tanımlamışlardır. Hatta Amerikan Kongresi tarafından finanse edilen Radyo Liberty'de Çeçence yayın yapılması gündeme gelmiş ve bu tasarı Rusya Federasyonu'nun girişimleri ile askıya alınmıştır. Panki Vadisi'nde yürütülecek operasyon bölgede bulunan Çeçen militanların Çeçenistan'a gitmesine yol açacaktır ki, bu da bahar ve yaz dönemlerinde şiddetlenerek çatışmalarda Çeçenlere takviye sayılabilir. Ayrıca Çeçen savaşının hem 1996'da, hem de günümüzde Rus prestij ve nüfuzu üzerinde etkisi yeniden tartışılır hale gelir. Çeçen Savaşının RF'ye neler kaybettirdiğinin ortaya çıkması RF'deki siyasi çözüm yanlılarını güçlendirir.

Azerbaycan-Gürcüstan İttifakına Etkileri
İster GUUAM, isterse de ikili ilişkilerle daha fazla bütünleşme eğiliminin RF tarafından kendisine yönelik tehdit olarak algılanma-

sından ve buna gösterebileceği tepkiden kaçınan Azerbaycan ve Gürcüstan, Güney Kafkasya güvenlik sisteminin oluşması ve arayışların derinleşmesi için ihtiyatlı şekilde yürüttükleri işbirliğini geliştirme olanağı bulacaklardır. ABD'nin Azerbaycan'a doğrudan yardımlarını engelleyen 907 sayılı ek maddenin yürürlüğünün durdurulması Azerbaycan ile ABD arasında askeri işbirliğine olanak tanımıştır. Kısa bir süre geçmesine rağmen Azerbaycan-ABD askeri ilişkileri yoğunlaşmıştır. Gürcüstan'da askeri üslerin Türkiye tarafından modernize edilmesi ve Gürcüstan ordusunu oluşturmak üzere Amerikan askeri danışmanlarının bölgeye gelmesine paralel olarak, Azerbaycan'da da kimi üslerin Türkiye ve ABD tarafından modernize edilmesi ve üs olarak kullanılması dile getirilmeye başlanmıştır. Bu süreç Türkiye-Gürcüstan-Azerbaycan üçlü güvenlik sistemini pekiştirecektir.

"Amerikan kartalı" artık Tbilisi semalarında da "uçuyor"

Bunun dışında Gürcüstan ve Azerbaycan arasında haberleşme ve ulaşım alanlarında ekonomik birleşme planları oluşturulabilir. Türkiye, hem Orta Asya'da oluşmaya başlayan "Orta Asya Birliği," hem de Güney Kafkasya'da oluşabilir "Kafkas Birliği" gibi girişimleri destekleyerek bu yapıların Türkiye'ye eklenmesini sağlayabilir.

Sonuç

Güney Kafkasya'da 18. yüzyılın sonlarından itibaren başlayan Rus etkinliği günümüze kadar devam etmiştir. 11 Eylül saldırılarının ardından süper güç konumunu yeniden kabul ettiren ABD, oluşan yeni konjonktürden yararlanarak söz konusu konunun devamı açısından önemli olan iki Avrasya bölgesinde - Kafkasya ve Orta Asya'da - yerleşme sürecine girmiştir. Bu duruma tepki göstermekle beraber kabul etmek zorunda kalan RF, bununla da her iki bölgede önceliğini kaybetmiştir. Bu durum Kafkasya'da Rusya döneminin sonu, yeni bir dönemin başlangıcı olarak hesap edilebilir.

Bu hiç de ikiyüz yıllık bir Rus etkisinin bölge hayatından silindiği anlamına gelmemektedir. Böyle bir şeyin bir anda ya da birkaç yılda olması mümkün olmadığı gibi Rusya, her zaman dikkate alınması gereken bölgedeki önemli güçlerdendir. Fakat geleceğin öngörülebilmesinde bölgedeki bugünkü Rus ve Amerikan varlığı kadar Rus ve Amerikan etkisindeki eğilimler de önemlidir. Kafkasya'daki son gelişmelerin bölgenin geleceği açısından dönüm noktası sayılmasının sebebi düşen Rus, yükselen Amerikan trendlerinin kesişme noktasının artık geride kalmış olmasındır.

1995 Gürcüstan Anayasası ve Abhazyaya Sorununun Çözümüne Olası Etkileri

Dr. Mehmet Bülent ULUDAĞ (Miheil HMALADZE)

Radikal görüşlere sahip Abhaz politikacıların bakış açısıyla son on yıllık dönemde Gürcüstan'da her aşamada ulus-devletin kuruluşunu ilerlemesi Gürcü olmayan grupların Sovyet döneminden de geriye götüren koşulların oluşmasına yol açmıştır. 1995 seçimlerine gidilirken Abhaz lider Ardzinba yaptığı açıklamada Şevardnadze'nin seçilmesi durumunda hiç bir çözüm olasılığının ortaya çıkmayacağını ve onunla görüşmenin bile olanaklı olmadığını açıklamıştı. Ardzinba komünist grupların adayı Cumber Patiaşvili'yle görüşmenin ve çözümün olanaklı olduğunu da ilan etmişti. Bununla birlikte seçim öncesi bu açıklamaların Gürcü iç politikasını etkilemeye yönelik manevralar olduğu da ortadaydı. Şevardnadze'nin Gürcüstan açısından ne denli önemli bir konumu olduğu, seçimlerden önceki dönemde zor koşullarda ülkesinde istikrarın hızla kurulmasına sağladığı katkılardan ortaya çıkmaktadır. Onun seçilmemesi durumunda Gürcüstan'ın yeni kaoslara sürüklenme olasılığı yüksekti ve öyle anlaşılıyor ki Abhaz tarafının kendi çıkarları açısından esas arzusu da buydu.

Patiaşvili'nin seçilmesi durumunda sorunun çözüleceğini öne sürmek, dışardan bakıldığında nesnel verilerin ışığında pek gerçekçi gözükmemekteydi. Öncelikle o da yeni anayasaya göre hareket etmek durumunda kalacaktı ve eski komünist yönetim mantığı bu anayasa tasfiye edilmiş, onun yerini ulusçu bir yaklaşım almıştı. Ayrıca Patiaşvili'nin komünist kimliğine bakılarak onun Sovyet sisteminin nimetlerini geri getireceğini ve Rusların desteğini alarak eski Sovyet modeline göre Abhaz-Gürcü barışını sağlayabileceğini düşünmek de fazla hayalci kaçmaktadır. Yukarıdaki bölümlerde belirtildiği üzere Abhaz krizi Sovyet döneminde başlamış ve komünist sıfatlı yöneticilerin açık veya üstü örtülü yaptıkları ulusçuluk sonunda tımanmıştı. Savaşı çıkaran ve sürdüren etmenler ve güçler de Sovyetler Birliği'nin dağıtılmasından ya da komünist rejimin sona ermesinden bağımsız olarak gerçekleşmişlerdi.

Patiaşvili'nin seçilmesinin Gürcüstan'a hemen hiç somut yarar getirmeyeceği ortadayken onu desteklenmesi, Abhaz tarafının Tbilisi'de yeni denge-sizlikler ve çekişmeler yaşanmasını istemesiyle eş anlama geliyordu. Fakat yakın geçmişte Gürcüstan'da yaşananlar halk gözünde deneyimli ve tanıdık yöneticilere olan bağlılık ve gereksinimi arttırdığından, Gürcü halkı seçimlerde yeniden kaos günlerine dönme olasılığını ortadan kaldıracak biçimde oy verdi. Oyların %75'ini alarak seçilen Şevardnadze'ye, Abhazların en üst düzeydeki liderlerinin ağzından karşı çıkılmaları, onun Gürcüstan'ı derleyip toplaması haline dengelerin Abhazlar aleyhine bozulacağı endişesinden kaynaklanıyordu. Şevardnadze'nin seçilmesi Gürcü toplumu açısından somut bazı yararları ilk anda getirmişti. Yeni anayasanın uygulanması, onun oluşumunu çok arzu eden bir liderle sınanma olanağı bulmuştur.⁽¹⁾

Bununla birlikte 1995 Anayasası'na çok ümit bağlayan Tbilisi yönetiminin de zaman zaman şoven grupların baskısı nedeniyle tam bir liberal söylemi geliştiremediği görülmektedir. Bu anayasa, Amerikan liberalizmine duyulan hayranlığın ürünü sayılabilecek, tipik bir Sovyet sonrası Avrasya toplumsal-siyasal algılamasını gösteren bir belge niteliğindedir. Merkezi yönetime ilişkin kurumlar, başkan, iki kanatlı parlamento ve ekonomi yönetim birimlerinin özerkliğini vurgulayan bir iskelet üstüne kurulmuştur. ⁽²⁾ Anayasa metninde yer almayan konuların yerel otoritelerin yetkisinde olduğu gibi bir varsayımdan hareket edilmektedir. Bunun dışında da anayasa kişi hak ve özgürlüklerini içeren, ayrıca yurttaşlık koşullarını belirleyen hükümlerden oluşmaktadır. Anayasanın başlangıç bölümünde, bu araştırmanın önceki kısımlarında da sık sık değinilen 1917-21 döneminin bağımsız Menşevik Gürcüstanı'nın 1921 tarihli anayasasına da atıfta bulunarak, yeni bağımsız Gürcü devletine tarihsel bir meşruiyet sağlama çabası yapılmaktadır. Bu örnek Gürcü ulusçu

söyleminin anayasaya hakim olduğunu gösteren pek çok çarpıcı hükümden yalnızca biridir. Abhaz tarafının olsun, Osların olsun böyle bir ulusçu anayasayla biçimlenen bir devletle, Sovyet dönemine göre daha geri koşullarla, yeni bir birliklilik oluşturmalarını beklemek tamamen olmasa da gerçekçi değildir.

Gürcü popülar ulusçuluğu ile bölgeselliğin gelenekselleşmiş etkisini dengeleyerek bir bütünleşmeyi sağlama amacı yeni anayasasının ruhunu vermektedir. Federal Almanya'da da 1949'da yeni devlet kurulurken benzeri amaçlar öne çıkmış ve federalizm söz konusu olmuştu. Federal anayasasının oluşumunda, Alman toplumunda yerel güçlerin etkisinin kalcılaştırılması ve bir daha bu toplumu tek bir ulusçu merkezi liderliğin eline bırakmama gerektiği düşüncesindeki müttetik güçlerin müdahaleleri de etkili olmuştur. Gürcüistan için böylesi bir güç dağıtım sorunu olmamakla birlikte, Gürcü tarihi 3000 yıl boyunca kabilelerden feodalizme giden yolda yerelliğin etkin, merkeziyetçiliğin istisnaolduğu dönemlere tanık olmuş ve böyle bir toplumsal gelenek oluşmuştur. Fransa'daki 1789 Devrimi'ne benzer anti-feodal bir ulusçu devrim de Gürcü toplumunda yaşanmadığı için, merkezizetçilik içsel değil, Çarlık işgali ya da Bolşevikleşme gibi dışsal nedenlerin ürünü olarak devlet yapısına girmiştir. Şevardnadze'nin yeni anayasayla eski olağan duruma dönüşü ümduğü ve bu çerçevede modern anlamda bir tür "yönetel feodalizm"⁽³⁾ kurmayı amaçladığı görülmüyor. Fakat bu işin, Sovyet önenimindeki modernleşme sonucunda artık Batılı anlamda tam manasıyla ulus olmuş Gürcü toplumuna neler getireceği ve eski gelenekleri esas alarak düşünülen bu anayasal yapının işlerliği konuları henüz tartışmalı bir konumda bulunmaktadırlar.

Şevardnadze'nin esin kaynağı olan ABD ya da Almanya anayasalarından farklı olarak, yeni Gürcü anayasası federal bir devlet kurmaktadır. Anayasanın 1. maddesinde Gürcüistan'ın üniter bir devlet olduğu vurgulanmaktadır. Bu durumda söz konusu devletlerin başka yapılarına öyküldüğü düşünülebilir. Bunlar, başkanlık sistemi, iki kanatlı parlamento, iki turlu seçimler, yerel yönetimlerin etkinliği gibi konulardır. Salt Abhazya ya da Osetya gibi ufak azınlık nüfuslarını esas alarak federal bir yapının kurulamayacağı ortadadır. Abhaz lider Ardzinba 1996 sonlarında yaptığı açıklamada, 1996 yazında yapılan Çeçen-Rus anlaşmasının bir benzerini Tbilisi'yle yapmaya hazır olduğunu açıklamıştı. Söz konusu anlaşma ateskes ve Çeçenistan'ın nihai statüsüne ilişkin olarak beş yıl sonrasında yapılacak müzakereler öngörülmüyordu. Abhaz

liderin bu önerisinin taktik anlamı olduğu, bu tür bir anlaşmayla uluslararası hukuk kişisi olmayı ve zaman kazanmayı amaçladığı anlaşılmaktadır. Abhazların ikili görüşmelerde Tbilisi'e yaptıkları öneriler iki bağımsız yapının eşit şartlarda katılacağı bir konfederasyon olmaktan öte geçmemiştir. Bundan geri adım atmaları da yukarıda sıralanan nedenlerle çok zor olacak gibi görünmektedir. Hele de üniter bir Gürcü devleti içinde alt düzeyde bir özerk statüyle yetinmek Abhazların kaldıracağı bir durum değildir. Fiilen bağımsızlaşan Abhazya için, Tbilisi yönetimine önerilen çok geniş özerklik haklarına karşın, konuya yeni anayasa çerçevesinde bakıldığında bir eyalet olmanın ötesinde bir hak göze çarpmamaktadır. Şevardnadze'nin anayasal sınırları aşmadan Abhazları ikna edebilmesi kolay olmayacaktır.

Gürcü toplumu, önceden de belirtildiği üzere, siyasal odayışmanın binbir güçlükle sağlanabildiği bir sosyo-psikolojik karaktere sahiptir. Burada uluslaşmasını tamamlamış, ulusal bilincini ise çok eski dönemlerden beri geliştirmiş ve kısıncaklıkla sahiplenilen bir toplum vardır ve Amerikan toplumunda bir zenginlik ve övünç sayılan heterojenlik Gürcü toplumunda popülar bir düşünce değildir. Gürcüistan'a sonradan gelip yerleşen Gürcü olmayan gruplar, zaman zaman radikal ulusçuların söylemlerinin konusu olabilmektedir. Oysa Amerikan sistemi yabancıları Amerikanlaşmaya yönelte ve kıtanın kaynaklarını kullanımını konusunda Avrupa'dan ve dünyanın başka yörelerinden ABD'ye göç edenlere karşı özgür ve eşitlikçi uygulamalar getirmiştir. Çünkü Amerika'ya gelenlerin hiçbir oranı sahibi değildi ve bu anlamda herkes eşit durumdaydı. Oysa Gürcü toplumunun bu coğrafyada tarihöncesine uzanan bir geçmişi vardır. Bu açıdan bakıldığında yeni Gürcü Anayasası'nın Amerikan kurumlarına karşı olan bir hayranlığın sonucunda, özellikle bu ülkeyi sıkça ziyaret edip sempati toplayan Şevardnadze'nin yüzeysel gözlemlerinin etkisiyle bir başkanlık ve yerel yönetim düzeni öngörmüştür. Gürcü Anayasası Amerikan Anayasası'nın bozuk bir kopyası niteliğindedir ve iki toplum arasındaki farklılıkların göz önüne alınmadığını gösteren, adeta bir belge olmaktadır.

Bu anayasa yerel yönetimler ve özerk bölgelerle ilgili açık hükümler ve bölümler içermektedir. Büyük olasılıkla Abhazlar ve Oslarla yapılacak pazarlıklarda karşı tarafa müzakereler için koz vermek amacıyla bu konular başkanın ve parlamentonun yetkisine bırakılmıştır. Fakat ayrılıkçı eğilim taşıyan bölgeler sadece bu ikisiyle sınırlı değildir. Er-

menilerin yoğun olduğu ve aynı zamanda Ermenistan sınırına yakın olan Cavaheti, Ahaltzihe, Ahalkalakı bölgeleri de Gürcü kökenli oldukları halde, din, ekonomi ve başka bazı nedenlerle sürtüşmeler olmaktadır. Bu çok uluslu ve çok dinli yapı karşısında yerel yönetim uygulamaları üzerinde merkezini sıkı denetiminin ve keyfiyetinin öncelik aldığı yetkiler merkezi yönetime tanınmıştır. Bunun sonucunda da anayasa ciddiyetini kaybetmekte ve salt merkezi yönetime hakları ve yetkileri getiren bir metin durumuna düşmektedir.

Anayasanın karikatürleşme olasılığı ve Amerikan özentisine dayalı liberal söylemin Gürcü gerçeğiyle bağdaşmaması, Abhazya başta olmak üzere Gürcüstan'daki siyasal sorunların çözümünü zorlaştırıcı etkiler yapmaktadır. Ayrıca Sovyet dönemine özgü toplumsal yabancılaşma olgusu, ülke için yaşamsal önemdeki sorunların eski rejim döneminde de etkil olan belli elit kesimlerin eline bırakmıştır. Bu konuda sivil toplum inisiyatifleri de kısa sürede yazılarak şovenizme ve ucuz söylemciliğe kaymaktadır. Sovyet toplum yapısının bu mirası Gürcü devletinin bir başka güçlüğü olmaktadır.

Yeni Gürcü Anayasasına ilişkin olarak söylenebilecek son bir söz, bazılarınca Marksist bir analiz olarak da görülebilir. İngiliz, Fransız, Amerikan ve Alman sistemleri Batı da yüzyıllardır süregelen kapitalist geleneğin uzantısıdır. Batı dünyasını oluşturan toplumlar önce liberal oldular ve kapitalizmi doğal bir süreç olarak oluşturdular. Demokrasi bu ekonomik yapıların oluşturduğu ortama çetnil sınıf mücadelelerinin sonunda yerleşti. Yani söylenenin aksine demokratik oldukları için liberal ve zengin toplum değildir bunlar ve gerçek tarihsel durum bunun tam aksi yöndedir. Batı toplumları önce liberal kapitalist olmuşlar ve ekonomi alanındaki rekabet mantığının siyasal alana kaçmaması yansımalarının bir sonucu olarak demokratikleşmişlerdir. Gürcüstan gibi asırlarca tarım ve köy ekonomisinin egemen olduğu ve Sovyet döneminin sınırlı ve yapay koşullarının ürünü yetersiz sanayileşme ortamında Batı tipi ekonomilerin oluşmasının olanaksız olduğu bir ülkede salt hukuk yapısının Batı modellerine benzemesi sistemin oturmaması için yeterli olmayabilir.

Gürcü toplumu Sovyet dönemindeki aydınlanma hamleleri sonucu bugün Avrupa tipi gelişmiş bir kültürel altyapıyı kurmuştur. Bu kültürel yapı içinde ulusal odayışmanın temel olabilecek bir orta sınıfı geliştirmek mümkün olabilirse Batı tipi istikrarlı bir demokrasi ve ulus devleti Gürcüstan'da görmek olanaklı olabilir. Fakat bunun yaşanabilmesi için

Sovyet polis devletinin yol açtığı bazı toplumsal sorunların da aşılması gerekir. Bunlar bürokratik sınıf egemenliğinin sonucu olan siyasal ve toplumsal yabancılaşma, toplumsal atomizasyon, alkoholizm ve aile ilişkilerinin zayıflamasıdır. Bunlar toplumsal dayanışmayı engelleyen ve ekonomik işleyişi güvensizleştiren etmenlerdir. Yeni Gürcü nesillerinin Amerikanlaşma tutkusu ve Amerikanlaşmanın bir numaralı ögesi olan depolitizasyon anılan bu sorunlara ek bir sorun olarak belirmektedir. Bir anayasa, onu toplumsal bir uzlaşma ve idealizm olarak gören bir ulusun elinde yaşar. Ülkedeki yapıları etkilemeyen ve varlığı ile yokluğu bir olan bir metnin Gürcü siyasal düzeninin istikrar kazanmasına ve ayrılıkçı sorunların çözümüne katkıları da siliik kalacaktır.

1) Anayasa ile siyasal iktidar arasında uyum olması bazen çok önemli olmaktadır. ABD ya da Federal Almanya gibi ülkelerde Anayasalar uzun süreli uygulanmıştır ve bu devlet-toplum yapılarına istikrar kazandırmıştır. Şevartnadze'nin alı geçen bu iki ülkeyi esas esvın kaynağı olarak aldığı anlaşılmaktadır. Anayasa üzerinde ulusal odayışmanın sağlanamadığı ülkelerde uzun süreli bunalımlarlar karşılılmaktadır. Fransa bu durumun en belirgin örneğidir. 1789 Devrimini sonrası dönemde pek çok kez yeni anayasal veya rejimler denenerek zorunda kalmıştır, en sonunda Charles De Gaulle'un çabaları sonucu 5. Cumhuriyet Anayasası ile bir istikrar dönemine girilebilmiştir. Buna karşın ABD'ni kuran 1783 Anayasasının halen yürürlükte olan en eski anayasa olması, bu devletin oluşumuna yol açan tüm iç dengeleri iyi gözetir bir metin olmasının ileri gelmektedir. Fransa ve Amerikan devrimlerinin bir kıyaslanma niteliği de taşıyan ve XIX. yüzyılın meşhur Fransız siyasi bilincisinin şu iki çalışmasını diklatte inceleneye değer eserlerdir. Alexis De Tocqueville, Eski Rejim ve Devrim, çev. Turhan Ilgaz, Kesit yayıncılık 1995. Amerika'da Demokrasi, çev. İlhan Sezi ve Fatoş Dilber, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 1994. Türkiye'de de Anayasaların hep olağanüstü dönemlerin ürünü oldukları, onların kurdularları rejimin itbarına da zarar vermiştir. Müntüz Soysal 100 Soruda Anayasa alı kitabında, 1961 Anayasa'nın en büyük şansıslığının, yürürlükte olduğunu düşünün büyük bir kısmında, anayasaya karşı olan ve onu 1961 idanları ve 27 Mayıs cunta rejimiyile bir gören zihniyetteki iktidarların elinde kalması olduğunu savunmaktadır. Gürcüstan'da 1995 Anayasası üzerine toplumsal bir odayışma olması, istikrar getireci bir seçimin kanunumun varlığı ve aynı zamanda anayasasının da bir parçası olması, bu ülkede yeni devlet yapısının oluşumunda hep olumlu ön koşullar olarak belirmektedir. Bu konuda esas pürüzler ayrılıkçı bölgelerde olmaktadır.

2) Sakartvelos Konstitutsia-luriduli da Sagamontsemlo Kombania Norma ŞBKh, Gürcüstan Anayasası, Tbilisi, 1995, s.28-52

3) Almanya ya da İspanya gibi başka bazı federalizm örneklerinin tersine, Gürcüstan'da federalizmin "modern yönetici feodalizm" olarak yorumlanmak için pek çok neden mevcuttur. Bunların en başta gelenleri Sovyet döneminde yerel düzeyde yaratılan güç merkezleri olan "küçük Stalimler" dir. Bunlar bağımsızlaşma döneminde hem Moskova hem de Tbilisi'teki merkezlerin çökmesi sonucunda yerel düzeyde güç tekelini kurarak yükselmişlerdir.

m **magari**
TEKSTİL LTD ŞTİ

Bayan & Çocuk
Giyiminde Öncü

Tel: 0.264.279 59 28 - 281 30 43

Uzun Çarşı 1. Geçit (Serbesler Döviz Yarı) No:3 ADAPAZARI

İza Gigoşvili ile Gürcüstan Tiyatrosu Üzerine

Osman Nuri MERCAN

Çveneburi:
Sayın İza Gigoşvili, Gürcüstan, halk sanatçısı unvanına sahip bir sanatçı olarak kendinizi okurlarımıza lütfen tanıtır mısınız?

İza Gigoşvili:
Ben İza Gigoşvi

Gürcüstan'da doğup büyüyen bir sanatçıyım. Bir kızım ve bir oğlum olmak üzere iki çocuğum var. Kızım grafiker, oğlum ise aktördür. Eşim Merab Tavadze, sinema yönetmenidir. Kendisi, Gürcü seyircilerince sinema ve tiyatro oyuncusu olarak da tanınır. "Kulaklar Güllüyor" ve Sayın Sergo Zakariadze ile çevirdiği "Deniz Patikası" adlı filmlerde başrolleri oynadı.

Çveneburi: *Hangi tiyatrodaki sahneye çıktığınızı?*

İza Gigoşvili: Otuz yıl boyunca Rustavi Tiyatrosu'nda roller aldım. Dünyaca ünlü Brecht'in "Kafkas Tebeşir Dairesi" oyunundaki "Gruşe" rolü rollerimin arasındadır. Rustaveli Tiyatro Topluluğu, birçok ülkede turneye çıkmıştır ve dünyanın çeşitli tiyatro festivallerine katılmıştır. Bunlar arasında Meksika'daki "Cervantes," Yugoslavya'daki "Belgrad Festivali," İskoçya'daki "Edinburgh Festivali," Avustralya, Fransa, İngiltere ve İstanbul'da tiyatro festivallerine iştirak ederek bu oyunu sergiledi ve her yerde büyük başarılar elde etti.

Çveneburi: *Lütfen, Gürcü tiyatro tarihi hakkında bilgi verir misiniz?*

İza Gigoşvili: Gürcüstan tarihi ile birlikte Gürcü sanatının oluştuğunu zannediyorum. Bildiğiniz gibi Gürcü tarihi üç bin yıldan fazla bir geçmişe sahiptir. Çok eski çağlardan beri ayakta kalan bir halk olan Gürcülerin müziği ve dansları da ünlü idi.

Gürcü tiyatro tarihi, XII. yüzyılda Kral

Davit Ağmaşenebeli zamanından başlamaktadır. Kral Davit'in saltanatı devrinde ilk kez seyircilerin karşısına çıkan iki oyunu 7. yüzyılda yazılmış "Balavar'ın Bilgeliliği" adlı yapıtı sergilediler. Bundan sonra oyuncuların sayısı arttı ve Müslüman bir kişi olan "Abo Tbileli'nin Çilesi" adlı oyunu sahneye koydular. Rustaveli Tiyatrosu yüz yaşındadır ve sahnesinde ünlü üstatlarımız Akaki Horava, Akaki Vaşadze, Sergo Zakariadze, Tamar Cavcavadze, Tamar Tsulukidze, Erosi Mancgaladze ve diğer ünlü yıldızlar oynamışlardır.

Şimdi ben gençlik tiyatrosu kurmaya karar verdim. Bu tiyatrodaki büyükler yanında, enstitüden yeni mezun olan oyuncular, yani "yeni nesil" de çalışacaktır. Bizim yeni topluluğumuz Almanya'da Essen kentinde Sophokles'in "Kral Oidipus"unu oynadı. Ümit ediyoruz ki çok yakında İstanbul Festivali'nde Türk seyircilerin huzuruna çıkararak Sophokles'in "Oidipus Kolonos'ta" ve Shakespeare'in "Hamlet" oyunlarını sergileyeceğiz.

Çveneburi: *Siz daha önce de İstanbul'da bulunmuşsunuz ve İstanbul Festivali nedeniyle birkaç gündür yine buradasınız. İstanbul sizde nasıl bir izlenim bıraktı.*

İza Gigoşvili: 1992 yılında İstanbul Tiyatro Festivali'nde bulunduğumuz zaman, seyirciler ve festival organizatörleri tarafından gösterilen samimi karşılama bizde hoş bir etki yarattı. Bu fırsattan istifade ederek, festivale katılmamıza yardım eden herkese teşekkür ederim. İstanbul, gerek ulusal özelliği ile ve gerekse kendine özgü Türk misafirperverliği ile ve Avrupalı inceliğiyle bütün dünyada ünlü olmuş bir kenttir. Şahane Boğaziçi köprüleri, Ayasofya ve gökyüzüne uzanan camileri hiç unutulmayacaktır.

Gürcüstan-Türkiye arasındaki dostluğun kuvvetlenmesine olan katkılarımız için derginize ve sizin şahsınıza teşekkür ediyorum.

Çviren: Marina Şonia

1574 Tarihli “Defteri Mufassal Vilayet-i Gürcistan”

Nodar ŞENGELİA

1574 tarihi “Defteri Mufassal Vilayet-i Gürcistan” önemli tarihi kaynaklardan birisidir ve Gürcistan’ın muhtelif tarihi konularını incelemek üzere biricik olma anlamını taşımaktadır. İşte bundan dolayı, bugünkü okullara sunulmak üzere kaynak hakkındaki açıklamalara karar verdim. Gürcistan’ın tarihini incelemek açısından söz konusu “Defter”den başka çok ilginç muhtelif “Defter” ile kanunnamalarda elde edilmiştir.

Aşağıda 1574 tarihli “Defteri Mufassal Vilayet-i Gürcistan” a kısaca değineceğiz. Aslına bakılırsa, söz konusu “Defter” işgal edilen Gürcistan topraklarına ait Osmanlı hükümdarlar tarafından tutulan ilk defterdir.

“Defter” yeterinceye kadar geniştir ve 360 sayfadan oluşmuştur. 1595’te tutulan “Defter”i Mufassal Vilayet-i Gürcistan’daki yer alan bazı bir vilayet söz konusu “Defter” içermektedir. 1595’te tutulan “Defter” Gürcü bilim alanında Gürcistan Bilimler Akademisinin üyesi olan Sergi Cikia tarafından basılan “Defter”de yer alan toprakların bir kısmı Osmanlılar tarafından 1574 yılında henüz işgal edilmiş değildir.

Osmanlılar, 1574’te tutulan “Defter”e göre, o zaman işgal ettikleri Gürcü vilayetlerini tahrir edip bütün vilayetlere “Gürcistan Vilayeti” adını koymuşlardır. Daha sonra ise nüfus tahriratına ilişkin gerek kısa gerekse “Mufassal Defterler” tutmuşlardır. Bize ilginç olan “Defter”in kayıt numarası 525’tir ve 1570’lerde Osmanlılar tarafından işgal edilen vilayetleri içeriyor.

“Deftere” bir kanunname daha eklemiştir.⁽¹⁾ Daha sonra söz konusu kanunname ünlü Türk bilim adamı Doç. Dr. Ahmet Akgündüz tarafından basılmıştır. A. Akgündüz Türkiye ile dış ülkelerinin arşivlerinde bulunan Osmanlı kanunnamelerini bir araya getirmiş ve henüz dokuz ciltten oluşan bir külliyyat yayımlamıştır. Her kanunnamede Osmanlıca metin yanısıra Türkçe çevirisi de bulunuyor.⁽²⁾

“Defter” 23 Mart 1574 tarihini taşıyor. “Defter”in girişinde “Gürcistan Vilayeti”ni kanunnamesinden bahsedilmiştir ve 3-7 sayfadan itibaren “Gürcistan Vilayeti”deki köylerin isimleri verilmiştir. Her bir köyün hane sayısı ile aile vergileri ve yükümleri açıklanmış

tır. “Defter” Torthomi* nahiyesine ait Tortomi kilisesi Rabati mahallesinin tasviri ile başlıyor. Köyün aile sayısı 75’tir. 15-16. sayfalarda Pertekrek nahiyesine ait Pertekrek köyü tasvir edilmiştir. Köyde 135 hane var, 18 hane 37 kişi ise bekârdır. Daha sonra Osmanlı vergileri ve yükümleri listeye koyulmuştur. Yekün gelir 22600’dür. Osmanlı vergileri ayrıca tarif edilmiştir. Örneğin; buğday, arpa, çavdar, bostan, meyve, yonca, ot, koyun, domuz, değirmen, nikâh vergileri vs.

51-53. sayfalar içindekilere aittir. İlk liva Oltisi** livasıdır, aynı yerde çeşitli vergi ile gümrük resmi tarif edilmiştir. Çrdili*** nahiyesi Oltisi livasına bağlıdır, nahiyenin muhtelif vergileri de tarif edilmiştir. Daha sonraki nahiyede 23 köy ile köylerin yekün vergisi belirtilmiştir. Mzvre nahiyesinden sonra ise Anzavi nahiyesidir, nahiyede 18 köy var. Bu köylerin mahalle kısmı ile eklecek sahaları da ayrıca gösterilmiştir.

Oltisi livasının daha sonraki sahalarında yer alan nahiyeye Masarsori nahiyesidir, nahiyede 13 köy var. Masarsori’den sonra 26 hanesi olan Gobi nahiyesi geliyor. İçindekilere göre en son nahiyeye Oltisi livasına bağlı Bardiz nahiyesidir. Bardiz nahiyesinde 40 köy var. Her köyün vergi ile yüküm çeşitleri de ayrıca belirtilmiştir.

Daha sonra “Defter”de her köyün durumu ve nüfus sayısı açıklanmıştır.

Gürcü mülkiyetçilerinin adlarına “Defter”de çok az rastlanır. Onlar Müslümanlar gibi Osmanlı vergilerine aynen tabi tutulmuşlardır. “Defter”de verilen Osmanlı vergi ile yükümler, söz konusu bölgenin tekkine imkân sağlamaktadır. Osmanlılarca fethedilen topraklarda bölge halkının etnik durumu Osmanlılığın ne kadar güçlü olduğunu açıkça belirtmektedir. Osmanlı vergi sistemi Osmanlılarca fethedilen topraklarda başarıyla uygulanıyordu. Yerli halkın ağır durumu, “Defterde” sonradan anılan nahiyeye ile livalarda aynen sürdürülmektedir.

Müteakip bölge Oltisi livasının Mzvre nahiyesidir. Nahiyede 23 köy var. Mzvre nahiyesinin üzerine koyulan Osmanlı vergileri işgal edilen Gürcü bölgelerinde Osmanlılığın

** Erzurum’un Oltu İlçesi

*** Erzurum’un Çıldır İlçesi

* Erzurum’un Tortum İlçesi

bütün ağırlığını açıkça belirtmektedir. Halk çeşitli Osmanlı vergiler arasında domuz vergisini de tabi tutulmuştur. "Defter"de İslam dinini yeni kabul eden halk tarafından domuzculuğun yine de peşinde olmasından dolayı fazla verginin verilmesi anlaşılıyor. Gürcistan Vilayetinde olduğu gibi yerli halk vergilerin hepsini ödemektedir. Halk 15 kadar Osmanlı vergi türünü ödüyor. Bazı köylerde hane sayısı çok azdır ve bütün köy ancak 3-4 haneden ibarettir. Ayrıca köylüsü olmayan köyler de belirtmiştir. Mzware nahiyesinde belirli miktarda vergiye tabi tutulan dört boş köyü var. Mzware nahiyesine koyulmayan vergi çeşitleri, Osmanlı sosyo-politik ile Osmanlı feodal sisteminin Osmanlı Hükümeti tarafından hayli yayıldığı göstermektedir. Anılan ekonomik yöntemler, söz konusu bölgenin durumunu açıklamaktadır. Ülkenin ekonomisinin gelişmesinde Mzware nahiyesinin ne kadar önemli olduğu bundan anlaşılıyor.

Sonraki nahiyeye Oltisi livasının Anzavi nahiyesidir. Nahiyede 18 köyü var.⁽³⁾ Nahiyede belirli bir vergiye tabi tutulan boş köyler de var. Nahiyenin yeterince zengin olduğu belli oluyor, çünkü üzerine alınan her vazifeyi yerine getirebiliyor. "Defter"de yer alan çeşitli haşiyelere göre arazi sahipleri vergileri bütünü ödemektedirler. Bu bölgede Gürcü adını taşıyan şahıslar çok azdır. Eski "Defter"lere göre köyler vergiye tabi tutulmuşlardır. Eski "Defter"e göre en büyük köy, birkaç bahçe ile üzüm bahçesi vergisine tabi tutulmuş ve bahçeler yine de aynı köyü vermiştir. Ayrıca, önce papazlara ait ve daha sonra Osmanlı memurlarına verilen araziler de gösterilmiştir. Onlar da belirli bir vergiye tabi tutulmuşlardır.

Aynı yerden eskiden Artanuci* sancağına bağlı olan bir köy, tahrir esnasında ise Anzavi sınırında olduğundan dolayı Anzaviye bağlanmıştır.

Sonuç olarak, her köy Osmanlı vergi ile yükümlülere tabi tutulmuştur. Her köy için tutulan vergi çeşitleri ile miktarı belirlenmiştir. Daha sonra "Defter"de yer alan bölge Oltisi livası Masansori nahiyesidir. Nahiyede 13 köy var. Nahiyenin beş köyü boştur. "Defter"de bu nahiyeye kısaca tahrir edilmiştir. Köyleri yeteri kadar küçüktür. Nahiyenin en büyük köyü Dabraketi'dir. Köyde 45 hane oturuyor. Aynı yerde küçük bir haşiyeye var. Köyde Davit ve Bamuş isimli şahıslara tarla ile otlaklar aittir ve diğerleri gibi belli bir vergiye tabidirler.

Masonsori nahiyesi de "Gürcistan Vilayeti"nin diğer nahiyeleri gibi Osmanlı vergisi ile yükümlere tabi tutulmuştur. Masansori nahi-

yesinden sonra Oltisi livasının Gobi nahiyesi geliyor. Bu nahiyede 26 köy var, 16 boştur. Aynı yerde anılan arazi ile tarlanın vergisi de bütünü belirlenmiştir.

Daha sonra ki nahiyeye Bardiz nahiyesidir. Nahiyede 40 köy var. Bölgede yeterince kadar boş köyler de var. Köyler peş peşidir. Bardiz nahiyesinin her köyü Osmanlı vergisine tabi tutulmuştur. Yerli halk gerektiği zaman resmi gümrük ile cezaları da ödeyecekti. Burada oturan bütün ahalisinin listesi de ayrıca verilmiştir. Bu gibi listeler "Defter"de her köy üzerinde tutulmuştur. Sonunda Bardiz nahiyesinin vergi ile resmi gümrüğü gösterilmiştir. Söz konusu bölge Osmanlı feodal sisteminin çok sayıda konusunun incelemesi için mükemmel bir kaynak olup muhtelif ve ilginç vakiaları belirtmektedir. "Defter"de Gobi ile Bardiz nahiyelerin durumu hakkında çok ilginç bilgiler yer almıştır.

Daha sonra Ardahan-ı Bütün (Büyük Ardahan) livasına bağlı olan Mzware, Çrdili, Ormanlı, Kyamhis, Panak, Panaskert nahiyelerinden bahsedilmiştir.

Mzware nahiyesinde 124 köy bulunmaktadır. Gerek orta büyüklüğünde gerekse boş köyler de var. 12 köy boştur. Bütün Mzware nahiyesinde 60 köy var. Yaklaşık her köy üzerine birer haşiyeye tutulmuştur. Haşiyelere göre köylülerin tarımcılığı ile diğer işçilik hakkında bilgiler kolayca tespit olunuyor.

Yaklaşık her köylünün otlak ile ekili sahası vardır. Ayrıca Şer'i hukuka göre arazilere bakan kethüdalardan, behre vergisi ile vergiye tabi tutulan kale askerlerinden, tımar ile zeametlere bakan askerlerden bahsedilmiştir. "Defter" bütün Osmanlı vergi sistemini açıklamaktadır. Vilayetin bütün ahalisi Osmanlı vergilerinin hemen hepsine tabi tutulmuştur. Eski "Defter"lere dayanarak ve yeni kanunlara uygun olarak arazi sahiplerine topraklar yeniden verilmiş bulunmaktadır.

Arazi sahiplerinden bazıları Müslüman değildir, ancak arazisi hâlâ vardır. Arazi belli bir vergilere tabi tutularak onlara yeniden verilmiştir.⁽⁴⁾ Otlak, bostan, ekin sahalarının sahipleri Zimmilerdir. Eski "Defterde" yer alan topraklar yine de zimmilerin elinde kalmıştır. Toprakların çoğu Müslümanlara verilmiştir. Zimmilerin sayısı çok azdır. "Defter"de yazık ve kışıklarda yaylalarından olan şahısların vergilerinden ayrıca bahsedilmiştir. Onlar belirli bir miktarda vergi ödemek zorundadır. Söz konusu vergi de Osmanlı vergiler dahilindedir.

Bazı yerde aynı kişi birkaç arazinin sahibi olup vergi ile behreyi ödemektedir.⁽⁵⁾ Bazısı ise arazi ile birlikte değirmen, ekin sahaları, bostan vs sahibidir.⁽⁶⁾ Yer yer papazların hâlâ arazi sahibi oldukları görülmekte-

* Artvin'in Ardahan ilçesi.

dir. İşgalden sonra söz konusu araziler onlara belirli şartlara göre geri verilmiştir. Bu uygulama uzun sürmeyecektir, çünkü arazi sahibi olan papaz ya İslam dinini kabul ediyor ya da arazi başkasına veriyordu. Bazen arazi Müslüman olmayanın elindedir, ama harman zamanında Şer'i hüccete göre Musrafa Hasanoğlu'na verilmiştir.⁽⁷⁾ Bostanlar, otlaklar, ekili yerlerden de vergi ile behreye alınıyordu. Yaklaşık her sayfada arazilerin, değirmenlerin vs. eski sahiplerine yeniden verilmesine dair bilgiler verilmiştir. Onlar da vergi ile behreye tabi tutulmuşlardı.

Zedegan Petre'nin ararisi ekin sahasına yâkındır. Şuan ki sahipleri sipahiler Hüseyin ile Ahmet'tir ve Şer'i hüccete göre vergi ödüyorlar.⁽⁸⁾ Daha sonraki sayfalarda, arazi sahipleri Şi'î ile Bahram zimmilerdir, ancak arazinin şuan ki sahipleri başkalarıdır ve onlarda Şer'i hüccete göre vergi ile behreye tabi tutulmuşlardır. Kethüdalarda arazi sahipleridir. Aynı yerde arazi sahibi Kaihosro zimmeden ve daha sonraki sahibinden Abdullah oğlu İbrahim'den bahsedilmiştir. O da vergi ile behreye tabi tutulmuştur.

Sonuç olarak denilebilir ki, Mzve bölgesine ait olan bilgiler Güney Gürcüstan'ın çeşitli konularını, ülkenin sosyal-ekonomi durumu, yer isimlerini, dil bilimini, tarihi-coğrafyasını ve diğer konularını belirtmek üzere imkan sağlamaktadır.

"Defter" in pek çok sayfasında yerlere verilen araziler belirtilmiştir. Sahipleri ise Şer'i hüccete göre vergiye tabi tutulmuşlardır. Çok yerde arazi sahipleri farklı bir vergi veriyorlar. Bütün üretici halk muhtelif vergi ile yükümlere tabi tutulmuştur. Çok yerde arazi sahipleri Gürcü beyleri ve zedagan'dır. Bilimsel açıdan "Defter" in her sayfasının çok önemli olduğu şüphesizdir. Güney Gürcüstan'ın çeşitli tarihi konularını incelemek için her bir sayfa "Defter" in ne kadar önemli olduğunu belirtmektedir.

"Defter" de Hasan kethüda ve Hasan Kubada'nın arazi ile ekim sahalılarının birlikte sahip olduğu gösterilmiştir ve her ikisi de behre ve diğer vergilere tabi tutulmuşlardır.

"Defter" in çok sayıda arazi sahibi olan küçük Gürcü beyden bahsedilmiştir. "Defter" e göre o da vergiye tabi tutulmuştur. Söz konusu beyin arazisi Çrdili nahiyesinin dahilindedir ve 4000 akçe vergiye tabi tutulmuştur.⁽⁹⁾ bu gibi örnekler "defter" de çoktur.

Sonraki nahiyeye Ardahan-ı Bütün livasının Ormanlı nahiyesidir. Nahiyenin 96 köyü var⁽¹⁰⁾ 29 köyü boştur. Bölgeyi anlatan sayfalarda haşiyeler çok azdır. Sadece nüfusunun bütün listesi ve Osmanlı vergilerin bütün çeşitleri anlatılmıştır.

Ormanlı nahiyeden sonrası 12 köyü olan

Kyamhis nahisesidir.⁽¹¹⁾ "Defterde" arazinin çiftlik, üzüm bahçesi, değirmen olarak verildiği belirtilmiştir. Ayrıca İspence ile koyun vergisi de gösterilmiştir. Arazi sahibi Supisaoğlu Giordidir. Eski "Defter" e göre seferler zamanında yeterince fayda vermiş bulunmaktadır.⁽¹²⁾ İlginçtir ki, bir kişi tek başına birkaç araziye sahip olduğu takdirde devlete önceden tespit olunan vergileri ödemek zorundadır. Bu gibi örnekler eski "Defter" de de yer almıştır.

Aynı yerde benzeri bir örnekte var: Mikirtça Kılıçoğluna ait olan bir çiftlik bir değirmen, altı ispence, koyun vergisi, sefer esnasında yeterince destek verilebilirdi.⁽¹³⁾

"Defter" in sonraki sayfalarında Gürcü Kubaba bey Nubara'ya ait bir çiftlik, bir değirmen, beş adam başına ispence ve koyun vergisinden bahsedilmiştir. Bütün bunlar sefer esnasında gerekli destek verilebilirdi.⁽¹⁴⁾

"Defter" in bazı yerlerinde Gürcü asıllı toprak sahibine rastlıyoruz. Ancak Gürcü, sahibi toprağını daha sonra kaybetmiştir.

Eski "Defter" de verilen bir örnek daha: bir çiftlik, bir değirmen, üç ispence, koyun vergisi- bütün bunların sahibi Atabey Gürcüoğlu Bar Aziz'dir. Sefer zamanında iyi destek verebiliyor. Çok yerlerde arazi ile değirmen sahiplerinin ya kendileri ya da ataları Gürcüdür.

Kıyamsı nahiyeye sonrası Panaki nahiyesidir. Nahiyede 42 köy var. Nahiyeye ait iki sayfada belli şahıslara verilen arazi, alınan vergi ve behreden bahsedilmiştir. Aynı yerde yerli halk tarafından verilen vergilerin belli bir sistemi de gösterilmiştir. Halk anılan vergiden başka Osmanlı vergilerine ayrıca tabi tutulmuştur.

Gördüğümüz kadarıyla, "Defter" Güney Gürcüstan'ın tarihini incelemek üzere önemli bir kaynaktır. "Defter" çeşitli konular hakkında muhtelif bilgileri içeriyor. "Defter"deki bilgiler, tarih bilimine yakın olan diğer bilimlere tetkik etmek için de imkân sağlamaktadır. Bunu Panaki nahiyesi hakkında verilen bilgiler de açıkça belgelendirmektedir. Sadece 20'den fazla Osmanlı vergisi tarif edilmiştir. Her biri ayrı ayrı görülebilir, her vergi kendi tarihçesini taşımaktadır ve onlar hakkında özel araştırmalar da yapılmıştır.⁽¹⁵⁾ Söz konusu vergiler hakkında değişik fikirler de ileri sürülmektedir. Osmanlı vergi sistemi bütün Osmanlı İmparatorluğundaki önemli sistemlerden birini teşkil ediyordu. Ülkenin ekonomisi vergi politikasına dayanıyordu. Osmanlı Maliye Dairesi önemli ve etkin vergi sistemini mükemmelce yönetiyordu. Ülkenin istikbali de maliye sistemine dayanıyordu. Ülkenin istikbali kendi durumuna göre idare ediliyordu. "Defter" de yapılan açıklamalar ise "Def-

ter" tutulduğu zaman vilayetin durumunu göstermektedir.

"Defter"de söz konusu olan üzüm bağları da vergiye tabi tutulmuştur.⁽¹⁶⁾

Panaki nahiyesinde belirtilen bezirhaneleri (bitkisel yağ imalathaneleri) bölgede bu işçiliğin yaygın olduğunu belirtmektedir. Belli ki, yerli halk bitkisel yağın yapımıyla uğraşıyor- du.⁽¹⁷⁾

"Defter"e göre bağ-bahçeler, değirmen ile muhtelif arazi sahipleri Gürcü asıllıdır. Savaş döneminde anılan şahıslara yardım olarak belli bir avantaj veriliyordu. Eski "Defter" de anılan şahısların vazifeleri belli olmuş bulunmaktadır. Bu gibi örnekler "Defter"de çoktur.⁽¹⁸⁾

"Defter"de çavuşlar ve askerlere ait araziler, ekim sahaları, değirmenler vs yer almıştır.⁽¹⁹⁾ Bazen araziler çeşitli memurlara verilmiştir. Bazen arazilerin sahipleri Gürcü asıllı şahıslardır ve bu araziler de onlara belli bir süre kullanmak için verilmiştir.

Sonraki nahiye Ardahan-ı Büzün livası'nın Panaskerti nahiyesidir. Nahiyede küçük, büyük ve boş köyler var. Bütün nahiyede 44 köy var.

Panaskerti nahiyesinde de Zimmi adını taşıyan şahısa bir arazi ve çeşitli ekim sahaları aittir. "Defter" in daha sonraki sayfalarda Gürcü sahiplerine çiftliklerin verilmesi anlatılmıştır.⁽²⁰⁾ "Defter"de Gürcü asıllı Kanduria isimli şahısa yarım çiftliğin verilmesi gösterilmiştir. Yarım çiftlik Orta Çolakar Köyünde Kandural Gürcü Bari Çelebioğlu'na sefer zamanında başarılı olduğu üzere verilmiştir. Söz konusu örnek eski "Defter"de yer almıştır.⁽²¹⁾ "Defter"deki açıklamalar üretici ahalden verginin ve yükümlerin tam şekilde alındığı belirtmektedir.

"Defter" in sonunda Panaskerti nahiyesinde beyit almalı, boyahane, koyun, bad-ı hava ve arusane, yayla, kürk, aladoğan vs vergisi ile yükümler gösterilmiştir. Herkes ve her şey vergiye tabi tutulmuştur. Osmanlı Hükümeti mülhaklarından sıkı bir şekilde vebcibelerinin yerine getirmelerini istiyordu. Panaskerti nahiyesinin nüfusunun durumu ülke gerçeğinin bir göstergesidir. Sonunda, Artanuçi nahiyesinin tahrirat sonuçları Artanuçi nahiyesi ile ona bağlı Taoskari, Khaçeni ve İşhani nahiyelerine ait köylerin durumunu belirtmektedir.

Artanuçi Gürcüler için unutulmayan ve Gürcüstan'ın tarihi bir bölgesidir. Bu gibi yerler tarihi Gürcüstanda yeterince bulunmaktadır.

Artanuçi nahiyesinde de diğer nahiyelerde olduğu gibi, vergiler ayrıdır. Osmanlı Hükü-

metinin vergi sistemi bütün Osmanlı İmparatorluğu için aynıdır. "Defter" in sonunda çeşitli vergi ile cezalar yer almıştır. Onlara göre bol vergi alınıyormuş. "Defter" hassa vergisinin, ekim arazi ve muhtelif arazilerin vergilerinin hesaplanmasında bitiyordu.

Sonuç olarak denilebilir ki, 1574'te tutulan "Mufassal Defteri Vilayet-i Gürcüstan" önemli kaynaklardan birisidir. "Defter" Osmanlı vergi sistemi, Osmanlı vergileri, Gürcüstan'ın sosyo-ekonomi tarihi, tarihi coğrafı, onomastik, paleografi, diplomatik, demografik linguistik ve diğer konular açısından çok önemlidir. Anılan "Defter" Gürcü bilim alanına ilk defa koyulmuştur. Günümüze kadar "Defter" in mevcudiyeti bilinmiyordu. Biz sadece 1595'te tutulan "Defteri Mufassal Vilayet-i Gürcüstan'ı" biliyorduk. Şu an ise daha eski, bundan 20 yıl önce tutulan "Defter" elimize geçmiş bulunmaktadır. 1595'te tutulan "Defteri Mufassal Vilayet-i Gürcüstan'daki" vilayetler söz konusu "Defter"de daha kısaca belgelendirilmiştir. Çünkü 1574'te tutulan "Defterdeki" vilayetlerde daha yerleşmiştir. Bu zamanlarda Osmanlılar işgal ettiği vilayetlerde pozisyonları daha sağlam tutmuşlardır. Osmanlılar işgal ettiği topraklarda yeni vergi sistemini, yeni toprak sahiplik sınıflarını, tımar ile zeamet sistemini kurdular. Söz konusu "Defter" çeşitli konuların yeniden açıklanmasını, tarımcılığın muhtelif dallarının incelemesini sağlamaktadır.

1) N. Şengül, "1573/74 Gürcüstan Kanunnamesi", Doğu Dergisi, 1, Tbilisi 1960, s. 183-206. N. Şengül, Kafkasya Ülkeleri Hakkında Osmanlı Kaynakları, Kafkasya-Yakın Doğu Dergisi II, Tbilisi 1962, s. 219-234 (Gürcüce).

2) Doç. Dr. Ahmet Akgündüz, Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tablilleri, İstanbul 1994, 7 kitap, s. 577-586. II. Selim Devri Eyalet Kanunnameleri.

3) 1574 tarihli "Gürcüstan Vilayetin Mufassal Defteri", s.91-107.

4) Aynı eser, s. 161

5) Aynı eser, s. 165

6) Aynı eser, s. 166

7) Aynı eser, s. 169

8) Aynı eser, s. 177

9) Aynı eser, s. 200...

10) Aynı eser, s. 213-245

11) Aynı eser, s. 247-256

12) Aynı eser, s. 248

13) Aynı eser, s. 249

14) Aynı eser, s. 252

15) N. Şengül, XVI. Asrı Osmanlı Vergileri ve Vergi Sistemi, Tarih Enstitüsü Dergisi, VI, sayı 2, Tbilisi 1962, s. 123-157

16) Aynı eser, s. 274-275

17) Aynı eser, s. 275

18) Aynı eser, s. 276-277

19) Aynı eser, s. 285

20) Aynı eser, s. 300

21) Aynı eser, s. 301

Gürcü Atasözleri ve Deyişleri

Giorgi ZUMBADZE*

1. ადამიანი უნდა იყოს შრომისმოყვარე, ქვიანი, უბრალო, სამართლიანი, გაბედული და კეთილი.

İnsanoğlu çalışkan, akıllı, saf ve temiz âdil, cesur ve iyi kalpli olmalıdır

2. ადამიანმა წყნა უნდა დაიწყოს, სიკეთე კი არა.

İnsanoğlu acıyı unutmali, iyiligi degil.

3. ადამიანს გაჭირვება აწოთობს, რკინას კი ცხცხლი.

Demir ateşte, insan ise zorlukta hasil olur.

4. ადამიანი შრომისთვისაა გაქნელი, იგი თუ არ შრომობს, არც არსებობს.

İnsan çalışmak için doğmuştur. Çalışmazsa varolmaz.

5. ადამიანს ღირსება ისაა, რომ შარბიტი და სხვისი სელუმეყრე არ იყოს.

Değerli insan elin sırtından geçinmeyen ve başkasının eline bakmayandır.

6. ადამიანი იმისთვის კი არ უნდა ცხოვრობდეს, რომ გამდიდრდეს, არამედ იმისთვის, რომ ბედნიერი იყოს.

İnsan zengin olmak için değil, mutlu olmak için yaşamalı.

7. ადამიანს რაც მეტი აქვს, მით მეტი უნდა.

İnsan ne kadar varlıklı ise, o kadar çok ister.

8. ადამიანი ადამიანისათვის წაშალიცაა და საწაშლიავე.

İnsan İnsan için hem zehir, hem ilaştır.

9. ადამიანისათვის ყველაფერი სელმისაწვდომია

İnsan her şeyi elde edebilir..

10. ადამიანი წარმოუდგენელია საზოგადოების გარეშე.

İnsan toplum dışında düşünülemez.

11. ადამიანებში შეუძლია კაცმა შეიცნოს თავისი თავი.

İnsanoğlu toplum içinde kendini tanır.

12. ადრე ადგომით კაცს სიცოცხლე ემატება. Erken kalkanın ömrü artar.

13. ადრე ამდგომმა კურდღელსა ვერ დაქვევა შესვარი.

Erken kalkan tavşana köpek yetişemez. (Erken kalkan yol alır, erken evlenen döl alır.)

14. ადრე ამდგარი ჩიტი ნისკარტს იწმენდა, გვიან ამდგართვალეებსა.

Erken kalkan kuş gagasını, geç kalkan ise gözlerini temizler.

15. ავადმყოფობა ჩვენგან ნებართვას არ იღებს, მას გაფრთხილება უნდა.

Hastalık bizden izin almaz, dikkatli olmak gerek.

16. ავია თუ კარვიაო, მაინც შენი ქმარიაო. İyi ya da kötü, gene de senin kocandır.

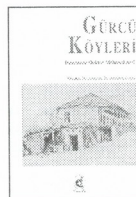
17. ავისა შევიდის დედასა რა გამოუღებებს კვნესასა.

Kötü evladın anasının sızlanması bitmez.

18. ავი შემანახავი ქურდზე უარესიაო, თავდაღმართიც ექნებაო.

Kötülüğü koruyan hırsızdan beterdir.

* Giorgi ZUMBADZE-ის "SEÇİLMİŞ ATASÖZLER VE ÖZDEYİŞLER" adlı kitabın. Çevirenler: Nana KACARAVA-Özbeç İMAMOĞLU

Sinatle Yayınları

Tel.: 0212-501 88 54
Faks: 0212-501 84 66

Ra Gvari Har?

Uğur ZUBİENTİ

Cok sayıda Çvneburu bu soruyu özellikle, Gürcüstan sınırları açıldıktan sonra çok fazla duymuştur. Ve benim gibi onlar da bu soruya yarım yamalak cevap vermiş veya verememiştir. Burada bahsettiğim Soyadı, 1934'te çıkarılan Soyadı Kanunu ile herkese dağıtılmış kaya, demir, bakır, taş gibi soyadlar değil, yüzyıllardır Gürcülerde varolan soyadı geleneğinden günümüze ulaşmış içinde gerçek bir tarihi barındıran 'gvarebi' dir.

Gürcüstan'da yaşayan Müslüman ve Hristiyan Gürcülerin tamamı soyadlarını ve bu soyadlarının yüzyıllar içinde gelişmelerini biliyor ve hatta birçok soyadın tarihçeleri kitaplaştırılmış, gelecek kuşaklara aktarılıyor. Soyadı geleneği yüzyıllardır var.

Biz kendimize ve çevremize bu soruları yeni sormaya başladık ve doyurucu bir cevap bulabilenlerin sayısı çok az. İnternet'te İCQ'den ticari ilişkimiz olan bir firmada yönetici konumunda biriyle görüşürken dikkatimi 'nickname'i çekti. "Sehlaze" diye bir kelime kullanıyordu. Nedir diye sorduğumda bize 'Sehlaze' derlermiş, ben Gürcüyüm dedi. -Gürcüce biliyor musun?- Hayır ama ninem-dedem biliyor diye cevap verdi. Gürcüceyi çok iyi bildiğim halde "Sehlaze" kelimesine bir anlam veremedim. Neden sonra anladım ki Batumi'de çok yaygın bir soyadı olan "Tsetshladez" yani Ateşoğlu demek istiyormuş. Ama çok ilginçtir ki ne kendisi anlamını biliyor ne de kelimenin esas söyleniş konusunda bir fikri vardı. Yine de 'Sehlaze'yi internette 'nickname' olarak kullanıyor. Geçmiş ile bağlantısı bu elinde kalan bir kırık dökük kelime. Ve internete yaşamaya çalışıyor.

Ben yine Çvneburiler arasında kendimi şanslı sayanlardanım, çünkü 'gvari'mizin ne olduğu konusunda. En azından günümüze gelen bize ait bir 'gvari'miz var. Bunu da neden sonra çözebildik. Biz de bir Tanto dede varmış ve ondan sonra Tantoğlebi demişler. Ferhat Dede varmış Ferhatoğlebi demişler. Ancak bunlar hatırlanan dedeler. Yeni soyadlaşmış isimler. En eskisi Zubientebinin köküne -oğlu eki ve Gürcüce -ebi çoğul eki eklenerek Zubuoğlebi -yani Zubienti soyadı ve ceddimizin kurduğu mahallenin ismi de Zubient Mahallesi.

Gürcüce de adlandırmada kullanılan ekleri incelemeye çalışalım: -ti eki ile biten soyadları Gürcüce'de çok eski bir form ve sadece Gürcüce nin diyalektelerinde kalmış. Örneğin Doğu Gürcüstan'da konuşma dilinde Zubiant Gogia dediğinizde bu Gogia Zubiant, Zubiasvilebi ailesindedir anlamına gelir. Resmi olarak soyadı Zubiasvili diye ifade edilir. Batı Gürcüstan'da ise genellikle soyadı sonu -oğlu anlamına gelen -dze eki ile bi

ter. Resmi olarak soyadı Gogia Zubiadze olarak ifade edilir. Bundan farklı olarak Paraulava, Sacala gibi LazMegrellerin soyadlarının yanısıra Onalani, İoseliani gibi genellikle Svanilerin kullandığı soyadı, şekilleri de vardır ve hepsi de Kartuli-Gürcü soyadlarıdır. Aynı şekilde Zubiani, Tetrüani, Gorgiani, Tsvarlani vb ayrı sülale ve aileleri belirtir. -an eki çoğul ekidir. -i ise isim halidir. Son ek olarak -enti, -anti de an, n çoğulu, -t ait olma halini ve -i de isim halini belirtir. Burda soyadın kökü, Zubia, Tetria, Gorgia, Tsvarla vb' dir. -eti soneki ise coğrafik adları tanımlamak için kullanılır.

Örneğin Saprang-eti, Şavş-eti, Turk-eti, Kobul-eti, Niol-eti vb gibi.

Bazı köylerin, mahallelerin, mezra, tarla ve çayır isimleri, sahiplerinin, kuran sülalelerinin soyadıyla aynı olması eski soyadın tespitinde büyük rol oynamaktadır. Köylerde en üca yerin bile bir ismi olduğu ve bu yer isimlerinin tamamının değiştirilmesi ve hafızalara yeni isimlerin yerleştirilmesi fiziksel olarak imkânsız olduğu için gvarinin merak edenlere, unutanlara tespit etme imkânı sağlıyor.

Burdan hareketle araştırma sonucu ortaya çıktı ki Zubientiler, Türkiye'nin dört bir yanında yaşıyorlar. Birçoğu söyleniş olarak halen hatırlanıyor. Mesela, Tokat Niksar'da, Bursa'da, İstanbul'da, Adapazarı'nda. Bazıları ile de tesadüf eseri büyük kentlerde tanışıyoruz.

Nüfus kayıtlarımıza göre yazılı aile tarihimiz 1934'te başlıyor. O zaman kardeşlere farklı soyadları devamları birbirleriyle farklı sülalelermiş gibi geleneksel olarak Gürcülerde çok yadrganan akraba evlilikleri yapıyorlar. Bu da bu olayın acı bir yönü. Eğer toplumun temeli aile ise akrabalık ilişkileri de aile kurumunu güçlendirir. Unutulması, yitip gitmesi ve yakın bir geçmişte ortak babadan gelenlerin birbirlerini tanıyamamaları sosyal-kültürel sorunların derinleşmesine yol açmaktadır.

Kültürümüzü yaşatmak, onu tanımak ve bilmekten geçmektedir. Kendi kültürümüze yabancılaşmaya karşı durma noktasında bu yazıyı çvneburu dergisi sayfalarında değerlendirmenizi istedim. Pratik bir yarar olarak da kıyıda köşede kalmış yüzyılı aşkın süredir varlığından haberdar olmadığımız Zubienti, Tetrianti, Mollenti, Gorgienti, Daburidze, Goradze, Tsivnaridze, Lortkipanidze, Tsetshladez, Gamişidze gibi Çvneburiler de yazarlarsa sevinirim.

Son olarak;

-Ra gvari har-dediklerinde artık cevabım var...

Acara'da Ekim-Sürüm Adetleri

Tamila LOMTATİDZE

Yüzyıllar boyunca Acara'da kalıplaşmış bir bilinç oluştu. Dış dünyadan ötürü dini inançlara temelleşmiş geleneklerin sistemi ve bu inançlar zamanında belli dilimlerinde tarım takvimi şeklinde şekillenmiştir. Bu zaman diliminin önemli etabı ilkbahar çalışmalarıyla ilgili olan geleneklerde, dikkat edilmesi gereken sürme tohumla adetidir. Kutsal inanişaya göre ilk izin sürülmesi, ekimin "İlk tohumun atılması veya ilk izin açılması" ismiyle biliniyordu. Meydana gelişi ise şu şekildedir:

Acara'da mısır ayıklayan kadınlar.

"Tarlanın ilk başlangıcını kazıyor ve ekiyorlardı ve diyorlardı ki: ne kadar önce adım atarsan işin o kadar kolaylaşır. "Aktarımlara göre" ilk açılık yapıldığında (ilk tohumun atılması) yılın tatlı geçmesi için ilk önce mısırı ekeceksin. "Ormos" ilk sürüme (tarlayı ilk sürme işlemi) deniyor. Saba'nın bakış açısıyla "Kanohi" (ekimin başlangıcı tohumlama ya, ilk olarak öküzün bağlanmasına "Meshni"

deniyordu. (S. S. Orbeliani, 1949). Oysa ki Acara'da öküzü bağlamadan ekimin açılışı gerçekleşmezdi. Eğer bu zamanda kar varsa, tarlanın bir bölümü temizlenir, izlerin yardımı ile sürülür ve bütün tohumlara sembol olarak dökerlerdi. Benzer adetler Gürcüstan'ın başka yörelerinde, dünyanın başka halklarında da görülmekteydi. Svaneti'de (Gürcüstan'da bir bölge) ekim işleri önemli günlerde oluyordu. "Tohumun açılması-salınma" (laşiş loşşude) gübre ile karışık buğdayın toprağa ekilmesi (Bardavelidze V, 1939:86); Raça'da (Gürcüstan'da bir bölge) kar olsa bile Mart ayının birinci, üçüncü veya beşinci gününde en azından belli bir yer sürülür ve tohum ekilirdi. (Robakidze, Ali: 1939:316). Tarım işlerinin ilk açılışı genellikle bahar işlerinin başlarında, yani 9 Mart'a kadar eski adetlerle meydana geliyordu. Tohumun ilk atılışı daha çok Şubatın salı veya Ocağın eski ayında kar dahi olsa perşembe günü yapılırdı. Diğer bir veriye göre tarımın ilk açılışı Nisanın ilk Perşembe gününde oluyordu. Fakat bu daha çok dağlık Acara'da dağlık yörenin iklim şartlarına öre yapılırdı. İlk açılan ise her türlü tohumu (hangisi ki ilk açılışı ilgilendiriyordu) atarlardı ya da sürme-ekmenin başlangıcından önce tarlaya ve bahçelere her türlü tohumu serperlerdi (kişi neyi ekmek istiyorsa). Örneğin, mısır, fasulye, arpa, pirinç, buğday, salatalık, kabak, sebze ve diğer tohumlar (Noğaideli, C: 1971:129). Yani ilk açılan yere her türlü tohumu serperlerdi. Unutulmaya yüz tutmuş bütün bu eski adetler, bugün daha yamuşatılmış hatlarla, yontulmuş formlarla yaşatılmaya çalışılmaktadır.

Öne çıkmış bazı adetler, öküzün ilk koşulmasında, yani sabahın ilk izi açmasında gerçekleştirildi. İlk sabahın götürülmesi (tarlaya) pazar günü oluyordu. Pazartesi veya Salı günlerinde de mümkün olabilirdi. Fakat Cuma günü asla olmazdı. Öküzün boyunduruklarına takılan çubuklar kızılgağaçtan (elma ağacı, erik ağacı, askılıs ağacı vb.) yapılırdı. Veya öküzün boynuzları kırmızıya boyanırdı. Kırmızı renk çok fazla gücü ifade ediyordu. O, hayat kaynağı olan kanın rengini temsil ediyordu.

Halk o (kırmızı) rengin nazara karşı koruduğuna inanıyordu. (Noğaideli, C: 1971:129).

Öküzün ilk kez koşulmasında başka adetleri de yerine getiriyorlardı: Sabanın tarlaya götürüldüğü ilk günde, iyi olan öküzün kafasına yumurta atarlardı iyi ürün getirsin diye. (Menteşavili: 1937:147). Başka verilerle Acara'lı çiftçi (köylü) öküzlere ilk boyunduruğu bağladığında, öküzlerin anında yumurta kırarlardı. Bunu şunun için yaparlardı "on sene mısır, yumurtanın sarısı gibi sarı olsun" (Menteşavili: 1937:147) Gürcüstan'ın başka yörelerinde de yumurta ile bağlantılı adetlere rastlanmaktadır.

Sürme işlemine başlamadan hemen önce yumurtanın alınanda kırılması, sırtında gezdirilmesi- daha Meshet-Cavaheti- Raçaleçhumi, Kaheati'de ve başka yerlerde de bu adetler yerleşmiştir. Yumurta dünyanın başka yerlerindeki halklarda da aynı şeyi (sürme ve ekme) işlemini temsil ediyordu. Bazı yerlerde sürülecek arazide sürme çıkmadan önce, haşlanmış yumurta yiyor, bazen de sabanın altına koyuyor ya da yumurtanın kabuklarını tohumlara karıştırıyorlardı (1983:80). Yumurtanın gücüne inanış, bu adetlerde de çok iyi görülüyor. Yumurtanın tarlanı ya da bahçenin bereket kaynağı olduğuna inanılıyordu.

Bu sürme ve ekme işlemine bağlı olarak adetlerde, özel dini inanışlar da dikkat çekmektedir. Öküzlerin ilk koşulmasında bol yağlı lapa hazırlarlardı. Bu lapayı evin annesi yedi, kalanını da öküzlerin boynuna sürerlerdi ya da tarlanın sürüm işleminin bitmesinden sonra ev halkına götürürdü ve ocağın yanına götürür, özel bir yemek istediğinde bulunurdu. Aksi halde lapayı ateşe atmakla tehdit ederdi. Evin hanımları tarlayı sürenler için peynir ve yağdan hazırlardı. Öyle görülüyor ki bazı yiyecekleri inanış çerçevesinde tarla sürme işlemlerine bağlı olarak görmekteydi. (Belli şekillerde hazırlanması ve adetlere uy-

gun olarak sunulması). Lapa temel olarak süt mamullerinden (süt, peynir, yağ) hazırlanıyordu. Bütün bunlar tesadüften ibaret değildir. Bu yiyecekler bereket ve bolluğun sembolü olarak kabul edilir ve bunlar dini yemeklerde doğrudan tarlanın işlenmesi sırasında oluyordu. Toprağa temsili olarak adakta bulunmak ve toprağa bütün tohumları ekmekten başka bir şey değildir. Buna benzer sürmenin ilk açılışı, gelecek büyük tarım işlerinin soyut ifade şekli idi toprağa adanılan adak: toprağın gönülünü almak sonuç olarak tarım yapılacak toprağın ve gelecek tarım işlerinin şansının, verimliliğinin ve ikbalinin alınmasını bir ifade şekliydi. Eğer tarım işlerinin aç-

Acara'da Çayın toplanması

ış, sürme ekme işleminden epey süre önce oluyor idiye ekim-sürüm işleminin başlamasında da apaçık bir şekilde bazı adetler meydana geliyordu. Ne zaman ki evin annesi çayıra çıkardı, ilk önce ilk sürülen yerden geçer, pantolonunu çıkarır ve yeni açılan izde yatardı. Sürme işleminin bitiminden sonra tarlayı süren kişi kısa süreli olarak sürdüğü yere otururdu. Bilgiyi verenlere göre, şım anlamak için yapılıyordu: "Toprak sıcak mı yoksa soğuk mu" (Menteşavili: 1937:147). Artık ekimin başlanması, yapılabilir ya da yapılamaz olduğunu belirlemek için. Bizim fikirlerimize göre bu milli adetlerin şekil olarak ifadesi. Dünyanın bütün halklarının gözünde toprak, kadın şeklinde algılanıyordu. Kadın nasıl ki yeni hayatın başlangıcı idi, toprakta

kendine göre, kadına benzer: yeşilliği ortaya çıkarıyor ve ürün veriyordu. Nasıl ki ana rahmine tohum atılıyordu, aynı şekilde toprağa da tohum atılıyordu. Nereden ki o yeniden topraktan elde edilir. Kadının çocuğunun olmaması toprağın ürün vermesine benzer. Bu düşünce eski filozof düşüncelerde görülür. Onlar toprağı kadın gibi iderlerdi. Yunan dini inanışlarda bundan dolayı geniş yer almıştır. Usmasuri şarkılar tohum atma zamanı üstlerini çıkarıp çıplak kalıyorlardı. Çıplaklık (kovan içindeki arı) işbirliğini temsil ediyordu. Gürcü dini inanışlarda geniş olarak yer alıyordu ve yaygındı (Surguladze: 1978:82) Yine böyle dini inanışa benzer adetler de kabak ekimi zamanında görülüyordu. Yetişkin erkek ve ya erkek çocuk kabak ekiminden sonra toprakta yuvarlanırlardı. Ve -"Büyük büyük kabaklar olur"- derlerdi. Bu inanış artık unutulmaya yüz tutmuştur.

Eskiler, insanoğlunun toprak üzerindeki etkisine cinsel beraberlik modeline benzetirlerdi. Onlar kişisel birlikteliklerinin özelliklerini örnek olarak doğanın güçlerini uyandırmaya çalışırlardı. Ve kendi kişisel arzularını harekete geçirmeye çalışırlardı. Bunları başka başka halklar arasındaki farklı dini inanışlarda onaylıyor. Bazılarını C. Prezerma "Okros Draşi" adlı kitabında da anlatmıştır. Bu tarz dini inanışlar doğal etkileşim şeklinde ortaya çıkmıştır. Fakat öyle gözüküyor ki onların ani geçişinin tarımın başlangıcıyla alakası yoktu. Geleneklerin, adetlerin incelenmesinde, ilk olarak dini izlerin aktarılması ki temel olarak evin yakınındaki kalıntılardan biliyorlardı. Önce tarımın açılması daha çok dini yönleri olan günleri düşündürüyor. Bütün bunlar çok zayıf şekilde aktarıldı. Bu dini inanışların bütün elementlerin tek tek hayata geçirmek lazım. Fakat birçok kısmı halk tarafından hâlâ hatırlanmaktadır. Tarımın ilk açılışını dolunayla yapırlardı ve toprağın ilk açılışını evin reysi olan erkek tarafından evin yaynında, tarladaki kısmı evin hanımı tarafından yerine getiriliyordu. Toprağa tohum atmadan önce kesinlikle ibadet etmek gerekirdi. Eski anlatımlara göre, sonbaharda tarlalık tohumları kilerde sakladılar (Çikvadze: 1969:50). Toprağın ilk açılışını törenini yapmadan önce gerçek sürme-ekme işlemi yapılamazdı. Bütün bu elementler Gürcüistan'ın başka köşelerinde kalıplaşmış benzer dini inanışlarda aynı düşünceyi taşımaktadırlar. Gerçekten ifade edil-

miş canlandırma onun içindir ki "toprağın ilk açılması" izin sürülmesi (götürülmesi) alışkanlıklar olarak toprak için adak adamak, ürünün gerçekleşmesinde ifade edilmiş yarığın açılması çok eski dini inanıştır. Öyle ki işlenecek yere adanmış adağın, tanelerin, başka başka meyvelerin, evcil hayvanların, kanatlı hayvanların artıkları toprak için "emanet etmek" olarak ifade edilmiştir. Gürcüistan'ın başka başka köşelerinde ve dünyanın başka halkların etnik yaşantılarında da biliniyor. Örnek olarak Raça'da, Svaneti'nin başlangıcında bilinen ağızlarda 'Lulua'nın (uzun olarak yuvarlatılmış ekme) yapılması ve toprağa gömülmesi. Bu inanışın yerine getirilmesinden sonra ibadet ediyorlardı. "Tanrım buna benzer baş yap bizim ekini" (Magalata; 1930:64). Beyazın kaynağı (ağbulağis) dağlıklarında gutni anası, hazırlanmış olan ekmeğin yarısını anlamak için birinci izin içine katıyordu. Diğer yarısını da kendisi yerdı (Çitaia; 1928:228) Meshet-Cavaheti'de ise anlamak için birinci yarığa yumurta katarlardı. (Magalia; 1938:110) Eski Yunanlılar, yarığa atılmış tohumun yanına öldürülmüş domuz yavrusunu gömerlerdi (Nikolski, N: 1948:190) Bulgarlar, Sırpalar, Çernegoriler ve Makedonlar da tohumlardan hazırlanmış özel pastalar ve tavuğun kemiklerini gömerdi. (Kolozse; 1983:179). Trajik güçlere karşı (deprem, sel) toprak için adakta bulunmak, trajik güçlere karşıdır. Çok eski toprak etkilerine karşı kurban adarları. -Ulu anneye-toprağa, toprağın içinde bütün yaşayanlara. Ve bununla ürünlerini büyütme için çabalıyorlardı. Sıradan toprak için başka başka ürünler ki eğer bunlar taneli özel yiyecekler amaçlanmış idi ise bunun yanında tarımsal işlerin yürütülmesi, işlenecek toprağın ve alınacak ürünün tam olarak oluşması için adakta bulunuldu. Zaman içinde bu adetler aktarılmaya çalışıldı. Fakat bugün sadece bütün bu adetler zayıflamış olarak elimizde kaldı. Fakat gerçekleşen malzeme ifade ediyor ki sürme ve ekme adetlerine benzer başka adetlerde eski zamanlardan geliyorlar ve onda Acaralı çiftçinin kutusal inanışları, dış dünyaya ve doğal güçlere karşı başlı başına açılımı ifadesi var.

Çeviren: Arzu Kamacı

Mtsheta-Mtianeti Bölgesi

Anzor SULIAURİ - Miheil GELİAŞVİLİ

Tahta vadiler, karla kaplı doruklar, özel tarihi ve mimari yapılar, dağ nehirleri, gölleri, mineral su kaynakları, sağlıklı iklimi, el değmemiş doğası, misafirperverliği ve mace-raları...

Mtsheta-Mtianeti Bölgesi, Min Kavkasioni Dağları'nın eteklerinin üzerinden kuzeydoğu Sakartvelo'ya doğru uzanan yerde bulunmaktadır. Mtsheta - Mtianeti Bölgesi 6786,6 kilometrekarelik bir alanı kaplar. Bu bölgenin nüfusunu 139 bin kişi oluşturur. 886 yerleşim yeri bulunmaktadır. En büyük kasabaları Mtsheta ve Duşeti'dir.

Bu bölgenin yönetim merkezi Mtsheta olup Sakartvelo'nun (Gürcüstan'ın) eski başkentidir. Mtkvari ve Aragvi nehirlerinin birleştiği yerde kurulmuştur. Tbilisi'den 21 km uzaklıktadır.

Mtsheta tarihi ve kültürel yapıları UNESCO'nun Kültürel Katılım hazinesi tarafından kaydedilmektedir. Mtsheta Bölgesi;

67200 kişilik nüfusuyla Doğu Gürcüstan'ın merkezi bir bölgesinde bulunmaktadır. Alanın çoğunu alçak kara parçaları ve alçak dağlık bölgeler oluşturmaktadır. İklimi normal olarak nemli-yarı tropikaldir. Kışları genelde soğuk, yazları ise ılıktır. Ortalama yıllık sıcaklığı 10,8 derece ile 12 derece arasındadır.

Arkeolojik kazılara göre bu alanda Tunç Devrinin başından beri yerleşime başlanmış. İ.Ö. 3. yüzyıldan beri Mtsheta Doğu Gürcüstan'ın başkenti olmuştur. Muhteşem İpek Yolu Mtsheta'dan geçmiştir.

Svetistshoveli Katedrali 1010 ile 1029 yılları arasında inşa edilmiş Yahudilerin koruduğu yerel yahudi bir adam tarafından getirilen, İsa'nın asıldığı ipin parçalarının bulunduğu kutsal bir yerdir.

Çvari Manastırı. Aragvi ve Mtkvari nehirlerinin ayaklarının başladığı yerde, dağın kayalık tepesi üzerinde, İ.Ö. 585 ile 604 yıl-

ları arasında inşa edilmiş mimari bir yapıdır. Her sene 14 Ekim'de Mtsheta'da büyük halk bayramı vardır. Eğer Gürcü geleneklerinin daha yakından tanımaya niyetliyseniz, Gürcü misafirperverliğinden hoşlanacaksınız! Mtsheta-Mtianeti Bölgesi sizi bekliyor. Kibar hostesleriyle misafir evleri, deneyimli rehberleri ve profesyonel şoförleri ile sizi en iyi şekilde memnun etmeye çalışacaklardır.

Dzalisi. İ.Ö 2. yüzyılda Mtvari vadisinin içinde kurulan eski bir kasabadır. **Şiomgime Manastırı**, Mtsheta'dan 10 km uzaklıkta. 6. ile 11. yüzyıllar arasında kurulan mimari bir yapıdır. Şhio, Gürcüstan'da Hristiyanlığı yayan, Antakya'dan gelen 13 kutsal Suriyeli papazdan biridir.

Duşeti Bölgesi. Kafkas Dağlarının kuzey ve güney yamaçlarının üzerinde kurulmuştur. 37546 kişi bölgenin nüfusunu oluşturur. İklimi normal olarak nemli ve yarı tropikaldir. Ortalama yıllık sıcaklığı alçak bölgeler için 11 derece, dağlık bölgelerde ise 0 (sıfır) derecedir. Birçok gezinti yerleri bulunmaktadır. Pansazuri ve Çhargali gibi.

Bazaleti. Turist Kampı gölü 1200 misafiri için yeniden inşa edilerek düzenlendi. 1999 Mayıs'ında etkinlikleri başlatmak için yapıldı.

Duşeti Bölgesi tarihi ve mimari yapılarıyla da çok zengindir. Ananuri Kompleksi; feodalizmin son dönemindeki yapılarındandır. Araguvi vadisinde anahtar olarak görüldü ve Eristavi ailesi de ikâmet etmişti.

Şatili kuvvetlendirilmiş kale tarzı yerleşimiyle çok dik bir tepe üzerinde kurulmuştur. Şatili dünyanın en eski ve en ilgi çekici yapı türlerinden birisidir.

Tianeti Bölgesi. Kafkas Dağları'nın güney eteklerinin üzerinde kurulmuştur. Bölge orta ve yüksek dağlık kesimlere sahiptir. İklimi ılımandır. Kışları normal olarak soğuktur ve yazları ise serindir. Ortalama yıllık sıcaklığı 8,5 derecedir. Tianeti Bölgesi ormanlarıyla da zengindir ve özellikle avcılar için uygun bir yerdir. Dinlenme yeri Sioni köyü barajı kıyıları üzerindedir ve turistlerin yerel tatillerde balıkçılık, avcılık gibi günlük aktivitelerde katılabileceğiniz bir yerdir.

Ahalgori Bölgesi. Avcıların ve turistlerin yerel kültürle tanışabileceği ve ilgi duyabileceği geniş çeşitlilikler sunar.

Kazbeği Bölgesi. Kafkas Dağları'nın kuzey eteklerinde kurulmuştur. 1081,7 metreka-relik bir alanı kaplar. Ocak ayı ortalama sıcaklığı -3 ile -8 derecedir. Alanın çoğu genellikle dağlıktır. Ve ormanlarla kaplı çayırılıkları, buzullarla kaplıdır. Bölgenin dağlık kesimleri tırmanıcıların ve aktif turizmi sevenlerin ilgisini çeker. Kazbeği ve Rusya çıkışı tarafından anayol geçiyor.

Gudauri deniz seviyesinden 2000 metre yukarıda kurulan modern bir dağ köyüdür. Tatil evleri ve otelleriyle konuklarını davet eder, misafirlerine hizmet eder. Aynı anda 400 ziyaretçisini ağırlayabilecek kapasiteye sahiptir. Kış sezonunda kayak merkezi bulunmaktadır.

Eğer bu güzel bölgeyle ilgili daha fazla sorulara sahipseniz, bizimle haberleşin!

Mtsheta-Mtianeti Bölgesi Turizm Ofisi:

Telefon: 0 995 32 99 90 40
 0 995 32 95 26 78
 0 995 27 32 20 36

Çoruh Plastik Ltd. Şti.

Hasan KAHYA
 Çetin KAHYA
 Metin KAHYA

Bağlar Mahallesi
 Osmanpaşa Caddesi
 Dal Sokak No. 4/2
 Güneşli/İSTANBUL
 Tel.: (0212) 515 27 27
 655 07 20
 655 07 96

Fax: (0212) 655 06 47
 coruh.plastik@superonline.com
 www.coruh.plastik.com

**GÜRCÜCE-RUŞÇA-
 İNGİLİZCE TERCÜME
 YAPILIR, DERS VERİLİR.
 REAL TERCÜME**

TEL: 0212-231 79 28

233 56 82

Akyazı-Karapürçek Civarı Gürcü Köyleri

İbrahim USTA

Mecidiye (Gavurharmanı)

Sakarya ili Karapürçek ilçesine bağlı bu köy, 1890 -1900 yılları arasında Batumun Hulo ve Şarahevi ilçelerinden ve köylerinden gelen Gürcüler tarafından kurulmuştur. Konum olarak Samanlı Dağlarının kuzeye bakanlarında yer alır. Komşu köyleri; Ahmediye (Felekli) ve bir Abhaz köyü olan Bıçtı-

dere köyleridir. Köy üç mahalleden meydana gelir:

- 1- Acareli (Doğu Mah.)
- 2- Zegneli (Orta Mah.)
- 3- Puşkavleli (Batı Mah.)

Yerleşim şekli dağınık olan köyde evler belirli aralıklarla yapılmıştır. Evler genelde betonarmedir. Kerpiç ya da ahşap evlerden tek tük kalmıştır. Her evin kendine yetecek kadar avlusu ve bahçesi vardır. Ayrıca her evde en az bir en az bir siğir bakılır. Nüfusu yazın artmakla birlikte ortalama 700-800 civarındadır. Köylü geçimini genelde fındıktan ve mısırdan sağlar, azda olsa buğday tarımı yapanlar vardır.

Kültür bakımından okuma oranı düşüktür. 60 yaşın üzeri kadınlar okuma yazma bilmemektedir. Buna paralel olarak Gürcüce günlük hayatta pek sık kullanılır. Genç kesim Gürcü dilini bildiği halde konuşmaz. Dillerinin döndüğünü söylerler. Oysaki Türkçeyi bile çok iyi konuşamıyorlar. Dışarıdan gelin alma oranı son yıllarda artasada Gürcü olmayana pek kız vermiyorlar. Yaşlılar azaldıkça Gürcü kimliği gitgide kayboluyor. Sapanca ve daha alçak Gürcü köylerine kıyasla Mecidiye halkı Gürcüceyi daha çok kullanıyor diyebiliriz.

Köydeki Bazı Soyadları ve Geldikleri Köylerin Adları;

1- Varşanidzeler: Hulo Tsablana'dan gelen sülaledir. Lakapları Tskavitani ya da Tskavi-oğlı'dır. Zegneldirler. Batum'dan gelen dedelerinin adı Kemal ve Tufan Varşanidze'dir. (Tskavi: Karayemiş anlamına gelir)

2- Şainidzeler: Hulo'nun bir başka köyünden gelmedirler. Köyde Şainoğlı diye tanınırlar. Acaralılırlar.

3- Kolopişvili ya da Kolopidzeler: Hulo Bodzavri köyünden geldiklerini söylerler. Köyde Kolpoğlı diye tanınırlar. Zegneldirler.

4- Hulelebi: Eski soyadları bilinmemektedir. Hulo merkezden geldikleri sanılıyor 2 ya da 3 hanedirler. Köyde Hulelebi diye çağırırlar. Zegneldirler.

5- Şavdzağlebi: Eski soyadları bilinmiyor. İlk Giresuna oradanda Mecidiyeye geldikleri söylenir. Aşağı Acara'dan geldiklerini konuşmalarından anlayabiliriz. Acaralılırlar. Şavdzağlashvilebi diye tanınırlar. Bu lakap onlara siyahköpek beslediklerinden dolayı takılmış.

6- Haciaşvilebi: Hulo'nun başka bir köyünden gelmişlerdir. Zegneldirler.

7- Dzurutoğlebi: Puşkavlelidirler. Şuahevi civarından gelmişlerdir.

8- Tabidzeler: Hulo civarından gelmişlerdir. Zegneldirler. Taboğlı diye çağırırlar. Bunun dışında Dumbaoğlı (Dumbadze) da derler.

Köyde Kullanılan Bazı Lakaplar

Mutia, Hozika, Şavtrak, Utrako, Bradai

Palao, Kekelcan, Mohragulinene, Tirtirlai, Kar-seli, Haşari, Çenga, Çahuçai, Takvetsi (Tako-zi), Hedo, Kudiani vs...

Köyde Yapılan Bazı Yemekler:

Phaloby, (cevizli lahana yemeği).
 Bulğo (bir tür sebze). Buldzumeli (dikenbaşı).
 Papakurdzeni (üzümlü tatlı).
 Kada (bir tür hamur işi).
 Siluri (hamurışı). Kalacoşorva (mısırekme-ği çorbası).
 Doşorva (ayran çorbası).
 Kartopilaymohragul (kaşarlı ve tereyağlı patates).
 Pipinay (bir çeşit kuymak ayrıntılı).
 Acıka (acılı ezme).
 Kindzibalahi (yabani kişnişotu yemeği).
 Carchala (pazı yemeği).
 Cincarişorva (ısırgan çorbası).
 Malahdo (fasulye yemeği cevizli).
 Pişi (hamur kızartması).
 Kartalaç (mısır unuyla açılmış gürcü pidesi).
 Phalistolma (lahana sarması). Şıra (üzüm-suyu).
 Mohraguli (peynir eritmesi).
 Simindişorva (mısır çorbası).

Bazı Meyva İsimleri

1- **Sihali (armut):** Hececurai, Sesalai, Hen-disunkerı, Bokşuva, Pantasihali, Taplai vs...

2- **Kurdzeni (üzüm):** Adesa (kokulu üzüm) vs...

Gürcüce Şarkılar ve Maniler

Köyde eskiden söylenen şarkılar ve mani-ler unutulmak üzere, fakat düğünlerde genç-ler kendileri söyleyip bazı Gürcü oyunları oyna-maktadırlar. Akordeon ya da tulum (ciboni) çalan kalmadığı için oyunlar sadece sözlüdür. Mesela "Vahayra", "Cilveloy", "Miminam", "Vin Mogitana" gibi. Genelde toplu halde söylenen ve karşılıklı atışmalarla ortaya çıkmış, Batum'da ve başka Gürcü köylerinde de söylenen şarkılar var.

voii meğ lamazi sartkeliai
 vin mogitana voiii
 çemo dziam çemo tadam
 man mogitana oli
 voiii Hulos zeidan Bodzavrio
 gogobo lamazio
 ert gaketsep ra ikneba
 me şen genatsvalebio
 kiaşi genatsvalebio

voii Hulos zeidan tetri kana
 Zeganeli vikav gana
 Huloşi çamoblovağundi
 kartopilay vkiddi kana
 voiii ğele ğele movdiodi
 movdenidi çitebsa
 gogebis ihveçebiano
 çokvahute biçebisa

voii alebio lalebioo
 dvridana lalebio
 erti odaşi şen şegnişte
 me şen genatsvalebio

ğele gağma hari kavdene
 tsiteli da kiani
 mets rom gogov davapire
 tseli tsında tmiani
 vaime çemo miminao
 shenas çemo şirinao
 tirilai rom gamogzavne
 ğame raper mdzinao

tsiskvilze puri davakare
 seregelai gogdeboda
 şin lamazi patsia konda
 ar mekotsna mogdeboda

Bazı Türkçe Maniler

Ayağında kayroka
 Yeni çifti bu moda
 Gurcica soyliyorum
 Çemi yarı ar moyda

Gemi gelir yanaşir
 Doli içi çamaşur
 Peleklinin kızları
 Hepmi bana yahişur

Dere geliyor dera
 Kumunu sure sura
 Alsa gotursa beni
 Yarin olduğu yera

Kız Patkume Patkume
 Godori mi taşıyon
 Almadi seni kimsa
 Bana cilve yapıyon

Oy dereler dereler
 Neler bilurum neler
 Benim değil da ki senin
 Koynundaki memelar

**Eskiden Nadilerde Söylenen Birkaç
Gürcüce Şarkı Daha; (Naduri Simğerebi)**

modi nela nela
voime çemo kukulam
midi nela nela
vaime çemo şirınam

heira heira heeee eriroo..

meçidiyes sagzeze
ieşili kamioni
çemi tavi tu gında
meidane milyoni

Komşu Gürcü Köyleri

Ahmediye (Felekli), Batumlu Gürcüler kurmuştur. Mecidiyeden yukarıdadır. Sakarya ve diğer köyleri izlemek isterseniz Felekli'ye çıkmanız yeterlidir. Oradan her yer gözüküyor. Cıvardaki en yüksek köy. Batumdan olduğu gibi gelip yerleşmişler tüm köy. Batum'da da aynı köydenmişler. Köylerin adı Daçiyet olduğunu söylerler. Nüfus olarak fazla değillerdir. Köyleri sadece bir mahalleden oluşuyor. Yüksek olduğundan olsa gerek köyde genç fazla yok, hepsi kasabalarda ve şehirlerde yaşıyor. Felekli köyünde Gürcüce çok kullanılır. Gürcüstanla ilişkileri olan aileler vardır. Hatta evlilikler bile yapılmaktadır. Köylü çok dindar olduğundan müzik veya şarkılara pek önem vermezler.

Felekli'den Bazı Soyadları
Surmanidze (Oskorçoğlu)
Hemşiaşvilebi (Hemşioğlu)

Karapürçek Çukur Mahalle: Giresunlu Gürcüler yerleşmiştir.

Akyazı'ya Bağlı Küçükce Beldesi: Yüzde 90 oranında Gürcüler yaşıyor. Artvinli, Şavşetli, Batumlu, Giresunlu Gürcüler...

Mesudiye: Şavşetli Gürcü+Abaza köyü (düz ariziye sahip).

Kanlıçay: Batum Gürcüsü+az sayıda Abhaz.

Akyazı Merkez: İmerhevli ve Borçkalı Gürcülerin mahalleleri var.

Kuzuluk: Gürcü+Laz+Abhaz. Buradaki Gürcüler Borçka Maradit'ten.

Şerefiye: Artvinliden gelen Gürcüler yaşıyor (Borçkalı, Maraditli, Şavşetli).

İrreşadiye: Artvinli Gürcüler var.

Beldibi: Artvin Murguldan gelen Gürcüler yaşıyor.

Artvinden gelen Gürcüler ile Batum'dan gelenler arasındaki ilişkiler çok güzel olduğundan evlilikler genellikle bu köylerden yapılıyor. Ayrıca bu köylerde akordeon çalan kişiler var. Bu bölgede Gürcüler yoğunlukta ,ancak aralarında bir dayanışma olmadığından çok az var olan Gürcü kültürü yok oluyor. Bunun önlenmesi için enazından Hendek gibi bir dernek açılrsa belki de bu insanlar kendi kültürlerinin yok olmasını önleyebileceklerdir.

Gürcülerde Halk Dansları-8

Oğuz MEDETOĞLU

Temel Pozisyonlar

1. Pozisyon-Normal Duruş

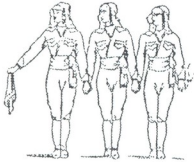
Dansçıların aralarında birer adım mesafe bırakarak ayakta ellerini tutarak tek sıra halinde duruşudur.

Bu duruşta birleşmiş ellerin durumları aşağıda dışa doğru açık, yukarıda kenara doğru açık ya da ileri yana doğru olabilir.

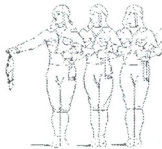
2. Pozisyon-Bitişik Duruş

Dansçıların, el ele tutuşup aşağıya indirerek, omuz omuza dokunarak, yan yana bitişerek duruşu.

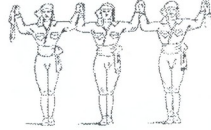
3. Pozisyon-Zincir Duruş

Dansçıların, birbirine yanaşmış durumda, zincir gibi kol kola kenetlenerek duruşu.

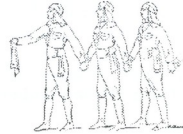
4. Pozisyon-"Koşkura" Duruş

Dansçıların, ayakta yan yana durarak, aralarında birer adım mesafe bırakarak, kollarını yana omuz seviyesine getirerek, dirseklerini büküp, bileklerini de yukarıya kaldırarak duruşu.

5. Pozisyon-Kolon Duruş

Dansçıların ellerini tutarak (Sütün gibi) arka arkaya duruşu.

Dansçılar yukarıda gösterilen duruşları aşağıdaki durumlarda uygulayabilirler.

- 1- Bir iki ya da daha çok sıra yaparak.
- 2- Bir iki ya da daha çok çember yaparak.
- 3- Bir ya da daha çok yay yaparak.
- 4- Ortak merkezli (konsantrik) çemberler yaparak.

5- Bir ya da daha çok kolon yaparak.

Çember durumunda dansçıların yüzleri: 1- içe (merkeze) 2-dışa (sırtları merkeze) 3-çember sırasına (enselerine) bakabilir.

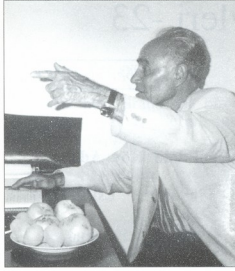
Ana karakterlerinin aynen korunması koşuluyla öğreticinin isteği doğrultusunda başka çeşitli biçimde de uygulanabilir (dikdörtgen kare açılı zılgaz vs).

Gerekli hatırlatmalar: 1- Çömelerek yapılan hareketlerde dansçı çömeldiği zaman elleri öne ve yana uzatır, sonra da elleri geriye, önceki pozisyona ya da gerekiyorsa yeni bir harekete göre gerekli olan pozisyona getirir.

2- Sıçrama hareketlerinde elleri yukarıda yanda tutar. 3- Karakteristik sessizce düşmana yaklaşma hareketinde elleri aşağıya indirerek tutar. 4-Dinlenme hareketlerinde elleri aşağıda geride önde ileri yukarıda ve "Koşkura" duruşu gibi tutabilir.

5- Dönüşlerde hücumlarda ve sıra aralarından geçenler eller yine aşağıya indirilmiş durumda olmalıdır. 6- Çeşitli hareketleri birleştirirken ellerin hareketlerinde ve durumlarında yukarıda gösterilen şekillerden yararlanılabilir.

Pridon Halvaşi'den Şiirler

Pridon Halvaşi, 1925'te Batumi'nin Gezelid köyünde doğdu. Moskova'daki Gorki Yazın Akademisi'ni bitirdi. Sonra Batumi Yazınlar Birliği Başkanlığı ile Acara Özerk

Cumhuriyeti başbakan yardımcılığı görevlerini üstlendi.

1994-1999 yıllarında milletvekili olarak Gürcistan Parlamentosu'nda görev yaptı. Gerek Sovyetler Birliği'ni oluşturan cumhuriyetlerde ve gerekse Türkiye ve İsrail'de şiir ve edebiyat konusunda söyleşilerde bulundu.

Pridon Halvaşi'nin Türkiye'de Artvin, Kocaeli ve Bursa illerinde yaşayan akrabaları bulunmaktadır. Ayrıca Türk edebiyatı ile yakından ilgilenmekte ve Türkçe eserlerin Gürcüceye çevrilmesinde katkıda bulunmaktadır. dergimiz *çevneburî*'de zaman zaman şiirleri yayımlanmaktadır. Şiirleri ilk olarak Abdurrahman Çetinkaya - Fakir Baykurt tarafından Türkçe'ye çevrildi ve 1988 yılında *Eninde Somunda* adı altında kitap olarak yayımlandı.

Pridon Halvaşi alçakgönüllü bir insandır. Toplum içinde şairliğini belli edip öne çıkmayı sevmez, şiirlerini de günlük, sıradan sözcüklerle yazar. Toprak, toprak insanları, barış, dostluk, ev yaşamı gibi konulara yazılan bu şiirler okundukça boyutlanır ve derinleşir.

ყველაფერი მცირდება,
ყველაფერი მცირდება,
აფულება მხოლოდ
ხინდის-ნამუსი.
როგორ ვიხდა აშენო
შენი ძნელი დიდება
ამდენ ნაღლეტ-ნამუსსზე?
1990

Her şey azalmakta
Her şey pahalılamakta
Ucuza olan tek şey
Vicdan ve namus

Bunca ihanet-darbe üstüne
Eski şerefini
Nasıl yaşatmak istiyorsun ki?

1990

მეგობრობის სხელაში

შენი კარების ფროსელი ჭრილი
მეცნობა, როგორც ხმა საკუთარი,
აქ დუმების თუ სიტყვის ქვეშა
მეც მიიფენია ნავსაყუდარი;

მე მუდღის უღაბნო მდიდარ ბინათა,
მე მიყვარს მისგლა ადამიანთან.
1963

DOST EVİNDE

Senin kapının dertli gıcırtağı
Kendi sesim gibi tanıdık
Burda, akıllı sözlerin veya sessizliğin
Limanı bulmuşum ben

Nefret ederim zengin binaların ısızlığından
Ben, insan olana gitmeyi severim.

1963

როცა დაბერდები,
მაშინ დაბრძობდები
და ძველ საგარემოზე
მისმელ დაბრძობდები.
სიტყვებს აწონილებს
ირველი დაარსებ,
ყველას გულისმებ,
ყველას დაარსებ.
ყველა მოვისმენ და ყველა ვაწუმდებ,
მალულ ჩაფიქრებს ცივი სისადავე.
შაში სიბერისა ვაგოფაწუნებ
და უცებ მოშიდავ ვაწყვეტელ სადავეს...

1968

Çok yaşlandığında
Çok bilgili olursun
Ve eski koltuğa
Ağır ağır oturursun
Tartılmış sözleri
Etrafa dağıtırsın
Herkes dinler ve herkes susar
Bu soğuk mesafe seni
Gizliden düşündürür
Yaşlılık korkusu yüreğinde kıpırır
Ve kopmuş ipleri birden toparlırsın.

Çeviren: Osman Nuri Mercan

Abhazya Öyküleri:

DÜŞ VE GERÇEK

Guram ODİŞARIA

Marcanişvili köprüsünden geçiyordum. Bir yayınevi "Sakartvelo"dan ikinci yayınevi "Merani"ye doğru gidiyordum.

Köprü'nün ortasında Sohumi'li tanıdık Nugzar Dgebuadze ile karşılaştım.

Alçı içinde olan kolu bez ile boğazına asılıydı ve bana doğru geliyordu, uzaktan bana gülümsüyordu. Sohumi'li iyi yürekli bir insandı Nugzar, onu görmeyeli uzun süre olmuştu. Alçılı kolunu görünce, nedense ben de gülümsedim.

Çünkü, genel olarak Nugzar şanssız bir insan olarak tanınırdı. Karışıklığın başladığı 1989 yılı döneminde Nugzar, Oçamçire'deki bir Abhaz yakınına başsağlığı dilemeye gitmişti. Otobüsten iner inmez kudurmuş bir insan grubu ile karşılaşmıştı Nugzar'ın Gürcü olduğunu öğrenir-öğrenmez ona çivili sopalarla saldırmışlardı, başına ve gövdesine çivili sopalarla vurmuşlardı. Kolunda kırmışlardı. Sonunda, Nugzar'ın öldüğünü sanıp, saldırganlar değişik yönlere kaçtılar. Nugzar, bu olayda ölümden döndü, kurtuldu.

Nugzar, hastanede aynı şeyleri tekrarlayıp duruyordu. "Ah, bana nasıl acımasızca vuruyorlardı, ah, nasıl vuruyorlardı..." Kendine gelince, hiçbir şey hatırlamıyordu. Ne o günü, cumartesi gününü, nede hastanede geçirdiği günleri hatırlıyordu.

Tanınmış doktor Napo Meshia, katı bir şekilde Nugzar'ı ikaz etti: kafa karpuz gibi şişti, hiç bir şeye sinirlenme, şarap içme... Aksi taktirde, şiyafreniye tutulursun. Fakat, Nugzar doktoru dinlemiyordu, hem şarap içmeye devam etti, hemde her şeye sinirlenmeye... 1989 yılında başından geçen bu olay başında ve vücudunda yara izleri bıraktı, buğün bile sağ kolunu doğru dürüst kullanamıyor.

Daha sonra, Nugzar' Sohumi Abhazların eline geçmeden, bir kaç gün önce, kaza sonucu yaralandı. Nugzar, televizyon anten tepesinin karşı tarafında, Mataredze sokagında yaşıyordu. Gürcü askerleri Sohumi dağından çekilmek zorunda kalmışlardı, sağa sola dağılmışlardı. Daha, sonra Gürcü askerleri dağı geri almak için, yolu sen daha iyi bilirsin diyerek Nugzar'ı önlere katmışlardı. Nugzar silahsızdı.

Daha çıkınca, Gürcü askerlerden birinin otomatik silahlarından kaza sonucu olarak çıkan kurşun Nugzar'ın iki ayak parmağını götürdü. Agudzera'daki askeri hastaneye, gemiyle Poti'ye zor yetiştirdi ki, az daha geç kalıyorlardı, ayakta kangren bile başlamıştı.

Bütün bunlar Marcanişvili köprüsünde Nugzar'ı görünce aklıma geldi, bu nedenle güldüm.

Nugzar'la karşılaşır karşılaşmaz "yine başına

ne geldi" diye, gülerek sordum.

"Hiç sorma, bonbardımana tutuldum, dedi gülümseyerek.

Ve anlatmaya başladı. Bir ay önce, gece rüyamda savaştaydım. Sohumi'yi tekrar sürekli bombalıyorduk. Havan topları blok, blok evleri yok ediyordu, yerle bir ediyordu. Ve aniden, onlarca havan topu, cehennem ateşi gibi bizim eve doğru gelmeye başladı ben bu sırada evin bahçesinde otuyordum. Önce, birkaç havan topunun uzaktaki gürlütüsünü duydum. Bilindiği gibi, havan topu sana doğru gelirken önce uzaktan bir ses duyar insan ve birkaç saniye sonra insanın yanına düşer. İnsanın kurtulma olasılığı çok zayıftır.

Evet rüyamda, önce uzaktan bir ses duydum ve daha sonra bana doğru gelen havan toplarını gördüm. Ne yapabiliyordum ki? Yanımda bir olduğunu fark edip, kendimi hemen oraya attım...

Ve aniden, kolumun şiddetli ağrısıyla uyanımdım. Meğer, yattığım yataktan kendimi elektrik sobasının üstüne atmışım. Yüreğim gülm diye ses çıkıyordu, yüreğim yerinde duramıyordu. Bu gürlütlü üzerine evdekiler yataktan kalkmışlar, ışığı yakmışlardı Etrafıma üşüşünce ancak kendime gelebilirdim. Sağ kolum, dirseğim altından kırılmıştı.

İkinci gün kolumu alçıya aldılar on gün hiç uyuyamadım. Acılar içinde kıvrandım... Nugzar, anlatmayı bitirdi.

Güneşli bir kış günü. Tbilisi'de soğuk bir hava var. Köprü'nün altından Kura Nehri geçiyor, öylece akıyor, birçok döneme, bir çok şeye tanık olmuş, Kura Nehri gerçek bir tanık...

Köprü'nün ortasında duruyoruz, köprü'nün tunç korkuluklarına dirseklerimizi dayamışız. Kura Nehrine beraber bakıyoruz. Bazen gülüyoruz, bazen susuyoruz...

Düş ve gerçek üzerine konuşuyoruz. Rezo Datia'nın bir arabasının başından geçenleri anımsadık. Rezo, Nugzar'ın komşusuydu.

Rezo'nun bir amcası köyde öldüğünde, gelenekler gereği Rezo, komşularını bir otobüse doldurup cezaze için köye götürmüş. Gece yarısı geç saatlerde dönen komşularının keyifleri yerinde imiş, içkiyi biraz fazla kaçırmışlar. Daha sonra, komşularının neşeli dönmelerinin gerçek nedeni ortaya çıktı.

Geride dönen komşuların anlattıklarına göre, Rezo'nun yaşlı amcası ölmeden birgün önce, amcasının kapı komşusu bir rüya görmüş. Bu korkunç adam sokaktan avluya girip griyah şapkasını komşunun başına geçirmiş. Rezo'nun amcasını çağırması. Bunun üzerine evden çıkan Rezo'nun amcası avlunun ortak çitine gelmiş ve komşu başındaki siyah şapkeyi Rezo'nu amcasının başına geçirmiş.

Kapı komşu ikinci gün, gördüğü rüyayı tüm komşulara anlatmış ve orda bulunan Rezo'nun amcasına dönerek bu rüyaya çok hayret ettim, sanki rüya değil bir gerçekti. Doğal olarak bu duruma komşular gülmüşler.

Öğle zamanı ise Rezo'nun amcasının yüreği durdu. Vefat etti. Ölü evinde gökyüzü yere indi ve toprakla birleşti.

Komşu evde ağtuları duyan, rüyayı gören o komşu hemen cenaze evine gitmiş. Fakat ölen adamın 30-35 yaşlarındaki oğulları avluda yolunu kesmişler ve sert bir dille şöyle demişler: "Neden şapka'yı rüyada babamın başına geçirdin, babam değil sen ölmeliydin!"

Rüyayı gören kapı komşuyu cenaze töreninde bile avluya yanaştırmamışlar. Bunun üzerine bütün köyün ileri gelenleri ölen adamın oğullarına bu bir rüya idi, babamın ölümü Tanrı'nın takdirdir, demişler, fakat bir türlü inandıramamışlar. Oğulları, babanızın katilleri bizim düşmanlarımızdır deyip duruyorlarmış.

-Rezo'nun söylediğine göre, rüyayı gören o komşu, meğer bu olaydan sonra, bir kaçığın içinde evini-barkını satmış ve bir başka köye taşınmış.

-Buna, rüya de istersen, deyip gülüyordu Nuzgar.

Biz köprünün üstünde duruyorduk ve sohbet ediyorduk. Kura Nehri ise akmaya devam ediyordu, öylece akıyordu.

Abhaza savaşının son günlerinde Karlo İzoria anlatmıştı. Arkadaşlarından biri hemen -hemen her gün sarhoş oluyormuş. Bilemiyorum, belki bu yolla duyguları ile mücadele ediyordu, belki de bu yolla sakinleşiyordu. Günlerden bir gün, yine şarap içmiş ve daha sonra bir tanıdığının peşinden gitmiş. Sohumi'de o günlerde elektrikler sık-sık kesilirdi. O gün elektrikle yoktu. O tanıdığı ile beraber kanallıkta, o tanıdığın pazar yerindeki evine gitmiş, o gece onun evinde kalmış.

O gece rüya görmüş. Rüya da Abhaz parasütçüleri onu esir almışlar. Gudauta'ya götürmüşler ve birinin iki katlı evinin bir odasına onu kilitlemişler.

Kanter içinde uyanmış. Sağa sola bakınmış, oda ona yabancı gelmiş ve daha sonra pencerenin yanına gidip avluya bakınmış. Avluda sokakda yabancı gelmiş. Etrafta yalnızca bir iki katlı özel evler vardı. Hayır burası Sohumi değil diye düşünmüş ve tekrar soğuk terler dökmeye başlamış. Demek ki gerçekten esir aldılar beni, gerçekten Gudauta'dayım, oysa ben kendimi rüyada sanıyordum diye düşünmüş Eğer kaçmazsam burada beni öldürürler, işkenceye diye geçirmiş içinden.

Giyinmiş, kapıya bakınmış, kapının kilitli olduğunu görmüş. Pencereye yönelmiş, pencereyi açmış, kısa bir kararsızlık sonrası diğ merdivenlere tırmanmış ve aşağı avluya inmiş. Avlu kapısının zincirle kilitli olduğu ortaya çıkınca işim bitti diye düşünmüş. Hiç çekinmeden kendisini bir ok gibi avlu duvarı üzerine atmış. Üstü başı yırtık, artık duvarım dışındaymış. Kaçmak istemiş, fakat nereye?... Kısa bir süre sonra düşüncesini toplamış, yol kenarındaki çukura atmış kendini Çukurda bulduğu çamurlu naylon

parçasını başına geçirip sessizliğe bürünmüş Daha sonra ne yapmalıyım, buradan nasıl kaçabilirim, diye düşünmeye başlamış.

Kısa bir süre sonra, bir ümit ışığı belirmiş. Adamın biri yanından geçmiş. Adımı Abhaza benzetmişti için sen çıkarmaya cesaret edememiş. Bir ara, Gudauta'da değil Sohumi'de olduğunu, bütün bunların bir rüya olup olmadığını düşünmüş. Fakat, nerde olduğunu kesin olarak bilemediğimden dolayı saklandığı yerden çıkarmaya cesaret edememiş.

Tekrar, bir kaç erkek ve kadın yanından geçti. Gürcüce konuşmaları dahi işitti, fakat yinede korkusunu yenemedi.

Daha sonra, sarı bir bayan gölgesini gölgesini fark etmiş. Onu Rus sandı ve ona Rusça seslenmiş.

-Hey, arkadaş, nerde olduğunuzu söyleyelimsin!

Korkan bayan, önce sesin nerden geldiğini anlayamadı. Daha sonra sesin geldiği tarafa dikkatle (çekinerek) yöneldi.

-Arkadaş, ben nerdeyim söyleyebilirsin?! Diyerek, çamurlu naylonun altında sordu.

-Ne demek nerde?

-Bu hangi şehir?

-Ne demek, bu hangi şehir? Diyerek hayret etti bayan

-Bu şehir Sohumi'li. Gutautamı?

-Bu şehir Sohumi. Sohumi...

Bir kaç saniye yerinde dondu-kaldı. Daha sonra, başındaki naylonu attı ve çukurdan çıktı. Üstü başını düzeltti ve Rus bayana şaka yaptığını söyleyerek aniden ona sırtını çevirdi. Ve aniden "Sohumhelsatsko" binası ancak, şimdiki gözüne ilişti. Gerçekten Sohumi'de bulunuyordum, diye düşündü (içinden geçirdi) ve rahat bir nefes aldı.

Yolda, geçen geceyi aniden hatırladı, bu korkunç geceyi geçirdiği tanıdığında hatırladı.

Tekrar tanıdığının evine dayandı. Ve ev sahibine seslendi.

Biraz sonra, saç-başı birbirine girmiş tanıdığı kapıyı açtı hayretle sordu-Üzerine, dokuz kilit vurmuşum, sen dışarıya nasıl çıktın?

Ev sahibine, her şeyi açıkça anlattı.

Ben Nuzgar gülüyoruz. Nuzgar gülerken ağzını tepeşirli kolyula kapatıyor.

Savaş bittikten yaklaşık altı ay sonra Nuzgar savaşta yaralandı, o gerçek bir bombardıman altında bulmuştu kendini. Rüyasına savaş girdi, gerçek bir savaş. Gerçek bir savaş yalnız Nuzgar'ın rüyalarına girmedi, her yerde, herkesin, yüzlerce, binlerce insanın rüyaarına girdi.

Savaş ne düşü (rüyayı) bilir ne gerçeği, ne geçmişini bilir ne geleceği.

Savaş, sürekli bir olgudur. Öyle bir olgu ki zaman dönmüştür. Savaş her zaman bizimledir, bizimle beraberdir.

Ben ve Nuzgar köprünün ortasında duruyoruz ve sohbet ediyoruz.

Aşağımıza ise, Kuru nehri, ağır-ağır akıyor. Çoğu dönemden tanığı, gerçek tanığı, Yarı uykulu yavaş-yavaş akıyor...

Çeviren: Ali AYDIN

Gf Sanatevi'nde Gürcü Ressamlar

Ayşe COŞKUN

Gf Sanatevi, Gürcü ressamlardan ilk örnekleri sergilemeye 1995 yılında İoseb Soso Nadiradze'nin resimleriyle başladı.. 1962 yılında Gürcüstan'da doğan sanatçı 1980-85 yılları arasında Tbilisi Sanat Akademisi'nde okudu. 1993 yılına kadar resimleri üç karma sergi içinde yer aldı. 1987-1993 yılları arasında sinema yönetmenliği de yapan sanatçının genelde çok büyük olan tuvalere çalıştığı resimleri keskin hatları kalın boya tabakaları, içlerinde barındırdıkları öyküleri ile hemen farklılıklarını belli etmişlerdir. Resimlerde büyük bir coşkunun yanı sıra çok egemen bir resim bilgisi dikkati çekiyordu.

Daha sonra Rurua resimlerini getirdiğinde çok daha farklı bir teknikle karşılaştım. Daha ince çizgilerin egemen olduğu resimlerin tuvalerin iki ya da üçe bölünmüş olması resimlere bir ikona havası getiriyor ve öykü

anlatımında ara mesafeler oluştuyordu. Rurua'nın manzaraları ve natüromortları da farklılıklarıyla dikkat çekiciydiler. Her iki ressamın resimleri de çok kısa zamanda tükendiler.

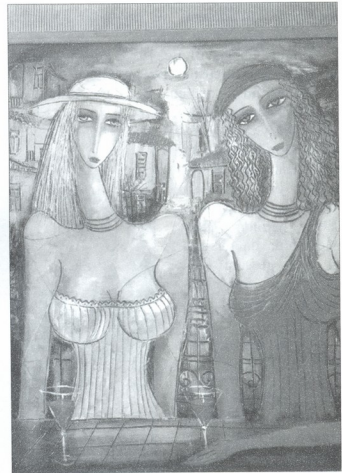
Bir sonraki yıl, Natali resimleriyle birlikte Türkiye'ye geldi. Natali'nin resimlerinde daha çok naif bir hava egemendi. Natali yağlıboya çalışmalarının yanında sipariş üzerine portreler de yapıyordu ve aynı zamanda küçük halılar dokuyordu. Natali'nin manzaraları ve natüromortları da çok kısa süre içerisinde yeni evlerinin duvarlarına asıldılar...

Bu yoğun ilişkiler sırasında Temuri Papişvili ve Amiran Danibegaşvili ile tanıştım. Her iki ressamın da resimleri her sergilendiğinde galerimizde yoğun bir ilgiyle karşılaşıldılar.

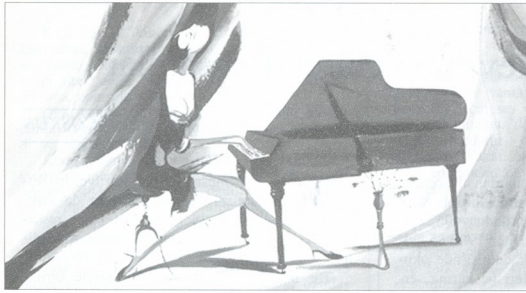
Amiran Danibegaşvili 1954 Gürcüstan

Amiran Danibegaşvili

Temuri Papişvili

Goça Cibuti

doğumlu. Uluslararası Ressamlar Federasyonu ve Tbilisi Monmart Ressamlar Derneği'ne üye. Sanatçı hala Tbilisi'de yaşıyor ve çalışıyor.

Amiran'ın farklı boya kullanımı ve figürlerindeki duygusal ifadenin baskın olduğu resimleri, tavırlarıyla şiire yakınlık gösteriyor. Kalın boya tabakaları kullandığı resimleri alçı ya da seramik yanılması yaratabiliyor. Resimleri içinde "Arkadaşlar", "Beklemek" gibi birkaç resimden oluşan gruplar da var.

Figürlü kompozisyonların ağırlıklı olduğu tablolarla tek porteler ve ikili kadın portreleri renk kullanımları ve duygusal içerikleri açısından görmeye değer.

Temuri Papişvili ise 1953 Tbilisi doğumlu. 1958'de Gürcüstan Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nden mezun. Bu süre içinde resimleri Polonya, ABD, İsveç, Almanya, Kıbrıs, Türkiye ve Rusya'da sergilenmiş. Bir çok resmi de Avrupa'da özel koleksiyonlarda yer alıyor... 1998 yılında New Mexico'da da bir sergi açan ressam hâlâ Moskova ve Tbilisi'de çalışıyor ve yaşıyor.

Sanatçının resimlerinde canlı ve duygulu yüklü renkler ile keskin ve enerjik çizgiler egemen. Kompozisyonlarında erotizm ve şiirsellik arasında gidip gelen yoğun bir bağ var. Şefkatli du-

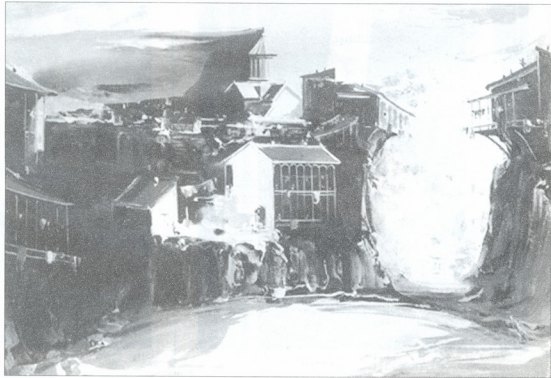
ruşlarıyla kadınlar aynı zamanda ayartıcı ve melankolik ifadelerle yoğunlaşıyorlar...

Kasım ayından itibaren ise baba-oğul Vaja ve Goça Cibuti'nin resimlerinden örnekler yer alacak. Vaja Cibuti 1945'te Gürcüstan'ın Çohatauri şehrinde doğmuş. 1972'de Sovyetler Birliği Resim Akademisi mezunu olan ressam 1976'dan beri Uluslararası Ressamlar Bir-

liği üyesi.

Goça Cibuti ise 1972 doğumlu. 1997 yılında Güzel Sanatlar Akademisi resim bölümünden mezun olmuş. Ressam 1998 yılından beri Gürcüstan Ressamlar Birliği üyesi.

Goça, uzun stilize kadın figürleriyle, Vaja ise manzara ve natüromortların yanında soyut kompozisyonlarıyla dikkat çekiyor. Bu resimlerin de diğer zamanlarda yaşadığımız gibi çok geniş bir kesime hitap edeceğini düşünüyorum. Türk resimseverlerin Gürcü ressamların eserlerini hem çok farklı bulduklarını ve çok beğendiklerini de bunu da belirtmek isterim.

Vaja Cibuti

İstanbul Gürcü Kilisesi Akaki Tzereteli Kütüphanesi*

Şuşana PUTKARADZE

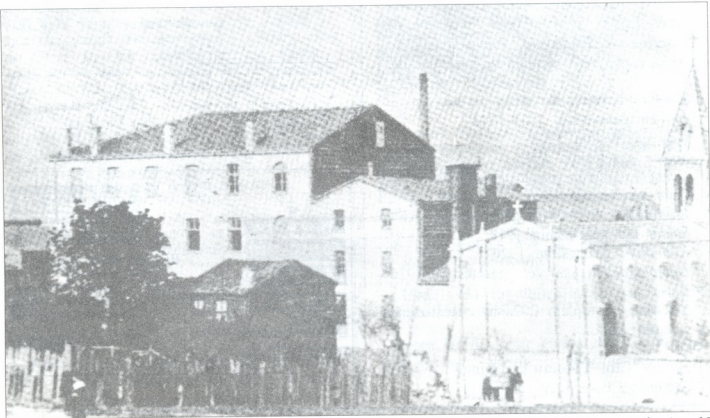
Kütüphaneni yaklaşık 70-80 yıldır kapalı ve el değmemiş durumda olduğu düşünüldüğünde yapılan işin ne kadar emek istediği anlaşılacaktır. Haşarat ve farelere karşı kullanılan ilaçlar ve zamanın biriktirdiği pislik, toz ve kokunun buradaki eserlerden temizlenmesi işlemi çok güçtür. Kütüphanenin bulunduğu manastır binasında çalışma koşulları oluşmadığı için eserler düzgün bir şekilde paketlenerek bulunduğu binaya taşındı. İlk olarak eserler tozlardan arındırıldı. Daha sonra kandı yağıyla sayfalar tek tek temizlendi. Burada en önemli husus temizleme işlemi sırasında kullanılan kimyasalın sayfalara zarar vermemesine özen göstermektir. Kullanılan kimyasalın elleri tahribattan korunmak için giyilen plastik eldivenleri dahi erittiği düşünüldüğünde, yapılan işin ne kadar titizlik gerektirdiği takdir edilecektir. Bu işlem sırasında meydana gelen kimyasal koku ve fiziksel ortam insan sağlığı için de çok tedit edici düzeydedir. Sayfaların temizlenmesi sırasında meydana gelen kimyasal tepkimeye insan

vücudunun direnişinin en temel ihtiyacı süt ve süt ürünleridir.

Temizlenen Eserler

- Dikkatle kurutulur.
- Tek tek okunarak sınıflandırılır.
- Katalog çalışmaları için veri tabanı oluşturulur.
- Elden geçirilen eserler içinde bulunan ilginç ve önemli yazılar fotokopileri çekilerek sınıflanır.
- Bu eserler daha sonra naylon poşetlere konarak arivlenmek üzere saklanır.

2001 yılı 8 Eylül'den itibaren aşağıda isimleri, sayıları, tarihleri belirtilen birçok eseri bulunduğu binaya taşınarak yukarıda sözünü ettiğim işlemlere tabi tuttum.

İşleme Tabi Tutulan Eserler

Gazeteler: *Droeba*, *İveria*, *Tsnobis Purseli*, *Sahalho Gazeti*, *İmereti*, *Kolhida*, *Temi*, *Literaturuli Sakartvelo*, *Sakatvelo*, *Komunisti*.

Droeba gazetesinde Osmanlı ülkesinde yaşayan Gürcüler hakkında çok sayıda yazı çıkmıştır. Ayrıca bu gazetenin İstanbul'da bir de temsilcisi vardı.

Droeba gazetesinin sayıları kütüphanede bol miktarda bulunmaktadır. Özetle 1867, 1868, 1870, 1879, 1880, 1884, 1885, 1908, 1909, 1910 yıllarına ait 732 gazetenin temizlenmesi ve bakımı işlemi yapıldı.

İveria gazetesinin 1886, 1888, 1893, 1894, 1895, 1896, 1897, 1898, 1899 yıllarına ait 469 sayısının temizlenmesi ve bakımı yapıldı.

Sahalho Gazeti de Osmanlı dünyasına ilişkin birçok yazı ve haber bulunmaktadır. Ayrıca Trabzon'da, Giresun'da, İzmit'te ve İstanbul'da yaşayan Gürcülerle ilgili bir çok haber ve araştırma yazısı bulunmaktadır bu gazetedeki. Bu sebeple bu gazetenin de bir çok sayısını kütüphanede bol miktarda bulunmaktadır.

Bu gazetenin 1910, 1911, 1912, 1913, 1914 yıllarına ait 810 sayısı temizlendi ve bakımı yapıldı.

İlginç belge ve haberlerin bulunduğu *Tsnobis Purseli* gazetesinin 1896, 1897, 1899, 1905, 1906 yıllarına ait 287 sayısı temizlendi ve bakımı yapıldı.

Kütüphane bünyesinde ise bazı gazetelerden az sayıda bulunmaktadır. Bunlara *Kolhida*, *İmereti*, *Şuki*, *Sakme*, *Çvene Tshovreba*, *Temi*, *Literaturuli Sakartvelo*, *Damukidebeli Sakartvelo*, *Sakartvelo*, *Komünisti* gazeteleridir.

Kolhida gazetesinin 1912

İmereti gazetesinin 1913-1914

Şuki gazetesinin 1908

Sakme gazetesinin 1910

Çveni Tshovreba gazetesinin 1912

Temi gazetesinin 1910

Literaturuli Sakartvelo gazetesinin 1941

Sakatvelo gazetesinin 1919

Komunisti gazetesinin 1926

Damoukidebeli Skartvelo gazetesinin 1926-1927

Yıllarına ait toplam 202 sayısı temizlendi ve bakımı yapıldı.

İşleme Tabi Tutulan Dergiler

Ganatlba dergisinin 1910-1911

Cvari Vazisa dergisinin 1906

Mamuli dergisinin 1951

Bedi Kartlisa dergisinin 1951

Moambe dergisinin 1894-1895

Tavisupali Sakartvelo dergisinin 1922

1908 *Akaki Tseretelis Salubileod Gamotsemuli Journali*'nin,

Kartuli Samgurnalo Purseli dergisinin 1908

Ekimi dergisinin 1919

Daha basit ve anlaşılır bir dille anlatılmak istenirse, yaklaşık 600 metre karelik bir hali büyüklüğündeki alanın bakım ve temizliği ve de tasnifi yapılmıştır.

İşleme Tabi Tutulan Kitaplar

1- *Tshovreba Konstantinepol*, baskısı 1878, Antuan Givizaliani yayımevi.

2- *Hetis Kvegana Misi Halhebi, Enebi, İstorta da Kultura*, Yazarı Miheil Tsereteli. İstanbul Feriköy Gürcü Katolik Manastırı Matbaası, 1924.

3- *Tsesi da Gangeba Tsmindisa da Anglosebrivisa Skemisa*, Gürcü Katolik Manastırı Matbaası, 1921.

4- *Sağmtro Msahureba*.

5- *Kartuli Modgmis Pormatslo*, Yazarı Aleksandre Manvelivli, Paris, 1955.

6- *Hipokarte Misi Tsonobebi*, Yazarı T. Kaukhivili, 1965, Tbilisi.

7- *Novelle Giographic Universelle* (Ön sayfası yok).

8- *Le Probleme Georgiea*, Yazarı Noe Jordanjla, 1948, Paris.

Çeviri: Tufan Şafak YÜKSEL

*TÜGÜDAV- Türk Gürcü Eğitim ve Kültür Vakfı'na sunulan çalışmalarından alınmıştır.

mitasan
BÜYÜK MAKİNELER
İTH. T.C. VE BAK. A.Ş.

Merkezcemal Mah. Çayhanı Blok
Atayurt İşmerkezi No. 110
Topkapı - İSTANBUL
Tel.: (0212) 874 71 81
Faks: (0212) 874 71 84

Kadir SAĞÇIN

Net Dünyası kösemize hoşgeldiniz. İnternetin sınırsız bilgi hazinesinden seçeceğimiz bir siteyi Net Dünyası'nda ele alıp sizlerin beğenisine sunacağız.

Bu sayfamızda www.dutxe.com sitesini ele alarak başlıyoruz.

"Anadil, anneden öğrenilen ilk dil olmasının ötesinde insanın kimliği ve kişiliğin oluşmasında belirleyici olan, geçmiş ve geleceği arasında bağı kuran, dünyayı, doğayı ve çevresini algılamasını sağlayan temel olgudur. Anadil olmadan bir kültürün yaşaması, hatta ondan bahsedilmesi dahi mümkün değildir. Anadilini yitirmiş bir birey öz kültürünü ve kimliğini de yitirmiş demektir. Dil olmadan kültür var olamaz. Her kültür ancak kendi dili ile vardır ve bu şekilde anlamlıdır. Dil kısaca bir halkın aynası, kimliğinin ve kültürünün yansımasıdır. Nenapuna. İ.A.Bucaklışı." diye indeks sayfasını açan sitede tabiri caizse yok yok: Dutxe.Com'da yer alan konulara bir göz atacak olursak başlıca konular şunlar sıralayabiliriz.

Sözlük / Nenapuna: Lazuri/Lazca-Turkuli/Türkçe sözlük.

Yakın Tarih / Xolos İstoriya: Tarihe karşı kısa bir tarih başlığı ile yakın Laz tarihi ve Lazlar hakkında yazılar.

Kolhis / Kolxeti: Kolheti / Kolhida / Kolhis

"Her halkın, kendisi bilmeseydi de bir tarihi vardır" diye giriş yaptıktan sonra; 27 Ocak 2002 tarihinde Dortmund'da "Laz Gerçeği Üzerine" adı ile düzenlenen seminerlerden "Kolheti" -mitosi do mexada- "Efsane ve Gerçekler" başlığı ile sunulan seminerin özetleriyle devam etmektedir. Yazıda yer alan bilgiler ağırlıklı olarak Prof. Dr. Otar Lortkipanidze'nin Gürcüstan'da Arkeoloji (Archeologie in Georgien) ve "Das Alte Georgien (Kolchis und Iberien) in Strabons Geographie" (Strabon'un Geografikası'nda Eski Gürcüstan (Kolheti ve İberien) kitabından ve Prof. Dr. x'in "Altun Postun Yolunda" (Unterwegs zum goldenen Vlies) alınan yazıya yer vererek, Kafkasya'da ilk insanın ayak izleri başlığıyla yazıya devam etmektedir.

Müzik / Birapa: Bu bölümde Lazca mp3 formatında müziklere yer verilmektedir. Birol Topaloğlu, Kazım Koyuncu ve Zuğuş Berepe'nin ve birçok Laz sanatçının müzik parçalarını bulmak mümkün.

Masallar / Paramit: Laz kültürüne mal olmuş birbirinden güzel masallara yer verilen güzel bir köşe.

Şiirler / Şiirepe: Laz şairlerinin Lazca şiirleri bu köşede.

Koçiva'dan Didinana: Selma Koçiva'nın *Didinana* kitabından alıntılarının yer aldığı bu köşe

den ayrıca *Didinana* kitabının Türkçe ve Lazca basılacağı müjdesini veriyor.

Atasözler / Nozitape: Dil-Tarih-Kültür-Gelecekleriyle *Lazlar* kitabından ve çeşitli kaynaklardan derlenmiş atasözlerle yer verildiği bir köşe. Laz atasözlerini merak ediyorsanız mutlaka bu köşeyi ziyaret etmeyi unutmayın.

Dualar-Beddualar / Oxvamupe-Meyeçamepe: Mecit Çakırusta'nın hazırladığı mini bir derlemenin yer aldığı bu köşedeki yazı ayrıca *Mjora*'nın ilk sayısında (2000. Kış, Bir) yayımlanmış (S.77).

Fotograflar / Fotografepe: Silvia Kutscher (14), Y. Dutxuri (9), GEO Turizm Dergisi (7), İst. Tuncalılar Dernek Arşivi (5), Esat Koçal (4), Mustafa Önder (4), Eba Nuri (3), Turizm Bakanlığı Rize Haritası (3), Seçkin Yeniçirak (2), Lazebura.Com (1), Gökmen Sayaroğlu (1), B. Topaloğlu, Lazeburi Albümü (1) kaynaklardan derlenmiş birbirinden güzel fotoğraflar. Karadeniz bölgesinin fotoğraf arşivine bakmak isteyen ziyaretçilerin gözde bir köşesi haline gelmiş.

Sizin Yazılar / Tkvani Nçarepe: dutxe.com ziyaretçilerin Lazca ve Türkçe yazı gönderdikleri güzel bir köşe.

Lazuri PC / Lazca PC: Bu sayfalarda ziyaretçilerin bilgisayarlarına Lazca font (Lazca yazı karakteri) kullanımını hakkında bilgi verilmektedir. Değişik sistemlere Lazca fontların kurulumu ve Lazca klavyenin kurulumunu anlatıldığı bir köşe.

Tulum / Gudastviri: Laz kültürüne mal olmuş ve Lazların vaz geçemeyeceği tulum hakkında herşey yer verilmiş. Bu bölümde Mahmut Turan'dan tulum yapımı hakkında teknik bilgilerin yanı sıra tulum çalmayı nasıl öğrendiği, Lazların çalışması hakkındaki düşüncelerini kendi kaleminde yazılarını da okuyabilirsiniz.

Forum / Forumepe: Lazca ve Türkçe forum sayfalarında ziyaretçilerin tartışma ve mesaj alanı.

Konuk Notları / Dionetepe, Anket / Oçitxalepe, Haberler / Ambarepe, Download / Ceğmula, Öneri Eleştirisi ve Linkler / Noxinçepce dutxe.com'un diğer köşeleri. Bu sitede Lazlar hakkında ve Laz kültürü hakkında bilmek istediğiniz, merak ettiğiniz birbirinden ilginç ve bir o kadar da güzel konular bulabileceğinizden eminim. Ve sözü dutxe.com'un kendi sözlüğü ile bitiriyorum.

Lazuri sotı ve diöiren tüves, var uşüüüers gurişüüni şeni diöin.

Lazca hiç bir yerde geçerli değil dediler, geçerli tek yerin yireğimiz olduğunu bilemediler.

Dünya Macaheli'yi Ayakta Alkışladı

Deniz KAHYA - İbrahim GÜMÜŞ

Artvin'in Borçka ilçesinin Camili (Macaheli) Köyü'nde yaşlıların oluşturduğu çoksesli koro Gürcüstan'da Türkiye'yi başarıyla temsil etti. I. Uluslararası Çoksesli Şarkılar Sempozyumu'na T.C. Kültür Bakanlığının izniyle katılan Macaheli Çoksesli Korusu, performansı ve repertuarıyla organizasyonda yer alan herkesi kendisine hayran bıraktı. Sempozyum süresince gerçekleştirilen tüm etkinliklerde Macaheli Çoksesli Korusu adeta yıldızlaştı ve uluslararası, yerel tüm katılımcıları gölgede bıraktı. Konseri izleyenlerin çoğunun gözleri yaşla dolarken, otantik repertuarı ve göz dolduran kareografisiyle tüm izleyiciler ayakta alkışladı. Koro Türk-Gürcü Eğitim ve Kültür Vakfı'nın kurucularının sponsorluğunda bu sempozyuma katıldı. Tbilisi'ye giden heyete Vakıf adına Genel Müdür Mevlüt Artvin'li başkanlık etti.

"MACAHELİ" ULUSLARARASI ÜNE KAVUŞTU

Saklı cennet "Macaheli" sadece doğasıyla değil müziğiyle de var olduğunu tüm dünyaya ilan etti. Türkiye'de yaşatılan bu otantik müzik geleneğini Tbilisi'de tüm dünya ayakta alkışladı. Yaşadıkları yörede, günlük yaşamda (düğünlerde, eğlence-şenlik ve kutlamalarda, tarla-bağ ve bahçede) söyledikleri şarkıları uluslararası arenaya taşıyarak Türkiye'yi başarıyla temsil eden Macaheli Çoksesli Korusu sekiz kişiden oluşuyor. Yaşları 42 ile 82 arasında değişen ve hiçbiri müzik eğitimi almamış olan Koro üyeleri yüzyıllardır devam eden bir geleneği devam ettiriyorlar. Bu köklü geleneğin güzel bir çalışmaya dönüşmesinde Camili (Macaheli) Çevre koruma ve Geliştirme Derneğinde çok değerli katkıları bulundu.

Macaheli Çoksesli Korusu kişilirden oluşuyor.

1. Ahmet KÖS (82)
2. Nevzat ERTÜRK (75)
3. Kazım BALCI (70)
4. İsmail ERTÜRK (64)
5. Hamdi ERTÜRK (56)
6. Muhammet BALCI (56)
7. Cemal KARADENİZ (54)
8. Muhtin GÖKDEMİR (42)

I. ULUSLARARASI ÇOKSESLİ ŞARKILAR SEMPOZYUMU

Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze'nin himayelerinde, 2-8 Ekim 2002 tarihleri arasında Tbilisi V. Saracıvili Devlet Konservatuvarı'nda "I. Uluslararası Çoksesli Şarkılar Sempozyumu" yapıldı. Tbilis Devlet Konservatuvarı ve Uluslararası Gürcü Halk Şarkıları Merkezi'nin organize ettiği sempozyuma Gürcüstan dışından sekiz ülkeden 10 grup katıldı. Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya, Fransa, Hollanda, İngiltere, Japonya, Kanada ve Türkiye'nin katıldığı bu uluslararası etkinliğin organizatörlüğünü, Rustavi Topluluğu'nun da yönetmenliğini yapan Anzor Erkomaişvili yaptı.

Açılışını Gürcüstan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze'nin yaptığı sempozyumda, tamamı yaşlı köylülerden oluşan Macaheli Çoksesli Korusu en büyük ilgiyi gördü.

SEMPZYUM NEDEN DÜZENLENDİ

UNESCO, 18 Mayıs 2001 tarihinde, çoksesli Gürcü halk şarkılarını "Sözlü bir şaheser, insanlığın erişilmez bir mirası" ilan ederek, geleneksel çoksesli Gürcü müziğinin yaşatılması ve yaygınlaştırılması için tüm dün-

yaya çağrıda bulundu. UNESCO, bu müzik geleneğini tüm dünyaya tanıtmak ve gelecek nesillere aktarmak için uluslararası çapta çalışmalar başlattı.

"I. Uluslararası Çoksesli Şarkılar Sempozyumu" da bu çalışmaların miladını oluşturuyor. 1980'li yıllardan beri Gürcü çoksesli şarkılarıyla ilgili birkaç konferans yapıldı. Ancak uluslararası çapta olan ilk kez geçtiğimiz günlerde Tbilisi'de gerçekleşti.

SEMPOZYUMA KİMLER KATILDI

UNESCO'nun öncülüğünde gerçekleştirilen sempozyuma Gürcü bilim adamlarının yanı sıra dünyaca ünlü etnomüzyisyenler, Gürcüstan'dan ve Gürcüstan dışından Gürcü halk müziği grupları katıldı.

Sempozyuma Gürcüstan dışından sekiz ülkeden 10 grup katıldı. Bunlar sırasıyla şöyle.

1. "BİTİ DOBRE" Topluluğu (Hollanda).
2. "DARBAZI" Topluluğu (Kanada).
3. "GORANI" Topluluğu (Avustralya).
4. "İRİNOLA" Topluluğu (Fransa).
5. "KARTULİ" Topluluğu (ABD).
6. "Macaheli" Topluluğu (Türkiye).
7. "MASPİNDZELİ" Topluluğu (İngiltere).
8. "Trio KAVKASIA" (ABD).
9. "Trio MERANI" (Fransa).
10. "YAMAŞİROGUMİ" Topluluğu (Japonya).

Gürcüstan'ın her yöresinden ve sekiz ülkeden katılan grupların çoksesli gürcü halk şarkılarını icra ettiği sempozyumda, bilim adamları ve etnomüzyisyenler de 17 yıllık bu geleneği bilimsel ve müzikal açıdan değerlendirdiler.

ÇOKSESİLİ VOKAL MÜZİĞİNİN TÜRKİYE'DE İŞİ NE!

Bilim adamları ve etnomüzyisyenler, sempozyuma Türkiye'den katılan Macaheli Çoksesli Korosu'nun üzerinde özellikle durdular. Sempozyum katılımcıları Türkiye'de çoksesli müzik geleneğinin varlığını hayretle karşıladılar. Çoksesli Gürcü halk müziğinin en otantik ve en eski örneklerinin Macaheli Çoksesli Korosunun repertuarında olmasına şaşırarak müzik otoriteleri, Gürcüstan'da bile yok olan bazı geleneksel çoksesli şarkılarının Türkiye'de nasıl yaşatıldığına şaşırıldılar. Macaheli Çoksesli Korosunun ortaya çıkarması ve sempozyumda icra etmesi, UNESCO yetkilileri ve etnomüzyisyenlerin gözünü Türkiye'ye çevirdi.

ÇOKSESİLİ GÜRCÜ ŞARKILARI

Gürcü kültürünün en önemli öğelerinden birini, hatta temelini oluşturuyor çoksesli vokal müziği. Gürcü çoksesli vokal müziği, genellikle modern Batı müziğiyle melodik yapılarındaki benzerlikler nedeniyle karşılaştırılır. Ancak bu müziğin tarihi 4. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Düşünlerde olduğu kadar kilise korolarında da var olan bu müzik Gürcü halk müziğinin şaşırtıcı komplikeliliğine rağmen kendisidir. Yukarıda bahsedilen özelliklere sahip olan Macaheli Çoksesli Korosu'nun repertuarındaki şarkılar da, çiftçilerin tarlalarda söyledikleri çoksesli vokal partiyonları ile çeşitli eğlence-kutlama şarkılarından oluşmaktadır.

ALBÜM YOLDA...

Kulaklarda değişik bir tat bırakacak olan bu otantik şarkıları müzikseverlere ulaştırmak için halk müziği sanatçısı Bayar Şahin ve İberyay Özkan önce kolları sıvadı. Hermen köylülerin düşünlerde ve tarlada çalışırken söylediği geleneksel çoksesli Gürcü toplayarak repertuarı oluşturdu. Bayar Şahin de sahibi olduğu Bayşah Müzik bünyesinde bir

çalışma başlattı. Önce yaşlılardan oluşan bu koroya otantik hava bozulmasını diye kendi köylerinde bir stüdyo ortamı oluşturdu Bayar Şahin. Bu şarkıların Türkiye'deki belki de son icracıları olan diğer adıyla "Yaşlılar Korosu"nun kayıtları alınarak albüm hazırlığına başlandı. 2003 Baharında piyasaya çıkacak olan "Macaheli" albümü, alanında Türkiye'de olduğu kadar, Gürcüstan ve tüm dünyada da önemli bir müzikal çalışma olarak arşivlerdeki yerini almaya hazırlanıyor.

Macaheli Çoksesli Halk Korusu Dünyaya Açıldı

Mevlüt ARTVINLİ

Çoksesli Gürcü halk müziğini UNESCO'nun "İnsanlığın canlı hazinesi" olarak ilan etmesinden sonra, Gürcistan Devlet Başkanı Sayın Eduard Şevardnadze'nin himayelerinde, 1-9 Ekim 2002 tarihleri arasında Tbilisi'de I. Uluslararası Geleneksel Çoksesli Halk Şarkıları Sempozyumu ve Konserleri yapıldı.

Sempozyuma ABD, İngiltere, Fransa, Hollanda, Japonya, Avustralya, Kanada, Çek Cumhuriyeti gibi ülkelerin yanında, Türkiye'den Kültür Bakanlığı'nın izni ile Macaheli Çoksesli Halk Korusu katıldı.

Macaheli Çoksesli Halk Korusu İbery Özkan'ın titiz ve ilgi dolu çalışmaları ve Bayar Şahin'nin de katılımı sonucu, 300 yıllık bir geleneğin ortaya çıkartılması ile oluştu. Aslında Gürcü köylerinde doğan herkesin düğünlerde, meclislerde ve toplantılarda, baba ve anne, nine ve dedelerinden dinlediği koro şeklindeki türkülerdi dinlenenler. Bunların geleneksel olarak günümüze taşınması ile müzik dünyasında çok az ülkenin sahip olduğu bir müzik kültürü korunmuş oldu. Böyle bir kültüre sahip olduğumuz için kendimizle gurur duymalı ve sahip olduğumuz şeyin kıymetini bilmeli, bu kültürü gelecek nesillere de iletmeliyiz.

Tbilisi'de oniki ülkenin katılımı ile yapılan bu faaliyete, diğer ülkeler Gürcü müziğini öğrenerek, bizim heyetimiz ise kendi anadili olarak katıldı. Heyetimiz başta Gürcüistan devlet başkanı olmak üzere organizasyon komitesi başkanı Sayın Anzor Erkomaşvili, Gürcü halkı ile organizasyona katılan diğer ülkelerin büyük ilgi, beğenilerini ve takdirlerini kazandı. Gürcüistan ve organizasyona katılan bütün ülkelerin televizyon ve radyoları ile yazılı basının büyük ilgisi ile karşılaştı. Heyet belgesel yapılmak üzere tekrar Gürcüistan'a davet edildi. Macaheli'de de belgeselin çekimi yapılacaktır.

Organizasyon, Türk Gürcü Eğitim ve Kültür Vakfının Başkanı Sayın Nihat Gökyiğit, Başkan Vekili Sayın İsmet Acar ve kurucu

üye Sayın Nurettin Çarmıklı'nın finansörlüğü ve Genel Müdür Mevlüt Artvinli başkanlığında aşağıda isimleri yazılı heyetle yapıldı.

Mevlüt Artvinli, İbery Özkan, Bayar Şahin, Hayrettin Yavuz, Ahmet Kös, Nevzat Ertürk, Kazım Balcı, İsmail Ertürk, Hamdi Ertürk, Muhammet Balcı, Cemal Karagöz, Muhittin Gökdemir, Yüksel Özbaş, Gökçen Utru Demir, Osman Özket, İbrahim Gümüş, Ömer Özçelik.

Gürcüistan'daki bütün televizyon kanalları Macaheli'i Çoksesli Halk Korosunun çekim-

lerini yapmış olup, halen televizyonda gösterilmektedir. Heyet, ayrıca Gürcüistan Kültür Bakanı Yardımcısı, Turizm Departmanı Başkanı Vaja Subladze, Turizm özel sektör temsilcileri, Gürcüistan milli kütüphane müdürü Levan Berdzenişvili, Tbilisi Üniversite rektörü Prof. Guram Çikovani, Doğu Bilimleri Enstitüsü Başkanı Prof. Lia Çlaidze, Türk Dili Bölüm Başkanı Prof. Tsitsana Abuladze ve diğer öğretim üyeleriyle, Başbakan Yardımcıları Tedo İsakadze ve Patrik II. İlia ile önemli görüşmeler ve ziyaretlerde bulundu.

Türk-Gürcü ortak kültür ve mirası olarak anılacak bu faaliyet çok önemli tarihi bir misyonu yerine getirmiş olup iki ülke dostluk ve dayanışmasını çok yüksek seviyelere getirmiştir.

SÖZLÜK

დექსიკონი

(Lazca)	(Megrelce)	(Gürcüce)	(Türkçe)
ლაჭური	მეგრული	ქორთული	თურქული
მცხელი, ცხელი	სხული	მსხალი	armut
მწკირი, მწირი	მყირი	რწყილი	pire
მწყუფი, წყუფი	მწყურუმი	წყვილი, წყვარამი ბნელი	zulmet
მწყუთხე, წყუთხე	წყუთხე	მწყუთხე, მარილიანი	tuzlu, tuzu pek fok
მკარალე	მწერალი	მწერალი	yazar, edip
მკარალობა, ლიტერატურა	ლიტერატურა	მწერლობა, ლიტერატურა	edebiyat
მკიმა, კიმა	კვიმა	წვიმა	yağmur
მკიმს, მკიფს	კვიენს	წვიმს	yağmur yağ- yor
მკიფე	კვიფე	წვირილი	ufak, ince
მკვეში, კვეში, კეში	კვეში	მწყვესი	faban
მკვლი, კვილი	კვილი	მკვადი	mısır ekmeği
მკობა	კვახე	მკვახე	ekfiçe
მკვეში, მკვე	კვეში	ძველი	eski
მკუფს, კუფს	ილიარს	ძოვს	otlayor

Bulbulis Yubile - 8

— შემდეგ ვინდა მიულოცავს? — დაეკითხა მოძღვარი ვანოს.

მტაცებელ ფრინველებს ვერ ენდობიან მშვიდობიანი ფრინველები: მიკუნ-ჭულან ზოგი ბარდებში, სხვები ფოთლებით შებურულ ხეებზე სხედან. ესწრაფიან მილოცვას კვრიტი, ქედანი და ხოხობი, მაგრამ შიშისაგან ვერა ჰბედავენ, თუმც ამჟამად საერთო დადგენილების ძალით არ შეუძლიან ერთმა მეორეს ხელი ახლოს.

მტაცებელ ფრინველთა გუნდში ეორანი აურანტალდა: ეტობოდა, ეწადა მიელოცა ბულბულისათვის; ერთხელ კიდევ დაიურანტალა ისეთი საზარელი ხმით, რომ ეველას ტანში კრუნტელმა დაუარა. მაგრამ, როგორც ეორანს, ისე სხვებს, არწივი ახვეინებს უკან თავისი სასტიკი ბრძანებით:

— ახოვანო ფრინველო, ვაჟაცნო, ხმლიანო, დაიწიეთ უკან, უკან, ცოტა შორს დადექით. ნება მივსცეთ სუსტ, უძლურ ფრინველთ მიესალმონ თავიანთ თანამოქმედს! — ბრძანა არწივმა.

მისი ბრძანება იმ წუთსვე ასრულდა!

Tilki ile Taktaka Değirmenci

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde köyün birinde değirmencilik eden bir delikanlı yaşamış. Yaşamı değirmenin taktakları arasında geçtiğinden onu herkes Taktak Değirmenci diye tanımış.

Taktak değirmencinin değirmeni önünde bir kök üzüm asmaya varmış. Özenle her gün bu asmayı sular, budar, çevresini temiz tutmaya çalışmış. Gün gelmiş, mevsim durmuş Taktak Değirmencinin asmaya üç salkım üzüm vermiş. Üzüm ama ne üzüm bir görmeliymişiz. Altın sarısı taneli, kristal gibi saydam... Taktak Değirmenci salkımlara bakar bakar övünç duymuş... İyi bir iş becerdiğine inanır, sevinirmiş. Bir gün bizim değirmenci şarap küplerini temizlemeye koyulmuş. Bu üç salkım üzümle küp küp şarap yapmak niyetindeymiş. Ama gelin görün ki, bir aksilik çıkmış. Tilkinin biri değirmenin önünden uğrayıp Taktak'ı selamlamış. Ardından da:

-Değirmenci kardeş, demiş yarvalar sesiy-le. Ağzım kurudu. Şu salkımlardan birini koparıp vermez misin bana? İyiliğin karşılıksız kalmaz, bir yararım dokunur sana elbet, demiş. Değirmenci şaşırmış bu istek karşısında. Tüm hayalleri altüst olmuş.

-Sen ne diyorsun Tilki kardeş, delirdin mi, demiş. Tüm ümidim bu üç salkımda benim. Şarap küpleri hazırlıyorum günlerdir görmüyor musun? Sana birini koparırsam geride ne kalır ki!

-Bir salkımdan ne çıkar. Geriye kalan iki salkım dünyanın işini görür demiş Tilki. İsrarları sürdürmüş. Değirmenci dayanamamış, sonunda koparmış salkımın birini, uzatmış tilkiye. Tilki salkımı bir solukta mideye indirivermiş. Utanamamış, arlanmamış yine dayanmış Taktak Değirmenci'nin kapısına.

-Değirmenci kardeş, demiş, bir salkım üzüm ağzımın kıyısını bile sulamadı. Şu ikinci salkımı da versen sevinirim. Unutmam iyiliğini. Elbet bir yararım dokunur sana.

-Aman Tilki kardeş, sen iyice aklını yitirmişsin. Sana ikinci salkımı nasıl veririm. Yazık değil mi şunca emeklerime, diyecek olmuş. Ama Tilki'ye laf anlatamamış bir türlü. Sonunda koparıvermiş ikinci salkımı da, uzatmış Tilkiye. Tilki bir kıyıda iştahla indirivermiş mideye ikinci salkımı da.

Dönmüş yine değirmenciye:

-Oldu olacak, şu üçüncü salkım da ver bana, artık senin içine yaramaz. Kaderini değiştirecek bir iyilik edeyim sana, oldu mu, demiş.

-Al şu üçüncü salkımı da ağgözlü yaratık. Bakalım nasıl iyilik edeceksin bana, görelim, demiş Taktak Değirmenci. Vermiş üçüncüyü de. Tilki üçüncü salkımı da indirmiş bir solukta mideye. Ağzını, burnunu yaladıktan sonra geçmiş değirmencinin karşısına, şöyle demiş.

-Fılan ülkenin kralının güneş yüzü göremedik, güzeller güzeli bir kızı var. Şimdi oraya gidiyorum, bu prensesi senin için isteyeceğim. Hem ikbal, hem zenginlik hem ün kazandıracığım sana. Hiç gülesiy yokmuş yoksul Taktak Değirmencinin, ama gülmüş bu söze. Komik bulmuş çünkü.

-Hıh akıllı Tilki, hiç kralın kızı bana verir mi? Varsa bile kral babası benim gibi baldırı çıplağa kızını verir mi, demiş.

-Sen karişama orasına. İşin sonuna bak sen. Ben ne dersem onu yap yeter demiş Tilki. Doğruca filanca ülkenin kralının sarayına yollanmış. Üç ay mı desem, üç hafta mı bir yol gitmiş. Varmış sonucunda saraya. Çıkmış kralın huzuruna, saygılar sunmuş krala. Söze girmiş hemen.

-Saygıdeğer kralım, filan kentte yaşayan ünlü Üçsalkımdazelerin oğlu için prenses kızını istemeye geldim. Ne buyurursunuz acaba, demiş. Kral şöyle bir yerinden kıpırdamış, başını kaşımış, yanını yöresini tetkik etmiş. Ağır ağır girmiş söze:

-Hım, üç koşulum olacak Üçsalkımdazelere. Yerine getirirlerse kızımı veririm, yoksa veremem demiş.

-Buyurun saygıdeğer kralımız, Üçsalkımdazelerin başaramayacakları koşul yok. Siz yeter ki emredin, demiş Tilki.

-Damadım olacak delikanlı, demiş kral. Kendi evi ile benim sarayım arasındaki yolu çeşit çeşitli çiçek desenleriyle bezenmiş halılarla döşemeli. Tamam mı?

-Ohho, demiş Tilki, onu yapmaya ne var. Daha çetinini söyleseydin keşke.

Doğrucak Taktak Değirmenci'ye koşmuş Tilki. Kralın koşulunu anlatmış.

-Ah, Mahvolduk, ben nasıl beceririm kralın isteğini? Niçin bunu kabul ettin, deli misin sen, demiş Tilkiye Taktak.

-Zırlama hele pısrık adam. Cesur ol biraz. Şuradan bana bir boş çuval ver, bak ne yapacağım ben, demiş Tilki. Koşmuş sağa, sola. Eline ne geçirmişse takamış çuvalın içine. Eski çorap parçaları, çuval yırtıkları, kilim ar-

tıkları, ne bulmuşsa...Götürmüş değirmenciye uzatmış çuvalı. Şöyle demiş.

-Şu çuvalı götüreceksin sarayın önüne. İçindekileri birer birer çıkarıp başının üzerinden arkaya ata ata yürüteceksin. Taa ki, senin şu küllüstür değirmenine gelene değin. Kesinlikle arkana bakmayacaksın. Değirmenci Tilkinin dediğini aynen yapmış. Değirmenin önüne ulaşış ardına baktığında ne görse iyi! Yollar çeşit çeşitli renklerle, desenlerle bezeli halılarla döşeli değil mi? Sevinmiş. Hem sevinmiş, hem şaşırmış bu işe. Tilki de beğenmiş olanı. Ertesi gün olmuş, doğruca kralın huzuruna çıkmış. Gururla konuşmuş.

-Saygıdeğer kralımız, bir zahmet balkondan dışarıya bakar mısınız? Sizin damadınız olacak koca Üçsalkımızadelerin oğlu ne iş becerdi, demiş. Kral bakmış balkondan, ki ne görsün? Yollar allı, güllü halılarla döşelideğil mi! İnanmak istememiş önce. Bu kez tek gözlü dürbünüyle bakmış yollara. Uzaklara, daha daha uzaklara bakmış. Her yer halı döşeliliymiş... Pek beğenmiş bunu kral...

-İyi, demiş, beğendim. Şimdi bu halılarla döşeli yolun iki yanına meyve ağaçları dikip yeşertsin, meyve verdirsin. Hem de bir kısmı yeni çiçek açarken, diğer kısmı meyve yüklü olmalı. Üçüncü kısmı da olgunlaşıp yerlere dökülmeli. Bakalım bunu becerebilecek mi damadım olacak delikanlı?

-Hıh, demiş Tilki, zor bir şey buyuracaksınız sanmıştım. Bizim oğlan için bu iş etmek yemekten daha kolay.

-Çıkmış saraydan, doğruca yürütmüş Taktak Değirmencinin yanına Tilki. Krallık ikinci koşulunu da anlatmış ona.

-Ah, yandık, demiş zavallı Taktak, ben bunu nasıl becerebilirim. Tilki öfkelenmiş.

-Sus, kafa ütülleme demiş sertçe. Getir şuradan boş bir çuval. Göstereyim yapaçağın işi. Almış çuvalı Tilki, dalmış bahçelerin arasına. O ağaçtan, bu ağaçtan birer ikişer dal koparmış, doldurmuş çuvalın içine. Getirmiş, vurmüş çuvalı değirmencinin sırtına.

-Al şunu demiş, git sarayın kapısına. Hiç arkana bakmadan yolun iki yanına sokuştur bu çubukları. Sokuştura sokuştura gel vuran değirmenine değin. Gerisini sonra götürürüz, demiş. Tilkinin dediği gibi yapmış değirmenci. Sonunda bir de bakmış ki geriye, ne görsün? Saraya giden yolun iki yanı meyve ağaçlarıyla dolu. Bazısı yeni çiçeğe durmuş, bazılarında meyveler kızarmakta, bazısı da de bal bal olmuş yere dökülmüştü. Yüzü gülmüş yoksulun bu manzara karşısında. Şaşırmış. Şaşırmış ve sevinmiş.

Ertesi sabah olmuş, doğruca kralın huzuruna çıkmış bizim Tilki gururla.

-Pek saygıdeğer kralımız, şu dürbününtüz-

le lütfen dışarıya bakar mısınız? Ne işler becerdi sizin damadınız olacak babayığit. Bir görün, demiş. Bakmış dürbünüyle dışarıya kral, beğenmiş meyve yüklü ağaçları. Beğenmiş ve hayret etmiş bu başarıya. Bir diyebilecek bulamamış tabii. Gelmiş sıra üçüncü koşula.

-Sonuncu koşulumu da söylüyorum. Başarsın bunu oğlunuz, alsın sevgili prenses kızımı, demiş...

-Buyurun kralımız, buyurun. Çekinmeyin, demiş Tilki de kendine güvenerek.

-Hım, demiş yine kral, sakalını kaşıyarak, yanını yöresini tetkik ederek. Damadım olacak delikanlı filan yerdeki boş alanda bağ yetiştirsin. Ben şarabı pek severim de. Ama bir günde olacak bu. İyi mi demiş kral.

-Olur, demiş Tilki, bundan kolay ne var. Hemen.

Koşmuş değirmencinin yanına. Anlatmış kralın koşulunu.

-Ah, öldük vallahi, demiş değirmenci. Bunun üstesinden gelinir mi. Nasıl beceririm bunu ben? Tilki yine öfkelenmiş bu söze. Yapmış bileğini değirmenci dostunun, çekmiş götürmüş kırlara doğru. Kralın gösterdiği yerlere. Bir çuval bağ çubuğu götürmüşler yanlarına. Çubukları oraya, buraya sokuşturmuşlar. Çevresini de çitle çevirmişler. Tahtadan bir beki dikip eline çomak tüfek tutuşturmuşlar. Sonra da Tanrıya el açıp dua etmişler. "Tanrım bizi mahcup etme" diye. Aaa, bir de bakmışlar ki, önlerinde zümrüt gibi bir bağ durmuyor mu? Pek sevinmişler buna. Üstelik sahibi bir beki, elinde sahibi bir tüfekte bekliyormuş bağı.

-Saygıdeğer kralımız, demiş Tilki Üçsalkımızadelerin marifetli oğlu, olmayanı oldurdu. Susuz çöllu bağlık bahçeliğe çevirdi. Artık prenses kızınızı ona alabilir miyiz?

-Görelim bakalım, demiş kral. Susuz çöllerde nasıl olmuş da bağ yeşermiş bir gece. Gitmiş, bakmış, görmüş, hayret etmiş, beğenmiş...

-İyi, demiş kral beğendim. Dügün başlasın, eğlenceler tertip edilsin. Prensес kızımı haketti Üçsalkımızadelerin oğlu, demiş.

Tilki bu haberi koşturmuş Taktak'a müjdelemiş. Ama gelin görün ki, sevineceği yerde üzülmüş Taktak Değirmenci buna... Sızlanmış yine

-Ben nasıl ederim bunu, Prensesi nereye korum. Evim yok, barkım yok. Başıma dertler açtın Tilki kardeş, dertler açtın, diye sızlanmış kahırlı kahırlı.

-Dur hele, demiş Tilki, hemen kestirip atma. Her şeyin çaresi bulunur. Yeter ki cesaret yitirilmesin. İş gözünde büyümesin.

Hemen ev ev dolaşık komşuları düğüne

davet etmiş. Topluca saraya doğru yola çıkmışlar Saraya yaklaştıklarında bir çuval eski çuval çaputu oradan akan nehre dökerek başlamış Tilki avazı çıktığına bağırıyor.

Yetişin a dostlar, yetişin, damadın tüm eşyalarını, giysilerini yasa kapırdık. Kurtarın onları. Damadımız çırılçıplak kaldı, demiş, Bu haberi krala ulaştırmışlar... Kral tanımış bile. Emretmiş:

-Getirin damadımı saraya. En güzelinden elbiseler diktirin kendisine. Hem de altın simli olsun, demiş. Öyle de yapmış saray halkı Tilki Taktak Değirmenciye usulca sokulup tembihlemiş.

-Sakin ha sakın, üstündeki elbiselerin çekiçliğine kapılıp görgüsüzlük etme. İkide bir üstüne başına bakma, dikkat et, gururlu olmaya çalış, demiş. Demiş ama bizim yoksul değirmenci dayanamamış altın simli giysilerin güzelliğine. İkide bir üstüne başına şaşkın şaşkın bakınıyormuş... Bu durum saray adamlarının gözünden kaçmamış. Merak ve kuşku ile tilkiye sormuşlar.

-Bay Tilki, şu bizim damat için ikide bir üstüne başına şaşkın şaşkın bakınıyor, söyle misin, demişler Tilki bu hiç lafın altında kalır mı? Yapıştırmış yanıtı.

-Ahh, sormayın. Suya kapırdığımız elbiselerini görmeliydiniz, demiş. Bu elbiseler onların yanında birer çaput gibi kaldı. Onun için bir hoş oldu. Yadırgadı, onun için bakınıyor demiş.

Saray halkı inanmış bu sözlere. Damadı beğenmişler. Kırk gün kırk gece eğlenceler yapmış, yenilmiş içilmiş. Sonunda prenses, süslü arabaya bindirilerek yola çıkarılmış.

Şimdi ne yapınmış Tilki. Prensesi sokacak ev yok, bark yokmuş. Hemen bir akıl düşünmüş. Yollarının üzerinde bir dev ailesi yaşamış. Evleri saray gibiymiş. Tıpkı kralın sarayı gibi. Hemen koşmuş devlerin avlusuna. Avazı çıktığı kadar bağırılmış.

-Hey, dev kardeşler, canınızı kurtarın. Kralın askerleri geliyor, kökünüzü kazıyacaktlar. Hepinizi kurşuna dizecekler, demiş. Devler bakmış ki uzakta bir sürü atlı, yayan insan geliyor, eyvah, yandık demişler. Her şeylerini bırakıp canlarını kurtarmak için dağlara doğru kaçmışlar. Tilki arkalarından seslenmiş.

-Gelin gelin beni izleyin. Sizi gizleyecek yer biliyorum. Orada sizi kralın askerleri bulamaz. Kurtulursunuz, demiş. Devleri kocaman ot yığınlarının içine sokmuş. Onlara şöyle demiş.

-Ben kralın askerlerini gözetlerim. Tehlike yaklaşırsa size, Derine, daha derine' derim. Siz ona göre iyice derine dalarsınız otların. Devler ot yığına girince de kibriti çakıvermiş otları Tilki. Bir yandan da, derine, daha

daha derine diye bağırıyormuş. Daha derinlere gizlenen zavallı devlerin dumandan nefesleri kesilmiş, boğulup gitmişler. Üstelik de ateşte cayır cayır yanıp kül olmuşlar.

Tilki gelin alayının önüne çıkmış. O değilmiş gibi, buyur etmiş devlerin sarayına konukları. Sanki Taktak Değirmenci'nin eviymiş gibi. Taktak Değirmenci bundan birşey anlayamamış. Bön bön bakmaya başlamış evin içinde etrafına. Öyle de meraklı gözlerle bakınırmış ki, kralın adamlarının gözünden kaçmamış bu. Sormuşlar Tilkiye.

-Bay Tilki, damadımız için çevreye tuhaf tuhaf bakınıp duruyor, bize söyley misin, demişler. Tilki bu, buna yanıt vermekte hiç güçlük çekermi! Yapıştırmış yanıtı:

-Siz daha Üçsalkımızadelerin oğlunu gereği kadar tanıyıyorsunuz. Sarayın şu duvarındaki icencileri, yakutları görüyor musunuz? İşte onlardan biri eksik. Farkına vardı da merak etti. Acaba kim yürettü diye bakınıyor, demiş. Ardından da eklemiş.

-Acaba başka noksan var mı, diye çevreyi gözden geçiriyor, demiş. İnanmışlar saray halkı buna. Pek beğenmişler damadın sarayını, her şeyini.

Düğün sırasında tilki, şarabı biraz fazla kaçırması. Keyifsizleşmiş. Bunu Taktak değirmenciye haber vermişler. O da boş bulunmuş, ya da düşüncesizlik edip:

Göttürün onu, arka bahçeye atın. Gebersin de leşini gömün..." demiş. Vay sen misin bunu diyen Taktak oğlan... Fırlamış tilki ayağa... Bağırması...

-Artık işin bitti, ikbale eriştin, bana ihtiyacın kalmadı da böyle pervasızca konuşuyorsun. Ama deyiveririm konuklara senin kim olduğun. Deyiveririm herşeyini bir bir de, bak o zaman neler olur? demiş öfkeyle. Taktak değirmenci tilkinin herşeyi dosdoğru anlatmasından korkmuş. Pek endişelenmiş de sokulmuş tilki dostuna yavaşça:

-Keşke ağzından birşey kaçırma, seni hayatının sonuna değin gözüm gibi koruyup seveceğim, hastalandığında seni yün yataklarda, ipeklî yorganlarda yatırıp rahat ettireceğim. diye yalvarmış. Tilkinin öfkesi geçmiş, ama uzun yaşamamış zavallı. Bir sabah gözlerini yumuvmemiş dünyaya. O imiş kara topraklara. Taktak değirmenci ermiş muradına. Ömrünün sonuna değin mutlu ve varlıklı hayat sürmüştü Taktak değirmenci. Tilki dostunu hiç unutmamış. Anmış onu sık sık. İyiliğini söylemiş.

Çeviren: Hayri Hayrioğlu (MALAKMADZE)

HABERLER

TÜRK- GÜRCÜ EĞİTİM VE KÜLTÜR
VAKFI GENEL KURULU TOPLANDI

Acar Kent Coliseum-Beykoz'da kalabalık bir katılım ile gerçekleşen toplantıda yönetim denetim ve disiplin kurulu üyelerinden sadece İsmail Hakkı Yılmaz yerine Ali İhsan AKISKALIOĞLU seçildi ve diğer üyeler yerlerini muhafaza ettiler.

Genel kurul toplantısı bitiminde Gürcü piyanist Nestan Sopdze piyano resitali verirken, Bayar Şahin ve orkestrası tarafından Gürcüce şarkılar söylendi. Ayrıca Azerbaycan'lı Zümrüt hanım tarafından çalınan piyano eşliğinde Nino ve Marlen Adamadze çifti tarafından Gürcüce şarkılar seslendirildi.

SANDRO MENAĞARASVİLİ ARANIYOR

Sandro Menağarashvili 1943'te Türkiye'ye geldi. İstanbul'da bir domuz çiftliği sahibiydi.

Orada sucuk ve et çeşitleri üretti. Daha sonra fabrikanın bir kısmı Bibineşvili tarafından satın alındı (kendisi 1918'de Gürcüstan Parlamentosu'nun ve Sosyalist-Demokratik Partisi'nin üyesiydi. İstanbul'da beş oğlu vardı). Sandro Menağarashvili büyük servete sahipti. Büyük Britanya Elçiliği önündeki evi satın almayı düşünüyordu. Daha sonra bütün bu servetin izleri kayboldu. Arşive de ulaşılamadı. Bazı belgelerin İstanbul'daki Gürcü Katolik Kilisesinde bulunduğu yönde ihtimaller var (çiftlik de bu kiliseye yakın bir yerde bulunmuş). Kilise, İstanbul'un lüks semtlerinden biri olan Feriköy'dedir. Şimdilik kiliseye İstanbul'lu işadamı Simon Zazadze bakıyor (Gürcüstan'ın fahri vatandaşı).

Sandro Menağarashvili 20 Aralık 1959'da vefat etti. Mezarı İstanbul'dadır. (Mezar taşında Sandro Menağaoğlu yazıyor). Bazı ihtimallere göre kendisi trafik kazasına kurban gitti. Bu kazanın Terenti Kipiani (Sandro Menağarashvili'nin akrabası) tarafından organize edildiği şüphesi yüksek.

GÖLCÜK GÜRCÜ GECESİ YAPILDI

Gölcük Kafkas Kültür ve Dayanışma Derneği'nin düzenlediği Gürcü Folklor gecesi 17 Ekim 2002'de Gölcük Belediye Kongre Salonu'nda kutlandı. Gerek Gölcük ve gerekse Gölcük dışından katılan kalabalık bir topluluğun bulunduğu gecede Gürcü müziği

eşliğinde Gürcüce türküler söylendi ve Gürcü halk oyunları oynandı. Geceye asker, bürokrat ve politik çevrelerden de yoğun ilgi vardı.

HOPA DERGİSİ 19. VE 20. SAYILARI
YAYINLANDI

Hopa Ticaret ve Sanayi Odası tarafından yayınlanan Hopa Dergisi'nin Mayıs-Haziran,

T e m m u z -
Ağustos 2002
sayıları yayımlandı. Herbir sayısında güzel haber ve yorumların bulunduğu dergide bu sayılarda ise dikkatimizi çeken konular şöyle:

- Borçka Barajları
- Batumi Uluslararası Ekonomi Sempozyumu
- Şavşat Turizmde Nereye
- Kültür Bakanlığı Güzel Sanatlar Fuarı
- Pınarlı Köyü 6. Karakucak Güreşleri yapıldı.
- Macaheli Festivali
- Tirelilerin Eylemi Sona erdi.
- Hopa Kültür, Sanat ve Deniz Festivali Başlıyor.
- Artvin'den Haberler
- 22. Artvin Kafkas, Kültür Turizm ve Sanat festivalleri
- Hopa'nın Gururu Ciner
- Yusufeli Şenliği

Dergi İsteme Adresi:

Hopa İş Merkezi, Kat:3 Hopa-ARTVIN
Tel: (0466) 351 42 17 - 351 64 17
Fax: (0466) 351 68 87

SARP KAFKAS HABER GAZETESİ, 166. SAYISI ÇIKTI

Hopa'da yayınlanan Sarp Kafkas Gazetesi'nin bu son sayısında yine ilginç yazılar dikkat çekiyor.

- Artvin'de festival coşkusu
 - Borçka'da hasar büyük
 - Acar'dan Artvin'e öğrenci yurdu
 - Hopa festivali Hopalılarla coşturdu
 - Kafkasya'da müzik şöleni
 - Artvin Turizmi masaya yatırıldı
- Gazete için irtibat tel no:** 0466-351 20 21
0542-681 25 66 0535-386 40 29

ARTVİN TARİHİ KİTABININ 2. BASKISI YAPILDI

Önceki sayılarda duyurduğumuz Halit Özdemir tarafından yazılan Artvin Tarihi kitabının 2. baskısı yayınlandı.

Türkiye'nin resmi tezine uygun olarak yazılan ve Fahrettin Kirzioğlu'nun görüşlerini yansıtan kitap yine de okunmaya değer bir yapıttır. Kitapta nüfusun büyük kısmı Gürcü olan ve Gürcüce konuşan Artvin'de Gürcü varlığı sanki hiç yokmuş gibi tezler ileri sürülmüştür. Ortaçağ'da 300 yıl Gürcüistan'ın başkentliğini yapan Ardanoç ilçesinde ise sanki tarihin bu sayfası yok sayılmıştır. Ayrıca, Bağrathlıları Türk soyundan sayma gibi yanlışlıklar da yer almaktadır kitapta.

Kitabın edinme adresi:
Halit Özdemir
Hükümet Cad. No. 29 Ardanoç-ARTVİN
Tel: 0466-611 21 01 - 0535-830 25 67

HİDİ-KÖPRÜ DERGİSİNİN 2. SAYISI YAYINLANDI

Tbilisi'de Gürcüce-Türkçe olarak basılan Hidi-Köprü dergisinin ikinci sayısı yayınlandı. Dergide ilgi çeken yazılar arasında:

- Trabzon'da üçlü zirve
- Gürcü Birliğinin öncüleri: Sulhan Orbeliani
- Gürcüistan'ın Uzak Yolculuğu
- Büyük İpek Yolu
- 20. Asrın 90. yıllarında

Gürcüistan-Türkiye Tiyatro ilişkileri
-Gürcü Türkoloji'sinin kurucusu
-Sohumi'de Gemi İnşaatı hakkında bir Türk Belgesi

Dergi İsteme Adresi:
M. KOSTAVAS 14.
380009 Tbilisi-GÜRCÜSTAN
Tel: 00 995-32-997301 - 920906

E. ŞEVARDNADZE TÜRKİYE-GÜRCÜSTAN DOSTLUK VE DAYANIŞMA VAKFI GENEL KURULU YAPILDI

Eduard Şevardnadze Türkiye-Gürcüstan Dostluk ve Dayanışma Vakfı Genel Kurulunun 20 Ekim, 2002'de yapılan kongresinde yeni Yönetim Kurulu aşağıdaki şekilde gerçekleştirildi.

Başkanlığa - E. Korg. Alaaddin GÜVEN
2. Başkanlığa - Av. Ertuğrul KAZANCI
Gn. Müdürlüğe - E. Alb. Mevlüt ARTVINLİ
Muhasipliğe - Kadir ALBAYRAK
Yurt Dışı Temsilciliğe - Kenan YILDIRIM
Yönetim Kurulu Üyeliklerine-M. Kemal ARICI
Sinan ATUNSOY, Ayhan ARSLAN, Rafet TUNA seçildiler. Genel Kurulda: "Türkiye Cumhuriyeti sınırlarındaki tek dost ülkenin Gürcüstan olduğu belirtilerek iki kardeş ülke arasındaki dostluk ve dayanışmanın yararları" dile getirildi. Konuk olarak bulunan Gürcüstan büyükelçisi Taniel LEBANİDZE de bir konuşma yaparak: "İlişkilerin mükemmel şekilde sürdürüldü" ifade etti.

Vakıf eski Başkanı Refaiddin Şahin Vakıf Onursal Başkanlığına getirildi. Gürcüstan Büyükelçisi Taniel LEBANİDZE Sn. Refaiddin Şahin'e Gürcüstan Fahri Vatandaşlık beratını sundu.

BASINDAN

NEW YORK'TA ETNİK GRUPLARA HİTAP EDEN 270 GAZETE VE DERGİ YAYINLANIYOR

ABD'de, dünyanın dört bir yanından gelen insanların yaşadığı New York'ta, değişik etnik gruplara hitap eden 270 gazete ve derginin yayınlandığı saptandı. Bağımsız Basın Derneği (IPA) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, kentte 60 etnik grup için 42 değişik dilde gazete ve dergi basılıyor. Bunların yaklaşık yarısının İngilizce'den başka bir dilde basıldığı, yüzde 14'ünde ise birden fazla dil kullandığı dikkati çekiyor. IPA Başkanı Abby Scher, "New York'ta her zaman etnik basın bulunduğunu, ancak son yıllarda bunun çap ve yapı olarak genişlediğini" söylüyor.

Dergi ve gazetelerin büyük bölümünün Zenciler, Rumlar, İsraililer, İtalyanlar, Ruslar ve Sırlar'a yönelik olduğu, Çinliler için 6, Koreliler için 5, İspanyollar için 4, Polonyalılar için ise 3 gazete ve dergi yayımlandığı belirtiliyor. Geçen yıl yapılan benzeri bir araştırma, kentte 198 etnik yayın organı bulunduğunu ortaya koymuştu. Sayının 10 yıl

içinde 3 kat arttığı bildiriliyor. Etnik yayınlar genelde 15-20 bin adet başlıyor.

New York'ta 8 milyon insan yaşıyor. Bunların 2.8 milyonunun, diğer bir deyişle kent nüfusunun yüzde 36'sının yabancı olduğu biliniyor. Üstelik yabancılardan yüzde 44'ü New York'a son 10 yıl içinde gelmişler.

Dünya Gazetesi 13.08.2002

TOBB, SARP SINIR KAPISINA DA TALİP

Bir süre önce özelleştirilen İpsala Sınır Kapısı'nı yap-işlet-devret modeliyle alan Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Karadeniz ve Doğu Anadolu'daki ticaretin canlanması için büyük önem taşıdığına inandığı Sarp Sınır Kapısı'na da talip olacak.

Dünya Gazetesi 09.08.2002

BAKÜ-TBİLİSİ-CEYHAN BORU HATTI PROJESİ TEMELİ ATILDI

Dünyanın sayılı ve bölgenin en büyük projesi olan Bakü-Tbilisi-Ceyhan (BTC) Petrol boru hattında ilk harç 18 Eylül 2002'de konuldu. Bakü'den 1.5 saat uzaklıktaki Saçgal terminalinde üç cumhurbaşkanı (Sezer, Sevardnadze ve Aliyev) temel atma töreninde bulunarak projenin ilk harcını koydu. Son on yıldır Rusya'nın büyük engellemeler çıkardığı proje üç ülkenin kararlı tutumları sonucu gerçekleşme aşamasına girmiş oldu. Bütün dünya bu projeyi kutlarken Rusya sessiz kalarak projeye karşı olduğunu vurguladı. Konu ile ilgili Türk basınından yapılan bazı alıntılar şöyle:

-Bakü-Ceyhan'a Sanal Koruma Milliyet, 31.07.2002

-Bakü-Ceyhan şirketleri Radikal 02.08.2002 Cumhuriyet-Zaman 02.02.2002

Boru Hattı Doğaya zarar verecek Evrensel 02.08.2002

-Bakü-Ceyhan'da ÇED raporun ay sonu tamam Finansal Forum, 06.08.2002

-BP: Bakü-Ceyhan Eylül'de Başlıyor. Evrensel Forum 22.08.2002

-Bakü-Tbilisi-Ceyhan hayali gerçekleşiyor, Cumhuriyet 10.09.2002

-Bakü-Ceyhan'ın temeli atılıyor Finansal Forum 10.09.2002

-Bakü-Ceyhan'da Tarihi gün Dünya 18.09.2002

-Bakü-Ceyhan doğuyor Finansal Forum 18.09.2002

-Boru Hattı İstikrar Getirecek Cumhuriyet 18.09.2002

-Boru Hattının Temeli Atılıyor Evrensel 18.09.2002

-21. Yüzyılın İpek Yolu Cumhuriyet 19.09.2002

-Üç Cumhurbaşkanı Bakü Ceyhan Petrol Hattında Yeri kazdılar. TD News 19.09.2002

-Rüya Gerçek Oldu Hürriyet 19.08.2002

-Asrın Projesi Temellendi Milliyet, 19.08.2002

-Bakü-Ceyhan'da Tarihi adım Dünya 19.09.2002

-Kazak Petrolü de Ceyhan'a Cumhuriyet 20.09.2002

-Rusya Dışişleri Bakanı İgor Tranov: "Bakü-Ceyhan Bize karşı komplo" Hürriyet 20.09.2002

-Şevardnadze: BTC, Gürcüstan'ın milli gelirinin %10 yükseltecek. TD News 25.09.2002

-Rusya'dan BTC'ye Tepki: Rusya Dışişleri Bakanı, Bakü-Tbilisi-Ceyhan (BTC) Boru hattının ülkesinin çıkarına olmadığını ve Rusya'nın tarihsel olarak meşru çıkarlarının olduğu bölgelerden çıkarılma girişimlerini kabul edemeyeceğini söyledi. Finansal Forum 20.09.2002

-Rusların akılları Gürcüstan'da kaldı. Ruslar Hazar petrolüne açılan bu stratejik noktayı kontrol altına almayı amaçlıyor. The Wall Street Journal 28.09.2002

RUSYA GÜRCÜSTAN'I TEHDİT EDİYOR

Gürcüstan'ın Pankisi Vadisinde Çeçen Milislerinin bulunduğunu gerekçe göstererek Gürcüstan'ın Pankisi bölgesini defalarca bombalayan Rusya, bu kez açık açık Gürcüstan'a operasyonlar düzenleyeceğini belirterek dünya barışını tehlikeye sokuyor. Gürcüstan'ın Abhazya ve Samaçablo bölgesindeki ayrımcıları kıskırtarak ve sonra onlara yardım ve elebaşlık yaparak bu bölgeleri sorunlu bölgeler haline getiren Rusya, şimdi de Pankisi bölgesini aynı konuma sokmak istemektedir. Rusya'nın Gürcüstan'da en büyük sorunu, Ermenistan gibi Rusya'nın uydu devleti oluşunu kabul etmeyip batı ve Türkiye ile yakınlaşması gösterilebilir. Ayrıca BTC boru hattının, Rusya'nın bütün karşı çıkmalarına karşı, Gürcüstan'dan geçmesi ve temelinin atılması, Rusya'nın artık açıkça tehditler savurmasına neden olmuştur. Bu konu ile ilgili son iki ayın gazete haber başlıkları aşağıdadır.

-Gürcü Toprakları Yine Bombalandı. Cumhuriyet 31.07.2002

-Gürcüstan Toprak Bütünlüğü İhlalleri için ABD uyardı Turkish Daily News 02.08.2002

-Putin, Gürcüstan'dan Çeçen Milisleri Teslim Etmesini İstedi TDNews 06.08.2002

-Türkiye, Gürcüstan-Rusya anlaşmazlığına karşı isteksiz Turkish Daily News 07.08.2002

-Gürcüstan, Putin'le Çeçen Sorunu için uğraşıyor Turkish Daily News 08.08.2002

-Türkiye-Gürcüstan'ın Toprak Bütünlüğüne saygıyla çağırıldı TD News, 08.08.2002

-Moskova, Irak'a Karşılık Gürcüstan Pazarlığını peşinde Zaman, 18.08.2002

- Tbilisi, Rusya'ya Sert Yanıt verdi. Evrensel 22.08.2002
- Pankisi, İpleri iyice gerdi Radikal 24.08.2002
- Gürcü Meclisi Moskova'ya kafa tuttu. Evrensel 24.08.2002
- Tbilisi, Pankisi'de Harekete Geçti Cumhuriyet 25.08.2002
- Gürcüstan'da Rus Karşıtı Gösteri Evrensel 26.08.2002
- Gürcüstan Kuvvetleri Pankisi Vadisine hüçbir kamt bulunamadı. TD News 27.08.2002
- Gürcü-Rus Krizine ABD Müdahalesi Evrensel 28.08.2002
- Gürcüstan: Rusya, Panki'yi vurdu. Cumhuriyet 28.08.2002
- Putin'den Gürcüstan için "vur" emri. Posta 13.09.2002
- Putin: Pankisi Vadisine Operasyon Yaparız. Cumhuriyet 13.09.2002
- Pankisi Ültimatomu Radikal 13.09.2002
- Putin'in kozu Pankisi Radikal 14.09.2002
- Milli Eğitim Bakanı Necdet Tekin: "Gürcüstan'ın bütünlüğü önemli" Yeni Çağ 14.09.2002
- Amerika, Tbilisi için devreye girdi Zaman, 14.09.2002
- Şevardnadze, Rusya'nın Suçlamalarını asılsız buluyor. Finansal Forum 18.09.2002
- Gürcüstan, Vadi'ye kuvvetlerini göndermeye hazır. TD News 19.08.2002
- Moskova Heran Vurabilir Radikal 20.09.2002
- Rusya'nın Çeçen Oyunu Yeni Şafak 21.09.2002
- Rusya, ABD ile Gürcüstan Pazarlığı Peşinde Dünya 21.09.2002
- Kafkasya'da Yüksek Gerilim Radikal 21.09.2002
- Gürcüstan'dan Rusya'ya suçlama Evrensel 21.09.2002
- Gürcüstan Rüşveti Masada Cumhuriyet, 21.09.2002
- Rusya Pazarlık Peşinde Yeni Mesaj 21.09.2002 Zaman, 21.09.2002
- Rusya, ABD'yi Taklit Ediyor Özgür Gündem 21.09.2002
- Gürcüstan Cumhurbaşkanı Şevardnadze, Rusya'nın, silahsız askeri gözlemcileri Pankisi Vadisine göndermesini önerdi. Çeşitli Gazeteler 23.09.2002
- Rusya, Gürcüstan'a saldırı için ABD'den izin istiyor. Vakit, 21.09.2002
- Gürcüstan, Rusya sınırında hava kontrolüne başladı. TD News 30.08.2002
- Gürcüstan, Pankisi Vadisi operasyonun bittiğini söyledi. TD News 01.10.2002

site camiasından üst düzey katılımcıların yanında halktan da aşırı talep gelmesi sonucu biletler günlerce önce tükenmiş.

Milliyet 22.08.2002

NATO TBİLİSİ'DE TEMSİLCİLİK AÇIYOR

TBİLİSİ (AA)- NATO'nun Gürcüstan'ın başkenti Tiflis'te temsilcilik açacağı bildirildi. Brüksel'de bulunan Gürcü milletvekili Georgi Baramidze'ye göre, Eylül'de açılması planlanan temsilcilik, NATO'nun Güney Kafkasya bölgesindeki tek temsilciliği olacak.

Cumhuriyet, 26.07.2002

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER: Abhazlara Yasal Olarak Bağımsızlık Elde Edemeyebileceklerini Bildirdi.

Birleşmiş Milletler Genel Kenseyi Gürcüstan'daki bu misyonun kalış süresini 6 ay daha uzatırken Abhazya bölgesindeki ayrımcılara bağımsızlık elde edemeyceklerini ve görüşmeler yapmalarını belirtti.

TD News 31.07.2002

ŞİŞECAM GÜRCÜSTAN'DA BÜYÜYOR

Şişecam'ın Gürcüstan'da özelleştirme yoluyla 1997 yılında aldığı Mina Şirketi, cam ambalaj üretimini ikiye katlayarak 50 bin tona yükseltecek. Şişecam'dan yapılan açıklamaya göre, IFC'den sağlanan yatırım finansmanına ilişkin 6.3 milyon dolar tutarındaki kredinin anlaşması önceki gün Tbilisi'te imzalandı. Yatırım, Gürcüstan'ın ekonomik gelişmesine ve Şişecam'ın sektördeki bölgesel liderliğine önemli katkılar sağlayacak. Projenin tamamlanmasıyla kurulacak yeni firmanın önümüzdeki yılın Ocak ayında işletmeye alınması ön görülmüştür.

Dünya, Vatan 21.09.2002

BUSH-PUTİN: Karşılıklı çıkarlar söz konusu olunca...

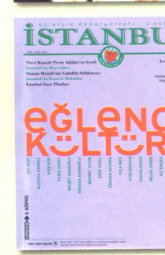
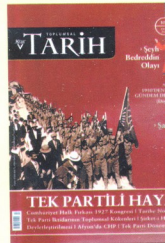
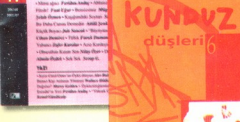
Bush, Saddam Hüseyin rejimine son vermek için planlar kurarken, Putin'in de Gürcüstan'a ait planları var. Ve Putin'in, ABD'nin Irak politikasına göstereceği tavır, bir bakıma ABD'nin Gürcüstan'da göstereceği tavra bağlı.

Dünya 28-29 Eylül, 2002

TBİLİSİ CAZ ORKESTRASI MERSİN'DE

Mersin 1. Uluslararası Müzik Festivaline katılan Tbilisi Jaz Orkestrası büyük alkış aldı. 10 Ekim 2002'de Hilton Convention Center'da verilen konserde mülki, askeri, üniver-

istediğiniz
dergi
kapak
fiyatıyla
adresinize
teslim

abonet

www.abonet.net
abonet@abonet.net
tel: (0212) 210 0 110
faks: (0212) 222 27 10

DEMİRKOL

ULUSLARARASI NAKLİYAT
VE DIŞ TİCARET LTD. ŞTİ.

**KAFKASYA HATTININ EN ÜCRA KÖŐESİNE
SINIRSIZ ve GARANTİLİ TAŐIMA HİZMETİ**

MERKEZ OFİS:

Tevfik Fikret Caddesi
Taç İş Merkezi No:2 Kat 1
ŐİRİNEVLER / İSTANBUL
Tel.: (0212) 442 20 22 - 442 31 28
Tel.: (0212) 442 29 52 - 442 28 98

ŐUBE AKSARAY::

Küçüklanga Caddesi
Emniyet Oto Parkı İçi No:31
AKSARAY / İSTANBUL
Tel.: (0212) 529 00 79
Tel.: (0212) 529 01 38

ŐUBE HOPA::

Hopa İş Merkezi Kat 2
No.: 91
HOPA / ARTVİN
Tel.: (0466) 351 73 80